

**5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNDA
KISA SÜRELİ HÜRRİYETİ
BAĞLAYICI CEZALARA SEÇENEK
YAPTIRIMLAR**

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet Burak Uzun

Kütahya – 2009

T. C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNDA
KISA SÜRELİ HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARA SEÇENEK
YAPTIRIMLAR**

Danışman
Doç. Dr. İlhan ÜZÜLMEZ

Hazırlayan
Mehmet Burak UZUN

Kütahya - 2009

Kabul ve Onay

Mehmet Burak Uzun'un hazırladığı "5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2009

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. İlhan ÜZÜLMEZ (Danışman)		
Doç. Dr. Abdullah YILMAZ		
Yrd. Doç. Dr. Hasan DURAN		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2009

Mehmet Burak UZUN

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Erzurum’ da doğdu. İlköğrenimimi Zübeyde Hanım İlköğretim Okulunda orta öğrenimini Adnan Menderes Lisesinde yüksek öğrenimimi ise Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamladı.

2006 yılında Adli Yargı Hakim-Cumhuriyet Savcısı Adaylığı yazılı ve mülakat sınavlarını kazanarak Ankara Adli Yargı Hakim-Cumhuriyet Savcısı Adayı olarak göreve başladı.

2007 yılının Eylül ayında Anamur Cumhuriyet Savcısı olarak atandı. Halen Anamur Cumhuriyet Savcısı olarak görev yapmaktadır.

Evli ve iki çocuk babasıdır.

ÖZET

5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNDA KISA SÜRELİ HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARA SEÇENEK YAPTIRIMLAR

UZUN, Mehmet Burak
Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. İlhan ÜZÜLMEZ
Mayıs, 2009, 138 sayfa

Toplumun mutlaka bir düzen içinde bulunması gerekir. Toplumun düzeninin devamı için de düzenin bozulmasına sebebiyet verecek eylemler çeşitli şekillerde müeyyideye tabi tutulmak zorundadır. Toplumun en üst örgütlenmesi olan devletin sosyal barış ve sükûneti sağlamak üzere gerekli önlemleri alması gerekir. Bu önlemlerin başında suç ve ceza ihdası ile verilen cezaların yerine getirilmesini sağlamak gelir. Ancak cezalandırmanın klasik amacı olan öç alma veya kefareti, insanlık tarihiyle birlikte değişikliğe uğramış, cezanın amacına ilişkin bu düşünceler suçlunun, suçtan arındırılması ve toplumun korunması amacıyla duygusallığın arka plana atıldığı, bilimsel temele dayalı çözüm arayışlarına yönelen bir amaç halini almıştır.

Çağdaş ceza anlayışı; hem hukuka aykırı olan eylemleri gerçekleştiren kişi, hem de bunun en genel anlamıyla mağduru olan başta toplum olmak üzere diğer gerçek ve tüzel kişiler için bu eylemden en az zararlı kurtulmanın yollarını bilimsel olarak aramaya başlamıştır. Bu anlamda da hukuka aykırı eylemden zarar gören tüm suçluların en az etkilenmesi maksadıyla hürriyeti bağlayıcı cezaların bu suçlulara verdiği olumsuz etkilerin giderilmesi amacıyla çeşitli alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ve özellikle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımların araştırılması yoluna gidilmiştir. Bu seçenek yaptırımlarla, özellikle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların gerek sanık gerekse mağdur ve toplum açısından zararlı etkilerinin en aza indirildiği ve amaçlanan faydanın gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine uygulanan seçenek yaptırımlar konusu tüm hukuk sistemlerinin ilgilenmeye başladığı ve sonuç olarak da bundan fayda sağlanan bir kurum olarak toplumun suça karşı korunmasını sağlayan önemli bir fonksiyonu yerine getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Ceza, Seçenek Yaptırım, Güvenlik Tedbirleri

ABSTRACT**ALTERNATIVE SANCTIONS TO SHORT-TERM FREEDOM BINDING
PUNISHMENTS IN TURKISH PENAL LAW NUMBER 5237**

UZUN, Mehmet Burak
M.A. Thesis, Department of Public Administration
Supervisor: Asst. Prof. İlhan ÜZÜLMEZ
May, 2009, 138 pages

A society must absolutely be in an order. The basic reason of meeting the actions, contrary to the social order, with the reaction of punishment sanction is just to sustain the social peace. The government as the supreme organization of the society must take the necessary measures to ensure the social peace and harmony. At the beginning of these measures comes the constitution of crime and punishment and the fulfillment of the inflicted punishments.

However the classical aim of punishment, taking revenge or atonement, has changed with the history of humanity and the thoughts related to the aim of punishment have inclined to become an aim of purifying the guilty from the crime and protecting the society by suspending the sentimentality and applying the solutions based on the scientific foundation.

The Modern Mentality of Punishment has begun to seek scientifically the ways of releasing both the actor of the unlawful actions and the victims of these actions, society at the beginning, true and juristic people, from the actions, contrary to the law, with the least loss or harm. In this sense, for the purpose of keeping all subject the least influenced from the unlawful action and to eliminate the negative influences of freedom-binding punishments, some sort of alternative ways for solving disagreements and especially the search for some alternative sanctions instead of short-term freedom-binding punishments have been investigated. It is understood that, with these alternative sanctions, especially the harmful influences of short-term freedom-binding punishments are minimized both for suspect and victim and for society, and by means of this the intended profit has been realized.

At this juncture, all juristically systems have started to deal with the issue of alternative sanctions, applied instead of freedom-binding punishments and eventually

this issue has fulfilled an important function as a useful institution, which provides protection for the society against crime or offence.

Keywords: Short-term Freedom Binding Punishment, Alternative Sanction, Measures of Precaution

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE GENEL BİLGİLER

1.1. CEZA HUKUKUNDA YAPTIRIMLAR	5
1.1.1. Genel Olarak	5
1.1.2. Cezalar	5
1.1.3. Güvenlik Tedbirleri	8
1.2. 5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNDA CEZALARIN TASNİFİ	12
1.2.1. Türüne Göre Cezalar	12
1.2.1.1. Hapis Cezaları	12
1.2.1.2. Adli Para Cezaları	15
1.2.2. Süresine Göre Hapis Cezaları	16
1.3. SEÇENEK YAPTIRIM KAVRAMI	18
1.3.1. Kavram ve Tanım	18
1.3.2. Seçenek Yaptırımların Hukuki Niteliği	19
1.3.3. Seçenek Yaptırımların Fonksiyonu	22
1.3.4. Seçenek Yaptırımların Lehinde ve Aleyhinde İleri Sürülen Görüşler	23
1.4. HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARIN SAKINCALARINI GİDERMEYE YÖNELİK SEÇENEK YAPTIRIMLARA BENZER DİĞER KURUMLAR	27
1.4.1. Ceza Mahkûmiyetine Engel Olan Kurumlar	27
1.4.1.1. Uzlaşma	27
1.4.1.2. Önödeme	30
1.4.1.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi	32
1.4.1.4. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması	32
1.4.2. Hapis Cezasının İnfazı Bakımından Seçenek Kurumlar	33
1.4.2.1. Hapis Cezasının Ertelenmesi	33
1.4.2.2. Koşullu Salıverilme	37
1.5. SEÇENEK YAPTIRIMLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE MUKAYESELİ HUKUKTAKİ DURUM	38
1.5.1. Kavramın Tarihsel Gelişimi	38
1.5.2. Mukayeseli Hukukta Durum	39

1.5.2.1. Alman Hukukundaki Durum.....	39
1.5.2.2. Fransız Hukukundaki Durum.....	40
1.5.2.3. Portekiz Hukukundaki Durum	41
1.5.2.4. Belçika Hukukundaki Durum	41

İKİNCİ BÖLÜM

KISA SÜRELİ HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARA SEÇENEK YAPTIRIMLARIN UYGULANMA ŞARTLARI VE TÜRLERİ

2.1. SEÇENEK YAPTIRIMA ÇEVİRMENİN ŞARTLARI.....	43
2.1.1. Bir Yıl ve Daha Az Hürriyeti Bağlayıcı Cezanın Varlığı	44
2.1.2. Sübjektif Nitelikli Şartlar	46
2.2. SEÇENEK YAPTIRIMA ÇEVİRMEDE ÖZEL HALLER	49
2.2.1. Seçenek Yaptırıma Çevirmenin Zorunlu Olduğu Haller	49
2.2.1.1. Otuz Gün ve Daha Az Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Ceza Açısından	49
2.2.1.2. 18 Yaşından Küçük veya 65 Yaşını Tamamlamış Kişiler Açısından	50
2.2.2. Seçenek Yaptırımlara Çevirme Yasağı	53
2.2.2.1. Para Cezasının Hapis Cezasının Seçeneği Olduğu Hallerde Hapis Cezasının Seçilmesi Halinde Çevirme Yasağı.....	54
2.2.2.2. Açıklanmasının Geri Bırakılmasına Karar Verilen Hükümde Mahkûm Olunan Hapis Cezasının Seçenek Yaptırımlara Çevirme Yasağı.....	56
2.2.2.3. Bilinçli Taksirle İşlenen Suçlarda Sonuç Cezanın Bir Yıldan Fazla Olması Durumunda Adli Para Cezasına Çevirme Yasağı.....	57
2.2.2.4. Özel Kanun Hükümleri Nedeniyle Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların Adli Para Cezası ve Diğer seçenek Yaptırımlara Çevirme Yasağı	58
2.2.3. Taksirle İşlenen Suçlarda Uzun Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların da Adli Para Cezasına Çevrilebilmesi	58
2.3. KISA SÜRELİ HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARA SEÇENEK YAPTIRIMLAR.....	60
2.3.1. Genel Olarak	60
2.3.2. Adli Para Cezası.....	61
2.3.2.1. Hukuki Niteliği ve Özellikleri.....	62
2.3.2.2. Gün Para Cezası Sistemi	63
2.3.2.3. Adli Para Cezasının Hesaplanması	64
2.3.3. Mağdurun veya Kamunun Zararının Giderilmesi	75
2.3.3.1. Genel Açıklamalar	75
2.3.3.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu	78
2.3.3.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu	79
2.3.4. Bir Eğitim Kurumuna Devam Etmek	80
2.3.4.1. Genel Açıklamalar	80
2.3.4.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu	81
2.3.4.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu	82
2.3.5. Belirli Yerlere Gitmekten veya Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanma ..	82

2.3.5.1. Genel Açıklamalar	82
2.3.5.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu	84
2.3.5.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu	84
2.3.6. İlgili Ehliyet ve Ruhsat Belgelerinin Geri Alınması, Belirli Bir Meslek ve Sanatı Yapmaktan Yasaklama	85
2.3.6.1. Genel Açıklamalar	85
2.3.6.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu	87
2.3.6.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu	87
2.3.7. Gönüllü Olmak Koşuluyla Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma	88
2.3.7.1. Genel Açıklamalar	88
2.3.7.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu	91
2.3.7.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KISA SÜRELİ HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARA SEÇENEK YAPTIRIMLARIN İNFAZI VE SONUCU

3.1. İNFAZ KAVRAMI	94
3.2. SEÇENEK YAPTIRIMLARIN İNFAZI	97
3.2.1. Adli Para Cezasının İnfazı	97
3.2.1.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Ödeme Emrinin Tebliği	98
3.2.1.2. Para Cezasının Taksite Bağlanıp Bağlanmama Durumuna Göre İnfaz	98
3.2.1.3. Para Cezasının Mahkemece Hapis Cezasına Dönüştürülmesi Hâlinde Bu Cezanın İnfazında Koşullu Salıverilme Hükümlerinin Uygulanma Yasağı	99
3.2.1.4. İnfaz Kaydının Kapatılması ve Mahkemeye Bildirim	101
3.2.2. Mağdurun Veya Kamunun Uğradığı Zararın Giderilmesi Kararının İnfazı ...	101
3.2.2.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Zararı Giderme Emrinin Tebliği	101
3.2.2.2. Zararın Giderilmesine İlişkin Kavramlar ve Zararın Giderilmesinin İnfazı	101
3.2.2.3. İnfaz Kaydının Kapatılması ve Mahkemeye Bildirim	103
3.2.3. Bir Eğitim Kurumuna Devam Etme Yaptırımının İnfazı	103
3.2.3.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Eğitim Kurumuna Devam Etme Yaptırımının Kaydı	103
3.2.3.2. Yaptırımın Yerine Getirilmesinin Tebliğ ve İnfazı	103
3.2.3.3. Seçenek Yaptırımın İhlali ve Kaydın Kapatılması	105
3.2.4. Belirli Yerlere Gitmekten Veya Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanma Yaptırımının İnfazı	105
3.2.4.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Seçenek Yaptırımın Kayıt Altına Alınması	106
3.2.4.2. Yaptırımın Yerine Getirilmesinin Tebliğ ve İnfazı	106
3.2.4.3. Seçenek Yaptırımın İhlali ve Kaydın Kapatılması	107
3.2.5. Ehliyet Ve Ruhsat Belgelerinin Geri Alınması, Belli Bir Meslek Ve Sanatı Yapmaktan Yasaklanma Yaptırımının İnfazı	107

3.2.5.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Seçenek Yaptırımın Kayıt Altına Alınması	108
3.2.5.2. Yaptırımın Yerine Getirilmesinin Tebliğ ve İnfazı	108
3.2.5.3. Seçenek Yaptırımın İhlali ve Kaydın Kapatılması	109
3.2.6. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımının İnfazı	109
3.2.6.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Seçenek Yaptırımın Kayıt Altına Alınması	109
3.2.6.2. Yaptırımın Yerine Getirilmesinin Tebliğ ve İnfazı	110
3.2.6.3. Seçenek Yaptırımın İhlali ve Kaydın Kapatılması	111
3.2.7. Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımların Hükmü Veren Mahkeme Tarafından Değiştirilmesi	112
3.3. SEÇENEK YAPTIRIMIN İNFAZININ SONUÇLARI	113
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	115
KAYNAKÇA	119
DİZİN	124

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
age	: Adı Geçen Eser
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
ÇİKYCGTİHT	: Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CTEGM	: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
CvGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
DSvYMKKK	: Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu
DSvYMKKY	: Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliği
E.	: Esas
K.	: Karar
Md.	: Madde
TBBĐ	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
vd.	: ve devamı
YCD	: Yargıtay Ceza Dairesi
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

TEZ METNİ

GİRİŞ

Toplumun temel taşı olan insanı diğer canlılardan ayıran en tabii özellik onun kişilik sahibi olmasıdır. Kişilik insanın kendi varlığının bilincinde olması ile idrak ve fiillerine hâkim olması anlamına gelmektedir. Kişiliği sayesinde insan çevresindeki olguları da gözlemleyip çeşitli yargılara da varabilmektedir.¹

İnsanın var oluş amacı kişiliğini serbestçe geliştirmektir. Ancak insanın irade hürriyetinin kabulü, hayatının akışında kendine yönelik olarak hiçbir kuralın konulamayacağı anlamına gelmemektedir. İnsanın kişiliğini geliştirmesi muhatabı olduğu davranış normlarına uygun bir şekilde hayatını yönlendirmesiyle mümkündür. İnsanların bir düzen çerçevesinde bir araya gelmelerinden oluşan toplumun bir örgütlenmiş şekli olan devletin amacı, insana kendi kişiliğini serbestçe geliştirme imkânlarını sağlamaktır. Devlet, bunu yaparken toplumsal yaşamın huzur içerisinde sürmesi amacıyla belli davranış normlarını esas alan mevzuatı hayata geçirmek zorunluluğundadır. Ancak sayede bir devlet hukuk devleti olabilmektedir. Hukuk toplumuna hayatiyet kazandıran değerlerin dayanağını ilgili mevzuat ve normlar oluşturmaktadır.²

Hukuk kurallarıyla kişiler için, davranış normu olarak, yerine getirilmesi zorunlu olan emirler veya sakınılması gereken yasaklar konulur. Bu davranış normlarına uyulmaması ise topluma karşı gerçekleştirilen haksızlık olarak karşımıza çıkar. Davranış normlarına uyulmaması bir haksızlıktır ve bu haksızlığın bir hukuk devletinde öngörülmüş yaptırım olarak adlandırılan bir karşılığı vardır. Eğer bir haksızlığın karşılığı olarak ceza hukuku yaptırımı öngörülmüşse, suç teşkil eden bir haksızlığın varlığından bahsedilir.

Çağdaş ceza hukuklarında suç teşkil eden haksızlıkların karşılığı olarak ceza ve güvenlik tedbirlerinden oluşan yaptırım uygulama anlayışı hâkimdir. Hukukumuzda da bu anlayışın etkisi ile suçların karşılığı olarak cezalar ve güvenlik tedbirlerinden oluşan yaptırımlar uygulanmaktadır. Cezalar kendi içerisinde hapis ve adli para cezası olmak üzere ikiye ayrılmakta, güvenlik tedbirleri de TCK'nın 53 vd. maddelerinde sıralandığı üzere farklılık gösterebilmektedir.

¹ İzzet Özgenç, (2007) *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.23.

² a.g.e., ss.24-25.

Bununla birlikte kanun koyucu hapis cezasına hükmedildiği kimi durumlarda, bunun mutlaka infaz edilmesini şart koşmamış, belli şartlar altında hapis cezasına seçenek yaptırımları da, yani hapis cezasının başka bir ceza hukuku yaptırımına çevrilebilmesini de kabul etmiştir. Bu çerçevede kısa süreli hapis cezasına seçenek olarak uygulanmak üzere 5237 sayılı TCK'nın 50. maddesinde sayılan seçenek yaptırımlar öngörülmüştür. Ayrıca cezanın infazı bakımından da çeşitli alternatiflerin oluşturulduğunu görebilmekteyiz. Örneğin; hafta sonu ve geceleri infaz veya konutta infaz gibi.

Bu çalışmada ceza ve güvenlik tedbirleri bağlamında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek olarak düzenlenmiş yaptırımlar, bu yaptırımların infaz şekli üzerinde durulmuştur. Çalışmada yeri geldikçe konu ile ilgili Yargıtay kararlarından da yararlanılmıştır.

Araştırmanın Problemi: Araştırmamızın temel problemi Türk Ceza Kanununda kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımlar konusu açısından getirdiği düzenlemeler ve yenilikler nelerdir? Konu hangi anlamlar içermektedir? Seçenek ceza ve tedbir türleri nelerdir? Konu içerikleri teori ve uygulama açısından ne gibi problemler doğurmaktadır? Uygulamasal durumları sayısal olarak ne anlamlar içermektedir? soruları araştırmanın başlıca problemlerini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Türk Ceza Kanununda yerini bulan konu hakkında teori ve uygulamalar ışığında konunun anlaşılıp yerleşmesine katkıda bulunmak, seçenek yaptırımlara hükmedilmesinin sanık ve toplum için ifade ettiği önem araştırmamızın temel amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Önemi: Türk Ceza Kanununda önemli bir kurum olarak yenilikleriyle birlikte yer alan kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımlar kurumu özellikle kısa süreli hapis cezalarının etkilerini ortadan kaldıracak hükümlülerin sosyal alanda rehabilite edecek bir düzenleme getirmesi amacına yönelik olduğundan yapılacak olan çalışma da bu kurumun önemine istinaden kuruma katkı sağlamak amacını gütmek açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları: Teorik ve uygulamasal anlamda yalnızca TCK'nın 50. maddede düzenlenen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımlar konusu ile seçenek yaptırımların uygulanmasını temin eden infaz

yasası, ve ilgili tüzük ve yönetmelikler haricinde konularla bağlantılı diğer kurum ve düzenlemelere gerektiği kadar ve konunun haricine çıkacak derecede ayrıntıya girmeden kısa bilgiler verilmek suretiyle tezin sınırları belirlenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi: Yöntem olarak konunun irdelenmesi açısından ilgili tüm mevzuat ve bunlarda yapılan değişiklikler bağlamında teorisyenlerin ilgili konu hakkında yazdıkları eserler ve düzenlemelerdeki eksik görülen hususlar ile ihtilaflı noktaların ve uygulamasal problemlerin neler olduğu konularının tespiti yapılarak konunun incelenmesi ile seçenek yaptırımların uygulanmasına yönelik olarak çeşitli dönemlere ait veriler ile uygulama örneklerinin de değerlendirilmesi şeklinde metod izlenmiştir.

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde ceza hukukunda yaptırımlardan cezalar ve güvenlik tedbirleri, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda cezaların tasnifinin ne şekilde yapıldığı ve yaptırım türlerinin nelerden ibaret olduğu ele alınacaktır.

Daha sonra seçenek yaptırım konusu ele alınacak, bu çerçevede seçenek yaptırımın hukuki niteliği ve fonksiyonu üzerinde durulacak, yine seçenek yaptırımların lehinde ve aleyhinde ileri sürülen görüşler, hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını gidermeye yönelik seçenek yaptırıma benzer diğer kurumlar incelenecektir.

İkinci bölümde seçenek yaptırımların uygulanma şartları ve seçenek yaptırımlar ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

Üçüncü bölümde ise, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımların infazı konusu ele alınacaktır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda tanzim olunan ve seçenek yaptırım olarak düzenlenen adli para cezasının infazı, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın giderilmesi kararının infazı, bir eğitim kurumuna devam etme yaptırımının infazı, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımının infazı, ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma yaptırımının infazı, kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımının infazı aşamaları kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımların hükmü veren mahkeme tarafından değiştirilmesi ile son olarak seçenek yaptırımın infazının sonuçları incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE GENEL BİLGİLER

1.1. CEZA HUKUKUNDA YAPTIRIMLAR

1.1.1. Genel Olarak

Seçenek yaptırımlar konusunun anlaşılabilmesi öncelikle ceza mevzuatında yer alan yaptırım sisteminin genel hatlarıyla incelenmesine bağlıdır.

Kişiler hukukun kendisine yüklediğı yükümlölöklere aykırı davranışta bulunması halinde sorumlu tutulması hukukun evrensel ilkesi gereğidir. Yaptırım ise bu evrensel ilkeye yani insanın yükümlölöklere aykırı davranmasının gerekli kıldığı hukuki sonuçtur. Kişiyeye yönelik bir haksızlık gerçekleşiyorsa mevcut denge bozulacak, yaptırım uygulamalarıyla denge yeniden tesis edilecektir. Yani yaptırım uygulamalarıyla güdülen amaç haksızlığa uğrayan kişinin mağduriyetinin giderilmesi ile haksızlığı gerçekleştiren kişi üzerinde belli hukuki sonuçlar doğurmasıdır.

Ceza hukukunun temel ilkesi olan “kusursuz ceza olmaması” ilkesi gereğince kusuru olmayan kişi hakkında cezaya hükmolunamaz. Ancak gerçekleşen fiilde bir tehlikelilik hali söz konusu ise ıslah veya koruma amaçlı olarak çeşitli yaptırımlar uygulanabilecektir. Dolayısıyla hukuk düzeni bu amaca yönelik yaptırım gerektiren fiillerle de ilgilenmiştir.³

İşte ceza mevzuatımızda da bu bağlamda suçlar için ikili bir yaptırım sistemi öngörölmüştür. Buna göre suç teşkil eden hukuka aykırı fiilin karşılığı olarak uygulanacak yaptırım, ya ceza ya da güvenlik tedbiridir. Bununla birlikte günümüz ceza hukukunda üçüncü bir iz olarak mağdurun korunması hükümlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda ceza mevzuatında tanzim olunan kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların seçenek yaptırımlara çevrilmesi kurumu da üçüncü izin görünüm şeklini oluşturmaktadır.⁴

1.1.2. Cezalar

Ceza sözlük anlamı itibariyle “uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım”ı, hukuki bir kavram olarak da “suç

³ Bahri Öztürk ve M. Ruhan Erdem, (2007) *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.62.

⁴ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, (2008), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.433–434.

işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırım” olarak tanımlanmaktadır⁵.

Cezayı kısaca suç teşkil eden haksızlığın karşılığı olarak uygulanan yaptırım olarak tanımlamak mümkündür. 5237 sayılı TCK’da bir suçun karşılığı olarak uygulanacak ceza yaptırımlarının hapis ve adli para cezasından ibaret olduğu belirtilmiştir (m. 45).⁶

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 1.maddesi ve gerekçesinde ceza kanunun uygulanmasının şartları ve amacının da ceza kanunlarının bireyin hak ve özgürlüklerine derin biçimde müdahale eden yaptırımları içermekte olduğunu, demokratik hukuk devletlerinin ceza kanunlarının kötüye kullanılmasını önlemek için, bu kanunların temel ilkelerine anayasalarında yer verdiklerini belirtmiştir.

İnsanların adaletsiz ve haksız biçimde ceza ve tedbirlere maruz kalmamaları amacıyla birçok uluslararası sözleşme ve belgede bireyi ceza kanunlarının keyfi uygulanmalarına karşı güvence altına alan hükümlere yer verildiği, bireyin sahip bulunduğu hukukî değerler, hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasının ön plana çıkarıldığını, kanunun özgürlükçü karakteri yanında kamu düzeni ve güvenliğinin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesi de, ceza kanunun temel amaçları sayılarak kanunun uygulanması şartları ve amacı belirtilmiştir.⁷

Ceza, suçlu bulunan kişiyi hürriyeti ve mal varlığı değerleri yönünden bir takım yoksunluklara uğratan bir tepki niteliğindedir. TCK’nın 1. maddesini de göz önüne alarak ceza yaptırımının özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

Her şeyden evvel cezaya suç teşkil eden bir fiil nedeniyle hükmedilir. Kanunilik ilkesi suç teşkil eden fiiller bakımından olduğu gibi, yaptırımlar bakımında da geçerlidir. Böylelikle kişilerin keyfi şeklide cezalandırmaların önüne geçilmek istenmiştir.⁸

⁵ Türk Dil Kurumu Sözlüğü

⁶ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceza> (10.07.2008)

⁷ Madde Gerekçesinden.

⁸ Doğan Soyaslan, (2003), *Kriminoloji*, Yetkin Yayınevi, Ankara, ss.199-200.

Ceza bölünebilir olmalıdır. Buna göre, cezalar, fiilin ağırlığına ve suçlunun sorumluluk derecesine uydurulabilmeli⁹, suçlunun kişiliği, kusurluluk derecesi, suçun işlenmesindeki özelliklere göre belirlenmeli, ayrıca cezanın infazında da, kişiselleştirilmeye ilişkin hükümler kabul edilmelidir.¹⁰

Cezalar ahlâki, insan onuru ile bağdaşabilir olmalıdır; genel adetlere aykırı bulunmamalıdır. Tekerlek, teşhir, boyunduruk, dayak¹¹, kafa kesme, taşlama, boğma, ateşte yakma, kazığa bağlayıp güneşte bırakma cezalarının çağdaş zamanlarda ilga edilmesinin sebebi budur. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 5, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Milletler arası Antlaşmanın 7. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3.maddesi, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 2. maddesi ile 1982 Anayasası' nın 17/3 maddelerinde bu tür cezalara hükmolunamayacağı kabul edilmiştir.¹²

Cezaların şahsiliği ilkesi ise ceza yaptırımının üçüncü şahıslara değil, yalnızca suçluya zarar vermesi gereğini ifade eden bir ilkedir.¹³ Ancak cezalar doğrudan olmasa bile, dolaylı olarak, failin yakınlarına da zarar vermektedir.¹⁴

Cezaların eşitliği ilkesi, cezaları herkes için olduğu ve cezalandırma açısından insanlar arasında ırk, din, dil, cins, sosyal statü farklılığının bulunmaması anlamına gelmektedir. Eşitlik ilkesi, prensip olarak, aynı suçu işleyen kim olursa olsun eşit cezaya çarptırılacağı, kanun önünde herkesin eşit olduğu, belli şahıslar ve belli statülerin göz önüne alınmadığı kavramı ifade eder. Cezalandırma açısından insanlar arasında ırk, din, dil, cins, sosyal statü farklılığı yoktur; prensip olarak, aynı suçu işleyen kim olursa olsun, aynı cezaya çarptırılır. Kanun yapılırken belli şahıslar veya belli statüler göz

⁹ Haluk Çolak, (2001), *21. yy' a Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu*, (21-22 Ocak 2000), Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara, s.19.

¹⁰ Sedat Bakıcı, (2007), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara, s.929.

¹¹ Çolak, *21. yy' a Girerken*, s.19.

¹² Bakıcı, a.g.e., s.929.

¹³ Soyaslan, *Kriminoloji*, s.201.

¹⁴ a.g.e., s.201.

önünde tutulamaz.¹⁵ 5237 sayılı TCK'nın 3/2 maddesinde de “adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi” başlığı altında bu ilkeye vurgu yapılmıştır.¹⁶

Ceza, özel ve genel önleme yönünden etkili olmalı, suçlu için bir daha suç işlemekten caydırıcı olmalıdır. Bunun için ceza yeterli olmalı ancak zorunlu olanlar dışında, suç işlemeyenler üzerinde tesir göstermemelidir.¹⁷

Ceza neticeleri itibarıyla onarılabilmeli ve geri alınabilmelidir. Ceza adlî hata hâlinde tamamıyla düzeltilemese de haksız yere mahkûm edilen kişiye ancak malî bir tazminat verilebilir.¹⁸

Ceza en az giderle yerine getirilmeli ve devlete mümkün olduğu kadar az masraf yüklemelidir. Para cezaları ve diğer tedbirlerin etkili olabileceği hallerde hürriyeti bağlayıcı ceza vermekten kaçınmalıdır.

Son olarak ceza, ilke olarak bir yargı merci tarafından tespit edilir ve bir yargı işlemi şeklinde gelişir. Bu suretle son olarak cezayı tespit işi yine bir yargı fonksiyonu olarak kalır.¹⁹

1.1.3. Güvenlik Tedbirleri

Hukukumuzda ceza hukuku yaptırımı olarak cezaların yanı sıra güvenlik tedbirlerine de yer verilmiştir. Kusursuz ceza olmaz prensibi gereğince kusuru olmayan kişi hakkında sadece cezaya hükmolunamayacağı sabit ise de, şayet fiilde bir tehlikelilik hali söz konusu ise ıslah veya koruma amaçlı olarak güvenlik tedbiri uygulanabilecektir. Hukuk düzeni güvenlik tedbirini gerektiren fiillerle de ilgilenmiştir.²⁰

Güvenlik tedbiri, toplumu tehlikelerden korumak amacına yönelik yaptırımdır. Bu nedenle, güvenlik tedbirine hükmedilebilmesi için gerçekleşen haksızlık dolayısıyla kişinin kusurlu sayılması gerekli değildir.²¹

¹⁵ Soyaslan, a.g.e., s.200.

¹⁶ Bakıcı, a.g.e. s.929.

¹⁷ Mustafa Avcı, (1994), *Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.12; Çolak, a.g.e., s.19.

¹⁸ Çolak, 21. yy'a Girerken, s.19.

¹⁹ Avcı, a.g.e., s.20.

²⁰ Öztürk ve Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.62.

²¹ İzzet Özgenç, (2006), *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, 3.Bası, Ankara, s.578 vd.

Güvenlik tedbiri kavramının çıkış noktası Platon'a kadar götürülebilir. Platon'un "ceza ile suçluyu iyileştirmek için ruhun ilacı olarak kullanılacak tedbirler arasında ayırım yapılması gerektiğini belirtmesi durumu buna gerekçe olarak gösterilmektedir. Ancak güvenlik tedbirlerinin esas kaynağı Pozitivist doktrinde İsviçre Ceza Kanunu tasarısını hazırlayan Stoos'un eserindedir. Güvenlik tedbirine ilk defa bu tasarıyı hazırlayan Stoos yer vermiştir. Bu tasarının etkisi yüzyılımızın başında yürürlüğe giren ceza kanunlarında etkili olmuştur. Yine bu konuda Von Listz de ceza ve güvenlik tedbirlerini ayırtan ve her iki yaptırıma ayrı ayrı fonksiyonlar yüklenmesi konusunda çalışmalar yapmışlardır. Güvenlik tedbiri kavramı çeşitli teorisyenler tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Özgenç'e göre güvenlik tedbiri; işlediği suçtan kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın, suç işleyen kişi hakkında ya da suçun konusu ile veya suçun işlenmesinde kullanılan araçla ilgili olarak uygulanan, koruma veya iyileştirme amacına yönelik olarak bir ceza hukuku yaptırımı olarak tanımlanmıştır.²²

Koca ve Üzülmaz' e göre güvenlik tedbirleri suç işleyen kişiye suç işlemesi dolayısıyla suçun tekrarlanması ihtimali karşısında kişinin gösterdiği tehlikelilik durumu göz önünde bulundurulmak suretiyle uygulanan gerek kendisi gerekse toplumu koruyucu nitelikteki ceza yaptırımları olarak tanımlanabilir.²³

Dönmezer ve Erman'a göre; emniyet tedbiri kavramının karşılığını oluşturan güvenlik tedbirleri suçludaki tehlike haliyle orantılı olarak hükmedilen ve esas itibariyle sosyal savunma amacına yönelen müeyyidelerdir.²⁴

Artuk'a göre; suçun işlenmesini müteakip yeni suçların işlenmesini önleyen kişinin rızası hilafına uygulanan bu nedenle kişiye acı ve ızdırap veren, amacı suçta tekerrürün önlenmesi ve gelecekte bir suçun işlenmesi tehlikesine karşı toplumun savunulması olan önleme ve tedavi vasıtalarıdır.²⁵

Güvenlik tedbirlerinin uygulanması bakımından gerekli şartlar bulunmaktadır. Bu şartlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

²² Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.627.

²³ Koca ve Üzülmaz, a.g.e., s.470.

²⁴ Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, (1997) *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C.II, 12. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, ss.567-568.

²⁵ Diğer tanımlar için Bkz. A. Vedat Dilberoğlu, (2007), *Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.22-23.

Güvenlik tedbirleri toplum için tehlikeli olan kişiler hakkında uygulanır. İşlemiş olduğu fiil nedeniyle toplum için tehlike arz ettiğini gösteren kişi bakımından güvenlik tedbiri uygulaması gündeme gelir.

Güvenlik tedbirine suç işledikten sonra hükmedilmelidir. Tehlikelilik halini ortaya koyan suç olmadıkça, güvenlik tedbirine hükmedilemez. TCK'nın 2/1. maddesinde kanunun açıkça suç saymadığı fiil için, kimseye ceza verilemeyeceği ve güvenlik tedbiri uygulanamayacağı belirtilmek suretiyle bu husus vurgulanmıştır.

Güvenlik tedbirlerinin kanun tarafından öngörülmesi gerekir. Kanunilik ilkesi güvenlik tedbirleri açısından da geçerlidir. 1982 Anayasası'nda 38. maddede güvenlik tedbirlerinin kanunla konulacağına ilişkin hüküm bulunmaktadır.

Güvenlik tedbirleri bir suç nedeniyle uygulanabileceğinden suçun oluşup oluşmadığının muhakemesini yapmaya yetkili ceza mahkemelerince hüküm altına alınacaktır.²⁶ Dolayısıyla güvenlik tedbirleri yargısal kararlara dayanır. Güvenlik tedbirine hükmedebilmek için öncelikle fiilin sübut bulmasına ilişkin yargılamanın yapılması daha sonra tedbire hükmedilmesi gerekir. Güvenlik tedbirine hâkim hükmetmelidir. Hâkim, kişi hürriyetini yakından ilgilendiren bu hususta karar vermeye tek başına yetkilidir.²⁷

Ceza kavramı ile güvenlik tedbirleri arasındaki ilişkiyi incelediğimizde ceza kavramının, suçluyu belirli yoksunluklara tabi tutan ve bir bakıma kefaretniteliği taşıyan bir müessese olduğunu, güvenlik tedbirlerinin ise suçluyu uslandırma amacına yönelik bir müessese olduğunu görmekteyiz. Güvenlik tedbirleri bu amaçla suçlunun tehlikelilik haline karşı önleyici tedbir amacı gütmektedir.²⁸

Cezanın esas olarak korkutuculuk etki ve niteliği ön planda iken güvenlik tedbirlerinin esas ve niteliğinde korkutuculuk etkisi yerine suçlunun topluma kazandırılması amacı güdüldüğünden suçluya yardımcı olup onun korunması amacı ön plana çıkarılmıştır.

TCK'nın 20/2. maddesine göre tüzel kişiler hakkında ceza verilemezken güvenlik tedbirine hükmolunabileceği belirtilmiştir.

²⁶ Dilberoğlu, a.g.e., s.66.

²⁷ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.471.

²⁸ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.628 vd; Dönmezer ve Erman, C.II, a.g.e., s.569 vd.

TCK'nın 50. maddesi dışında, TCK'nın 53. maddesinde kişinin kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı verilen hapis cezasına mahkûmiyetin kanunu sonucu olarak belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılması bir güvenlik tedbiri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine TCK'nın 54. maddesinde, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilmiş bulunan ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsadereesine hükmolunacağı belirtilmiştir. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşyanın, kamu güvenliği, kamu sağlığı, veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edileceği düzenlenmiştir.

TCK'nın 55. maddesinde suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsadereesi anlamına gelen kazanç müsadereesi de aynı şekilde kanun koyucunun suçlu için öngördüğü ve tehlikelilik haline istinaden uygulanması gereklilik arz eden güvenlik tedbirlerindendir.

TCK'nın 56. maddesinde çocuklara özgü güvenlik tedbirleri düzenlenmiştir. Bu maddede çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu ve ne suretle uygulanacaklarının ilgili kanunda gösterileceğini belirtilmiş ve neticede 3.7.2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çıkarılarak, bu kanunda ilgili güvenlik tedbirleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

TCK'nın 57. maddesinde akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerine yer verilmiştir. Buna göre, fiili işlediği sırada akıl hastası olan kişi hakkında koruma ve tedavi amaçlı olarak güvenlik tedbirine hükmedileceği, bu kişilerin yüksek güvenlikli sağlık kurumlarında tedavi altına alınacakları belirtilmiştir.

TCK'nın 58. maddesinde suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular başlığı altında mükerrirlere ve tehlikeli suçlulara özgü güvenlik tedbirleri düzenlenmiştir. Kanun koyucu mükerrirlere karşı toplumu korumaya yönelik tedbirleri bu madde ile öngörmüştür.

TCK'nın 59. maddesinde işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancının koşullu salıvermeden yararlanması ve cezasının infazı tamamlandıktan sonra durumunun sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere İçişleri

Bakanlığına bildirileceği belirtilmek suretiyle, vatandaş olmayan tehlikeli suçlular bakımından ayrı bir güvenlik tedbirine yer verilmiştir.

TCK'nın 60. maddesinde tüzel kişiler bakımından özel bir güvenlik tedbiri yer almaktadır. Buna göre, bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet hâlinde, tüzel kişinin faaliyet izni iptal edilecek ve müsadere hükümleri yararına işlenen suçlarda özel hukuk tüzel kişileri hakkında da uygulanacaktır.²⁹

1.2. 5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNUNDA CEZALARIN TASNİFİ

1.2.1. Türüne Göre Cezalar

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun birinci kitabının üçüncü kısım birinci bölümünde, cezalar başlığı altında, TCK'nın 45-52. maddeleri arasında ceza türleri, bu cezaların süreleri ve özellikleri düzenlenmiştir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 45. maddesinde “suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, hapis ve adli para cezalarıdır.” şeklindeki bir düzenleme ile bir suçun karşılığı olarak uygulanacak cezaların adli para cezaları ve hapis cezasından ibaret olduğu belirtilmiştir.

1.2.1.1. Hapis Cezaları

TCK'nın 46. maddesinde hapis cezaları;

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası,
- Müebbet hapis cezası,
- Süreli hapis cezası,

olarak üçe ayrılmıştır.

TCK'nın 47. maddesinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası; hükümlünün hayatı boyunca devam eden, kanun ve tüzükte belirlenen sıkı güvenlik rejimine göre çektirilen ceza olarak tanımlanmıştır.

²⁹ Özgenç, *Gazi Şerhi*, ss.630-631; Koca ve Üzülmöz, a.g.e., s.471 vd.

TCK'nın 48. maddesinde ise, hükümlünün hayatı boyunca devam eden hapis cezası müebbet hapis cezası olarak tarif edilmiştir.

Bu cezaların infazına ilişkin esaslar Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda gösterilmiştir. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ayrı, müebbet hapis ve süreli hapis cezaları aynı infaz rejimine tabi tutulmuştur.

Kanunda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının hükümlünün hayatı boyunca devam edeceği belirtilmiş ise de, CvGTİHK'nın 107. maddesinde cezasının otuz yılını infaz kurumunda iyi halle geçirenlerin koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanabilmeleri öngörülmüştür. Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûmiyet halinde infaz kurumunda şartlı salıvermeden yararlanma süresi otuzaltı yıldır. Ayrıca, mahkûmiyet suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenen bir suça ilişkin ise, infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre, ilk durumda otuzaltı, ikinci durumda kırk yıldır.

CvGTİHK'nın 107/16 maddesine göre devletin güvenliğine karşı işlenen suçlarda, anayasal düzene ve milli savunmaya karşı suçlardan birinin örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi durumunda, mahkûmiyet halinde koşullu salıverme hükümleri uygulanmayacaktır.

CvGTİHK'nın 108/1 maddesine göre tekerrür halinde işlenen suçlarda mahkûmiyet halinde, koşullu salıvermeden yararlanabilmek için, iyi halli geçirmesi gereken süre 39 yıldır.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, kanun ve tüzükte belirlenen sıkı güvenlik rejimine göre çektirilir. Buna göre, tüzüğün 47. maddesinde belirtilen durum çerçevesinde ceza, yüksek güvenlikli ve kapalı ceza infaz kurumlarında çektirilir.³⁰

TCK'nın 66/1-a maddesine göre ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda dava zamanaşımı 30 yıldır. Ancak TCK'nın m. 66/7'ye göre bu tür hapis cezasının yurtdışında işlenmesi durumunda zamanaşımı bulunmamaktadır. Ceza zamanaşımı ise TCK'nın 68/1-a maddesine göre 40 yıldır.

Müebbet hapis cezasının ayrı bir infaz rejimi yoktur. CvGTİHK'nın 48. maddesinde bu cezanın, süreli hapis cezasına uygulanan rejime göre infaz edileceği

³⁰ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., ss.441-442.

belirtilmiştir. CvGTİHK'nın 107/1-2 maddelerinde bu cezaya mahkûm olanlar, iyi halli olarak yirmidört yıllarını ceza infaz kurumunda geçirdikleri takdirde koşullu salıvermeden yararlanabileceklerdir. Birden fazla ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar, otuz yılı doldurmaları durumunda koşullu salıvermeden yararlanabilirler. (CvGTİHK'nın m.107/3) ³¹

Suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek, ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet halinde, CvGTİHK maddesi 107/4, b,d maddeleri uyarınca infaz kurumunda geçirilecek süre otuz yıldır. Ancak aynı suça ilişkin birden fazla ömür boyu hapis cezasına mahkûmiyet varsa, bu süre otuz dört yıl, bir ömür boyu hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet durumunda ise, süre en fazla otuz dört yıldır.

Dava zamanaşımı TCK'nın 66/1-b. maddesine göre yirmibeş yıl iken; ceza zamanaşımı süresi TCK'nın 68/1-b maddesine göre otuz yıldır.

Süreli hapis cezaları ise 5237 sayılı TCK'nın 49. maddesinde düzenlenmiştir.

Buna göre; süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamayan hapis cezası türüdür. Ayrıca hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezasının ise, kısa süreli hapis cezası olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda süreli hapis cezalarından; bir yıl veya daha az süreli olanlar kısa süreli hapis cezası, süresi bir yılı aşan cezalar uzun süreli hapis cezası olarak tanımlanmıştır.

CvGTİHK'nın 107/1 maddesine göre koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için mahkûmun kurumdaki infaz süresini iyi hâlli olarak geçirmesi gerekir. 107/2 maddesinde ise süreli hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanların cezalarının üçte ikisini infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilecekleri düzenlenmiştir.

Koşullu salıverilme için infaz kurumunda geçirilmesi gereken süre; CvGTİHK'nın 107/ 3-c Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuzaltı, 107/3-d Bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuz,107/3-e' de birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla yirmisekiz yıl olarak düzenlenmiştir.

³¹ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.442.

CvGTİHK'nın 107/4 maddesine göre; suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet hâlinde ise; süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar cezalarının dörtte üçünü infaz kurumunda çektikleri takdirde, koşullu salıverilmeden yararlanabilirler. Ancak, bu süreler; CvGTİHK'nın 107/4-c maddesine göre bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla kırk yıl, CvGTİHK'nın 107/4-d'ye göre bir müebbet hapis cezası ile süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuzdört yıl, CvGTİHK'nın 107/4-e maddesine göre ise birden fazla süreli hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde en fazla otuziki, yıl olarak belirlenmiştir.

CvGTİHK'nın 108/1-c maddesine göre tekerrür hâlinde işlenen suçtan dolayı mahkûm olunan; süreli hapis cezasının dörtte üçünün, infaz kurumunda iyi hâlli olarak çekilmesi durumunda, koşullu salıverilmeden yararlanılabileceği belirtilmiştir.

Dava zamanaşımı TCK'nın 66/1-c maddesine göre yirmi yıldan aşağı olmayan süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl, 66/1-d maddesine göre beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda 15 yıl, 66/1-e maddesine göre beş yıldan fazla olmayan süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl olarak belirlenmiş iken; ceza zamanaşımı süresi TCK'nın 68/1-c maddesine göre yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmi dört yıl, beş yıldan fazla hapis cezalarında 68/1-d maddesine göre yirmi yıl iken; beş yıla kadar olan süreli hapis cezalarında 68/1-e maddesine göre on yıldır.

1.2.1.2. Adli Para Cezaları

Para cezaları kişinin daima yerine koyması mümkün, hak ve yararlarına yani malına yönelik olarak uygulanan bir cezadır.³² Para cezalarının yerine getirilmediğinde ve infaz edilemediğinde hürriyet bağlayıcı cezalara çevrilebildiği durum da dikkate alındığında, para cezaları bir ceza hukuku yaptırımı olarak göze çarpmaktadır ve hukuki nitelik olarak para cezaları ceza hukukunun bir yaptırım aracıdır.

Adli para cezası, yasada öngörülen sınırlar içinde tayin olunan bir miktar paranın devlet hazinesine ödenmesi olarak ifade edilmiştir.³³

³² İçel vd, (2000), *Yaptırım Teorisi*, Beta Yayınları, İstanbul, s.108.

³³ Bakıcı, a.g.e., s.1014.

Adli para cezası kanunda, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde, yediyüz otuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın, hükümlü tarafından devlet hazinesine ödenmesi olarak tanımlanmıştır (m. 52). Para cezalarının tarihi gelişim süreci içerisinde lehinde ve aleyhinde bir çok hususun ileri sürüldüğü görülmektedir. Para cezalarının lehinde olan görüşler genellikle, hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını ortadan kaldırdığı, para cezalarının suçlunun kusuruna ve işlenen suçun ağırlığına göre bölünebilme özelliğine sahip olduğu, suçluyu düzeltici, ıslah edici özelliği bulunduğu, suçluyu sosyal çevresinden ayırmadığı ve bu nedenle suçluyu sosyal ve ekonomik faaliyetlerini sarsmadığı, hürriyeti bağlayıcı cezaların büyük maliyetleri karşısında devlet için ekonomik bir güç ve maliyet getirmediği, cezanın bireyselleştirilebilmesini sağladığı, suçlunun ekonomik ve şahsi hallerine göre belirlenebilir özelliğe sahip olduğu yönündedir.³⁴ Ayrıca adli hata halinde telafisi mümkün ve en az yıkıcı yapıda özelliğe sahip olması da önemlidir.³⁵

Para cezalarının aleyhindeki görüşler ise, özellikle para cezalarının bir cezai yaptırım olarak sanığın mal varlığına yöneldiği, para cezaları uygulamasının sabit ve her sanık için eşit olduğu, her sanığın mal varlığının da aynı olmadığı hususu göz önüne alındığında adil bir ceza adaletinin temini açısından uygun sonuçlar doğurmayacağı,³⁶ para cezalarının etkisinden sıyrılmanın mümkün olduğu, kişi dışında başkası tarafından da ödenebildiğinden cezanın etkisinin bu nedenle caydırıcı olamayacağı, cezaların kişiselliği ilkesi ile de bu nedenle bağdaşmayacağı, para cezalarının infazında da birçok güçlüklerle karşılaşılacağı, fakir ve zengin açısından da yine bu durum eşit olmayan bir nitelik arz etmekte olduğu şeklindedir.³⁷

1.2.2. Süresine Göre Hapis Cezaları

Hürriyeti bağlayıcı bir cezanın ne zaman kısa süreli sayılacağı hususunda çeşitli uygulamalar vardır. 1948 de Milletlerarası Ceza ve İnfaz Komisyonu 3 ayı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı cezaları kısa süreli olarak nitelemişti. 1950 yılında La Haye’ de yapılan 12. Milletlerarası Ceza Hukuku Kongresinde de aynı esas kabul

³⁴ Ali Karagülmez, (2005), *Gün Para Cezası Sistemi*, Kartal Kitabevi, Ankara., s.22.

³⁵ Süheyl Donay, (1972), *Para Cezaları*, İstanbul, ss.38-47.

³⁶ Karagülmez, a.g.e, s.23.

³⁷ Donay, *Para Cezaları*, ss.47-50.

görmüştü. 1960 Londra Suçların Önlenmesi ve Faillere Uygulanacak Muamele Hakkında 2. Birleşmiş Milletler Kongresinde ise, sınır altı ay olarak kabul edilmiştir. Bu düşünce birçok ülke tarafından da (örneğin Belçika, Finlandiya, Yunanistan, Japonya, Kenya, Norveç, Hollanda) kabul görmüş gibidir.³⁸

5237 sayılı TCK'nın 49. maddesinde;

1. Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz.
2. Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır.

şeklinde bir düzenleme yer almaktadır.

TCK'nın 49. madde gerekçesinde de belirtildiği üzere kanun tasarısında bu maddeye tekabül eden 62. maddenin ikinci fıkrasıyla kısa süreli hapis cezasının tanımının yapıldığı ve kısa süreli hapis cezasının süresinin üst sınırının iki yıldan bir yıla indirildiği açıklanmıştır.³⁹

Bu bağlamda süresine göre hapis cezaları; bir yıl veya daha az süreli olanlar kısa süreli hapis cezası, süresi bir yılı aşan cezalar uzun süreli hapis cezası olarak tanımlanmıştır.

TCK'nın 50/4 maddesine göre, taksirli suçlardan dolayı hükmonulan hapis cezası uzun süreli de olsa denilerek, bir yılın üzerindeki mahkûmiyetler uzun süreli olarak nitelendirilmiştir. Hapis cezasının kısa veya uzun süreli olup olması, işlenen suç için kanunda öngörülen cezaya göre değil, sonuç cezaya göre belirlenecektir. Eğer birden fazla mahkûmiyet söz konusu ise böyle hallerde toplam cezaya değil, her bir suç için verilen cezanın süresine bakılmalıdır.⁴⁰

Ayrıca süreli hapis cezasının üst sınırı kanunda belirtilen hallerde yirmi yıl olarak tayin edilmiştir. Buna göre cezanın alt sınırı belirtilmiş, üst sınırı belirtilmemişse yirmi yıldan fazla olamaz. Ancak üst sınırı yirmi yılı aşan bir hapis cezası öngörülmüş ise, bu sınırın üstünü çıkılabilir. (Örneğin; TCK Md. 313, 103/3 f). Bu gibi hallerde

³⁸ Artuk vd, (2003), *Ceza Hukuku Genel Hükümler II Yaptırım Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.90.

³⁹ Cumhur Şahin ve İzzet Özgenç, (2007), *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı*, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, s.159.

⁴⁰ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.444.

sonuç cezanın üst sınırı olan yirmi yılın üzerine çıkılması mümkün ise de, 61/7. madde uyarınca otuz yılı aşmak mümkün değildir.⁴¹

Kanuna göre aksi belirtilmeyen hallerde süreli hapis cezalarının alt sınırı bir aydan az olamaz. Buna göre cezanın üst sınırı belirtilmiş, alt sınırı belirtilmemiş ise mahkeme bir aydan az ceza veremeyecektir.

Kanunun süreli hapis cezaları bakımından kısa süreli ve uzun süreli şeklinde ayırım yapmasının nedeni, kısa süreli hapis cezalarının infaz edilmek yerine, TCK'nın 50. maddesinde belirtilen seçenek yaptırımlardan birine çevrilebilmesidir. Böylece, kısa süreli hapis cezalarının ortaya çıkaracağı sakıncaların önüne geçilmiş olacaktır.⁴²

1.3. SEÇENEK YAPTIRIM KAVRAMI

1.3.1. Kavram ve Tanım

Seçenek yaptırım kavramı, hapis cezasının olumsuz etkilerini gidermek maksadıyla hapis cezası yerine ikame edilen tedbirler sistemi olarak değerlendirilmek gerekir.⁴³ Ceza hukukumuzda hapis cezası ile ilgili olarak kabul edilen düzenlemelerde kişinin toplumdan tamamen tasfiyesi amaçlanmadığı için ülkemiz açısından da uygulanabilir olan seçenek yaptırımlar öngörülmüştür.⁴⁴

Seçenek yaptırımlar; toplumu zarara ilişkin tehlikelerden korumak amacına yönelik yaptırımlar olup güvenlik tedbirine hükmedilebilmesi için gerçekleşen haksızlık dolayısıyla kişinin kusurlu telakki edilmesi gerekli değildir.⁴⁵

Seçenek yaptırım kavramı çeşitli teorisyenler tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin; Özgenç'e göre seçenek yaptırımlar; işlediği suçtan kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın, suç işleyen kişi hakkında ya da suçun konusu ile veya suçun işlenmesinde kullanılan araçla ilgili olarak uygulanan, koruma veya iyileştirme amacına yönelik olarak bir ceza hukuku yaptırımı olarak tanımlanmıştır.⁴⁶

⁴¹ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.443.

⁴² a.g.e., s.466.

⁴³ Özgenç, *Genel Hükümler*, s.578.

⁴⁴ a.g.e., s.74.

⁴⁵ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.578 vd.

⁴⁶ a.g.e., s.627.

Koca ve Üzülmaz' e göre kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine uygulanabilen, hapis cezası dışındaki diğer ceza türü olan TCK m. 50/1 a' da düzenlenen adli para cezası hariç güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlara denmektedir.⁴⁷

1.3.2. Seçenek Yaptırımların Hukuki Niteliği

Yaptırım kavramı, ceza ve güvenlik tedbirlerini kapsayan bir üst kavram olduğundan, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine uygulanabilecek seçenek yaptırımlar, ya hapis cezası dışındaki diğer ceza türü olan adli para cezası ya da güvenlik tedbiri niteliğindeki yaptırımlar olabilecektir.

Buna göre, kısa süreli hapis cezalarının adli para cezasına çevrilmesi diğer bir ceza yaptırımına çevirmeyi; bunun dışındaki seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesi ise, güvenlik tedbirine çevirmeyi ifade etmektedir. Böylelikle kısa süreli hapis cezalarının dönüştürülebileceği adli para cezası dışındaki seçenek yaptırımların tedbir niteliğinde olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.⁴⁸ Dolayısıyla kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine tanzim olunan seçenek yaptırımlar da niteliği itibarıyla kişi hakkında koruma ve iyileştirme amacına yönelik olduğundan güvenlik tedbiri olarak değerlendirilmek gerekir.⁴⁹

Bununla birlikte, doktrinde, maddede kısa süreli hapis cezaları için öngörülen adli para cezası dışındaki seçenek yaptırımların tedbir olarak nitelendirilmesinin amacı ifade etmekten uzak olduğu, seçenek yaptırımlar arasında sayılan aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazminin tedbir niteliğinde olup olmadığının tartışılabilceği belirtilmektedir.⁵⁰

Soyaslan'a göre; TCK'nın 50. maddesinde belirtilen seçeneklerin ceza yaptırımına karşılık olarak yalnızca bir tedbir olarak değerlendirerek, klasik ve teknik anlamda bir güvenlik tedbiri olmadığını, bu tedbirlerin amacının hükümlüyü cezaevinin kişiye yönelen olumsuz koşullarından korumak suretiyle onun toplumla olan diyalogu, sosyal ve ekonomik hayatının zedelenmemesi olduğunu belirtmiştir. Bu özellikleriyle

⁴⁷ Koca ve Üzülmaz, a.g.e., ss.447-448.

⁴⁸ a.g.e., ss.447-448.

⁴⁹ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.627.

⁵⁰ Koca ve Üzülmaz, a.g.e., s.448.

maddede belirtilen seçenek yaptırımların ceza yaptırımı yerine geçen ceza veya tedbirler (adli para cezası ve diğer seçenekler) bütünü olduğu, dolayısıyla ceza ve güvenlik tedbirlerinden bağımsız bir nitelik taşıdığını belirtmektedir.⁵¹

Hafizoğulları'na göre Anayasanın 38 ve TCK'nın 2. maddesi hükmünce cezanın kanunla konulmasının zorunlu olduğu, seçenek yaptırımlar açısından kanunun, ihlale tepki olarak ihlalin muhatabına bir yoksunluk yüklüyorsa, kanun koyucunun ceza ismini vermese bile, bu yoksunluğun ceza olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla ceza kanununun, “yaptırımlar” başlığını taşıyan üçüncü kısım “cezalar” başlığını taşıyan birinci bölümün 50. maddesinde hürriyeti bağlayıcı ceza yerine geçen kişinin hakkını kısıtlayan yoksunluklara yer vermesi karşısında TCK'nın 45. maddesinin lafzına veya sözüne rağmen, sistematik bir çelişki yaratılmaması için, 50. maddede sayılan yoksunlukları, hürriyeti bağlayıcı ceza değil, ama kişinin hakkını kayıtladığından ceza müeyyidesi saymanın zorunlu olduğunu belirtmektedir. Kanunda, 45. maddede, hürriyeti bağlayıcı cezaya ve nakdî cezaya yer verirken 50. maddede ayrıca nakdî cezaya yer vermekle, hukuk düzenimizde hürriyeti bağlayıcı cezalar yanında, nakdî cezaların ve kişinin hakkını kayıtlayan kanunla muayyen başka tür cezaların da olduğunu kabul edilmiş olmaktadır. Yazar TCK'nın 2. maddesi ve Anayasanın 38. maddesi karşısında, yaptırımlar kavramından sadece ceza müeyyidesi ifade ediliyorsa, 50. maddede hürriyeti bağlayıcı ceza yerine öngörülen yoksunlukların ceza olduğunun kabulü gerektiğini belirtmektedir. Yine aynı yazara göre yaptırım kavramıyla hem cezalar, hem de güvenlik tedbirleri kastediliyorsa, 50. maddede yer alan yoksunlukların, güvenlik tedbiri olmadığı ve cezalar arasında yer aldığından tereddütsüz ceza olduğunu, dolayısıyla, Ceza Hukukunda, ceza sistemini kendi içinde tutarlı ve anlaşılır bir hale getirmenin yolunun, 45. maddede suç karşılığında uygulanan hürriyeti bağlayıcı cezalar ve nakdî cezalar arasına, 50. maddede öngörülen ve Anayasanın ifadesi ile kişinin haklarını kayıtlayan yoksunlukları eklemek gerekmektedir.

TCK'nın 50. maddesinde, hürriyeti bağlayıcı ceza yerine uygulanan yaptırımlar kanunla konulmuşlardır. Bunlar, ihlalde bulunan muhatabına, Devletin mahsus organları eliyle ve zorla uygulanmaktadırlar. Kanunun 50/1, f maddesinde öngörülen “gönüllü olmak koşuluyla” hükmü kuralın bir istisnası değildir. Çünkü fail, bu maddede belirtilen

⁵¹ Doğan Soyaslan, (2005), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınevi, 3.Bası, Ankara, s.563.

yoksunluğa gönüllü katlanmak istemediğinde; hakkında, ihlalin karşılığı hürriyeti bağlayıcı ceza verilecek ve uygulanacaktır. Öyleyse, ortada, kısa süreli hapis cezasına seçenek olarak getirilen yaptırımları (cezaların değil) veya kanunun ifadesiyle yaptırımların cebriliğini gideren bir durum bulunmamaktadır.

Sonuç olarak kanun, ceza müeyyidesini, bir sistem içinde, açık, anlaşılır olarak düzenlemiş olmadığını, ceza müeyyidesi ve güvenlik tedbirleri, ayrı yerlerde düzenlenmiş olmalarına rağmen, “yaptırımlar” genel başlığı altında birbirine karıştırıldığını, kanun koyucunun müeyyideden ve tedbirden ne kastettiğinin belli olmadığını, bu belirsizliğin, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine geçen yoksunlukların niteliği konusunda kuşku uyandırdığı; ceza yerine geçen bu yoksunlukların, cezanın ferdileştirilmesine değil, tersine keyfileştirilmesine yol açtığını savunmaktadır.⁵²

Nursal ve Ataç’a göre; her ne kadar madde başlığında yaptırım terimi kullanılmışsa da aynı maddenin 50/7 maddesinde hükmedilen seçenek tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda hükmü veren mahkemece “tedbirin” değiştirileceği hükmü yer aldığından bu maddede yer alan yaptırımlardan adli para cezası haricinde kalanların tedbir olduğunu belirtmektedir.⁵³

TCK’nın 50. maddesinde; kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre çeşitli seçenek yaptırımlar düzenlemiştir. 5237 sayılı TCK’daki düzenlemelerden adli para cezası dışında kalan diğer yaptırımların bir güvenlik tedbiri olduğu sonucuna varmak mümkündür. Nitekim 50/5 maddesinde “uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adlî para cezası veya tedbirdir” denilmek suretiyle seçenek kurumun hukuki niteliğinin güvenlik tedbiri olduğu vurgulanmıştır.⁵⁴

Kanaatimize göre adli para cezası haricindeki diğer seçenek yaptırımları güvenlik tedbiri sayılmak gerekir.

⁵² Zeki Hafizoğulları, <http://www.abchukuk.com/cezahukuku/guvenlik-tedbirleri.html> (10.06.2009)

⁵³ Necati Nursal ve Selcen Ataç, (2006), *Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi*, Yetkin Yayıncılık, Ankara, s.376.

⁵⁴ Veli Özer Özbek, (2005) *TCK İzmir Şerhi*, Yeni TCK’nın Anlamı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.492; Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.630.

1.3.3. Seçenek Yaptırımların Fonksiyonu

Bazı suçlular açısından cezanın uyarı amacının sadece bir cezaya mahkûm olmakla da sağlanmış olabilir. Bu bakımdan, kişinin sadece belli bir cezaya mahkûm olmasıyla cezanın uyarı fonksiyonunun gerçekleşmesi ve failin bu suçtan dolayı etkin pişmanlık duyması durumunda, artık cezaevi ortamına konmaması gerekir. İşte seçenek yaptırımların fonksiyonu kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan kişilerin uslandırılması, eğitimi ve resosyalizasyonunun sağlanmasıdır.⁵⁵

Seçenek yaptırımlar suçluyu uslandırmaya ve sosyal yararı sağlamaya yönelik önleyici bir nitelik taşırlar.⁵⁶

Seçenek yaptırımlar, suç oluşturan fiili işleyen kişinin çevresine yakınlarına ve ailesine karşı dahi korunması amacıyla uygulanabilmektedir.

Seçenek yaptırımların esas fonksiyonu bireylerin suç işlemelerine engel olan özel önleme görevidir. Seçenek yaptırımlar özel önleme bağlamında suçlunun tehlike halinin ortadan kaldırılması ve onun uslandırılmasını amaçlamaktadır. Böylece seçenek yaptırımların amacı kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan kişiyi cezaevenin kötü şartlarından koruyarak, kişinin içeride eğitimli bir suçlu haline gelmesini engelleyerek tekerrürü önlemektir.⁵⁷

Ayrıca Adalet Bakanlığı'na bağlı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 01.12.2008 tarihli verilerine göre cezaevlerinde hükümlü ve tutuklu olmak üzere toplam 103.296 kişinin bulunduğu ve 2006 yılı verilerine göre de bir hükümlü veya tutuklunun devlete; yıllık maliyetinin 14.124 YTL, aylık maliyetinin 1.177 YTL, günlük maliyetinin 39 YTL tutarında olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁸

Bu kişilerin bir günlük masrafının devlete toplam maliyetinin 4 milyon TL yi aştığı göz önüne alındığında ceza evinde infaz yerine uygulanabilir ve devlete yük

⁵⁵ Adalet Komisyonu Raporundan; Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, (2005), *Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu*, Ankara, s.13.

⁵⁶ Dönmezer ve Erman, a.g.e., s.570.

⁵⁷ a.g.e., s.571.

⁵⁸ Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğü Verileri.

getirmeyecek hem kişiyi, hem suçun mağdurunu, hem de toplumu koruyacak seçenek yaptırımların uygulanması devlet ve toplumsal yükü azaltıcı fonksiyon ifa edecektir.⁵⁹

Kanaatimizce yukarıda da değinildiği üzere bu kişiler hakkında seçenek yaptırımların uygulanması sayesinde kişiye verilen ceza cezaevinde çektirilmemek suretiyle kişinin kendi sosyal ve ekonomik yaşantısını sekteye uğramamakta yine cezaevinin koşulları ile cezaevi sonrası koşulların olumsuzluğu karşısında tekrar suç işleme durumu ile karşılaşma olasılığı az olduğundan seçenek yaptırımlar kişiyi kendisine karşı korumaktadır. Yine suçlunun ceza evine girmesi, kendisini olduğu kadar ailesi ve yakınlarına da ekonomik ve sosyal anlamda büyük zarar vermektedir. Ayrıca kişinin cezaevinde kalması durumunda bunun maliyeti de devlete büyük bir yük getirdiğinden kişinin cezaevine girmemesi bu yükün ortadan kalkması anlamına geldiğinden seçenek yaptırımlar sayesinde devlete karşı da bir koruma sağlanmış olacaktır.⁶⁰

1.3.4. Seçenek Yaptırımların Lehinde ve Aleyhinde İleri Sürülen Görüşler

Seçenek yaptırımlar açısından, cezaların genel önleme ve bireylerin suç işlemelerine engel olan özel önleme amacı çerçevesinde lehinde ve aleyhinde görüşler ortaya konulmuştur.

Hürriyeti bağlayıcı cezalarla ilişkin yaptırımın kişi, ailesi, yakınları ve toplumda meydana getireceği olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması amacına matuf lehte görüşler bulunduğu gibi, buna karşılık özellikle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların kişinin ıslah olmasını temin edemeyeceği yolunda görüşler dile getirilmiştir.⁶¹

Suçla mücadelede bedeni ve hürriyeti bağlayıcı cezalardan beklenen yarar tam olarak sağlanamayıp hapis cezasının başka mahzurlarının, örneğin iş ve sosyal bağlarını kaybetme, topluma yeniden uyum sağlamak, sosyalleştirmenin sağlanamaması gibi⁶², da ortaya çıkması nedeniyle alternatif ceza arayışlarına yönelinmiştir. Bu yönelme, özellikle kısa süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda hapis cezaları yerine para cezaları ya da alternatif yaptırım ve tedbirlere yönelme ile mali suçlarda ise hapis cezaları ile

⁵⁹ [http:// www.cte. adalet.gov.tr](http://www.cte.adalet.gov.tr) Erişim tarihi (18.12.2008), Adalet Bakanlığı verileri.

⁶⁰ İçel vd, *Yaptırım Teorisi*, s.59.

⁶¹ Artuk vd, a.g.e., ss.91-92.

⁶² Heinz Schöch, (2006), Denetimli Serbestlik Yardımı ve İnsancıl Ceza Yargısı, Pınar B., (Çev.), *Suç Politikası*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.377.

birlikte ya da bu cezaların yerine ikame olmak üzere para cezaları ve diğer seçenek yaptırımlara ağırlık verilmek şeklinde ortaya çıkmıştır.⁶³

Seçenek yaptırımların lehinde ileri sürülen fikirler, daha çok bu yaptırımın hapiste kalmanın sakıncalarını ortadan kaldırması ile ilgilidir. Nitekim mahkûm cezaevinde kaldıktan sonra tekrar topluma döndüğünde, sosyal yaşamın kurallarına çabuk ve zorluk çekmeden adapte olması mümkün ise de kişinin hem kendisi hem de yakınlarının mahkûmiyet dolayısıyla uğradıkları üzüntü ve zararın ortadan kaldırılması, kişinin çalışma hayatından da uzun bir müddet ayrı kalmamasını temin açısından seçenek yaptırımlar önemlidir.⁶⁴

Hürriyeti bağlayıcı cezaların menfi etkilerini ortadan kaldırmanın mümkün olmadığından hareketle⁶⁵ özellikle kişiyi kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların olumsuz ve yıkıcı etkilerinden kurtarabilmek açısından verilecek cezanın seçenek yaptırımlara çevrilebilmesi, kişi, suçun mağduru, devlet hem de toplumun menfaatleri gereğidir.

Kısa süreli hapis cezalarında mahkûmiyet süresinin hükümlünün cezaevinde ıslahı için elverişli olmadığı, bu nedenle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının hükümlü ve toplum için bir fayda sağlamadığı belirtilmiştir.⁶⁶ Kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalar, kısıtlılığı nedeniyle hükümlünün ıslah edilmesine yeterli gelmemekte, onun ailesi, işi ve çevresiyle olan ilişkilerini gereksiz biçimde bozmakta, maddi ve manevi yönden zayıf bir konuma veya benzeri güçlükler içerisine sürüklemektedir.⁶⁷ Ceza evine giren hükümlünün işini kaybetmesi, cezaevinden çıkışta aynı işine tekrar kavuşamaması, kendisi ve ailesinin ekonomik yönden mağdur olması, ayrıca çevresi tarafından dışlanması⁶⁸ seçenek yaptırımların kabulünü gerektiren nedenler arasında haklı olarak sayılmaktadır.

Cezanın infaz edilmesiyle güdülen amaç, kişiye gerçekleştirdiği haksızlık dolayısıyla etkin bir uyarıda bulunmak ve kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlamak

⁶³ Oktay Erdoğan, (2007), Para Cezaları ve İnfazı, İstanbul, Beta Yayınevi, s.3.

⁶⁴ Artuk vd, a.g.e., s.91.

⁶⁵ Haluk Çolak ve Uğurtan Altun, Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili İle Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler, *Adalet Dergisi*, Sayı:25, Ankara, s.1.

⁶⁶ Artuk vd , a.g.e., s.91-92.

⁶⁷ Soyaslan, Kriminoloji, s.195.

⁶⁸ a.g.e., s.235.

olduğu, ancak bu amacın, bazı suçlular açısından sadece bir cezaya mahkûm olmakla da sağlanmış olabileceği, kişinin gördüğü eğitim, yaşadığı sosyal çevre, psikik ve ahlaki eğilimleri itibariyle tesadüfi suçlu özelliği taşıyabileceği, kişinin sadece belli bir cezaya mahkûm olmasıyla cezanın uyarı fonksiyonunun gerçekleşmesi ve failin bu suçtan dolayı etkin pişmanlık duyması durumunda, artık cezaevi ortamına konmamasının gerektiği, bu yüzden kısa süreli hapis cezalarının infazından sakınılması ve bunun para cezasına veya diğer seçenek tedbirlere çevrilmesi yolunun tercih edilmesi önerilmektedir. Bu nedenle hapis cezasının yerine almak üzere çeşitli seçenek yaptırımlar ortaya konulmaktadır.⁶⁹ Özellikle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar hükümlünün ıslahından ziyade, hapse girmiş olma şeklinde tezahür eden toplumun onur kırıcı bir hükmün ifasını sağladığı, sosyal yaşamda kısa bir süre için de olsa ceza evine girmiş kimselere karşı olumsuz bir tavır sergileneneceği, mahkûmun toplum yaşamını zorlaştıracığı⁷⁰ gerekçeleriyle seçenek yaptırımlar önem kazanmaktadır.

1960'lı yılların sonlarına doğru, özgürlüğü bağlayıcı cezaların uygulanması ve bunların infazından elde edilen sonuçlar bakımından suç politikasının kriz içine girdiği, sanayileşmiş batılı ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde olağanüstü artan suçluluğun tehdit edici boyutlara ulaşması ve tekerrür oranının giderek artış göstermesi, suçluluk oranındaki artışın, birçok ülkede yargı organlarının iş yükünün giderek artması sonucuna yol açtığı,⁷¹ buna bağlı olarak hürriyeti bağlayıcı cezaların ceza evlerindeki kalabalığı ve bunla orantılı olarak ta infaz masraflarını arttırdığı, böylece ceza evlerinin ıslah edici fonksiyonu zarar gördüğü,⁷² özellikle kısa süreli hapis cezasına mahkûm edilenlerin ceza infaz kurumlarında alıkonulmalarında iyileştirme yönünden yarar düşünülmediği, buna karşılık devlete gereksiz olarak büyük bir malî külfet yüklendiği⁷³ göz önünde bulundurularak seçenek yaptırımlara farklı bir gözle bakılmaya başlanmıştır.

⁶⁹ Şahin ve Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı*, s.160, (Madde gerekçesinden); Necati Meran, (2007) Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar, *Adalet Dergisi*, Sayı:27, Ankara, s.189; Ali Parlar ve Muzaffer Hatipoğlu, (2007), *Türk Ceza Kanununun Yorumu*, Yayın Matbaacılık, Ankara, s.457.

⁷⁰ Soyaslan, *Kriminoloji*, s.195; Kamer, a.g.e., s.9.

⁷¹ Mustafa Ruhan Erdem, (2001) *Kısa Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Yeni Seçenekler Tebliği*, *İnfaz Hukukunun Sorunları*, (Sempozyum, 14-15.11.2000), Ankara, Başkent Üniversitesi Yayınları, ss.197-198.

⁷² Artuk vd, a.g.e., s.92.

⁷³ V. Kadri Kamer, (2007), *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı*, Adalet Yayınevi, Ankara, s.10; Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.493.

İlk defa hafif bir suç işleyen tesadüfi suçlu vatandaşın, ceza evinin uyumsuz suçlu grubu içine karıştırılması, onu suçlu meslek ve itiyat edinmiş olanların bozucu tesirlerine açık hale getirmektedir. Bu nedenle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar mükerrerliği artıran sebeplerden arasında yer almaktadır. Zira kısa bir süre için infaz kurumuna giren hükümlü, infaz kurumunda profesyonel suçlularla tanışmakta, kısa süre içerisinde mükerrer suçlu olarak yeniden infaz kurumuna geri dönmektedir⁷⁴. Bu tür olumsuz etkilerin önüne ancak seçenek yaptırımlar sayesinde geçilebilecektir.

Seçenek yaptırımlar aleyhinde ileri sürülen görüşler lehinde olan görüşlere nazaran az olmakla birlikte, genellikle hürriyeti bağlayıcı cezaların kısa süreliğine olsa dahi kişinin özgürlüğünü yitireceği düşüncesinin suçun işlenmesinin önlenmesi açısından klasik anlamda korkutucu⁷⁵ bir etki yapacağı, seçenek yaptırımlarla cezanın etkisizleştirilmesine yol açacağına ilişkindir. Başka bir anlatımla seçenek yaptırımların özgürlüğü bağlayıcı cezaların genel önleme gayesini etkisiz bırakacağı tezi ileri sürülerek, bu kurumun uygulanmasına karşı çıkmaktadır.

Hürriyeti bağlayıcı cezaların, cezanın uyarı fonksiyonunu ve kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayabilen bir yaptırım ve araç olduğu, bu cezaların kötü unsurları toplumdan soyutlamak suretiyle, iyi vatandaşların huzur ve esenliğini güvence altına aldığı bu suretle sosyal savunmayı ve aynı zamanda korkutma ve önleme amacını da sağlamış olduğu, cezanın amaçlarının hemen bütününü en iyi şekilde gerçekleştiren bir ceza türü olduğu bu nedenle seçenek yaptırımlara çevirmenin ceza adaleti açısından uygun olmadığı belirtilmektedir.

Yine hürriyeti bağlayıcı cezaların, suçlunun infaz kurumunda belirli bir süreyle korunması, kişiliğine uygun bir iyileştirme rejiminin uygulanması şartı ile, yeniden sosyalleşmesini teşvik edici, üretken kanunlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu ve uslandırılmasını sağlayacak en etkili vasıta olduğu belirtilmektedir.

Cezanın hükümlüyü yoksunluklara uğraticı niteliğinin en iyi hürriyeti bağlayıcı cezalarla sağlanacağı bu yüzden de seçenek yaptırımların cezayı

⁷⁴ Artuk vd, a.g.e., s.92.

⁷⁵ Doğan Soyaslan, (2001), *Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfaz Rejimi Tebliği, İnfaz Hukukunun Sorunları*, Goethe Institut, Başkent Üniversitesi Yayınları, Ankara, s.195; Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.493.

etkisizleştireceği düşünceleri de seçenek yaptırımlar aleyhine ileri sürülen görüşleri oluşturmaktadır.⁷⁶

1.4. HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARIN SAKINCALARINI GİDERMEYE YÖNELİK SEÇENEK YAPTIRIMLARA BENZER DİĞER KURUMLAR

Seçenek yaptırımlar haricinde hapis cezasının olumsuz etkilerini gidermeye yönelik olarak ceza mevzuatımızda çeşitli kurumlara yer verilmiştir. Bu kurumlar ceza mahkûmiyetine engel olan kurumlar ile hapis cezasının infazı bakımından seçenek kurumlardır.

1.4.1. Ceza Mahkûmiyetine Engel Olan Kurumlar

1.4.1.1. Uzlaşma

Uzlaşma ceza yargılamasına ilişkin bir uyuşmazlık üzerinde yargılamada mevcut bulunan süjelerin işbirliği yapmaları suretiyle belli sonuçlara ulaşmaları olarak tanımlanabilir.⁷⁷ Diğer bir tanımla, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetine tabi suçlar ve kanunda belirtilen bazı suçlarda şüphelinin veya sanığın bir edimini yerine getirmeyi, mağdur veya suçtan zarar görenin de bunu kabul etmesi durumunda, soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı veya kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı yargılama aşamasında ise sanık hakkında kamu davasının düşmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını sağlayan müesseseye denmektedir.⁷⁸ Uzlaşma, suçun işlenmesiyle oluşan mağduriyetin etkilerini azaltmak, suç nedeniyle meydana gelen zararın giderilmesini sağlamak amacıyla düzenlenmiş bir kurumdur. Uzlaşma hukukumuz açısından yeni bir müessesedir ve son yıllarda gerçekleştirilen ceza hukuku reformuyla birlikte ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Uzlaşma kurumuyla belli suçlar bakımından dava açılması veya açılan davaya devam olunarak hüküm kurulması yerine tarafların anlaşmasıyla sorunun çözümünün hapis cezasına hükmedilmesinden daha yararlı olduğu kabul edilmiştir.⁷⁹

⁷⁶ Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e., s.456.

⁷⁷ Cumhuriyet Şahin, (1998), Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Süleyman Arslan'a Armağan, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.1-2, 1998, s.221.

⁷⁸ Hakan Hakeri ve Yener Ünver, (2007), *Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler*, 1. Baskı, Ankara, s.338.

⁷⁹ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.464.

Uzlaşma yöntemine başvurulmasının temel nedeni nüfusun artması, teknolojinin gelişmesi, yeni ve çeşitli suç tiplerinin ortaya çıkması dolayısıyla mahkemelerin ve savcılıkların ağır iş yükü altında bulunmaları buna mukabil davaların sürelerinin uzaması ceza adaletinin sağlıklı olarak gerçekleştirilememesidir.⁸⁰

1) Uzlaşmanın Şartları

Uzlaşma Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253-255. maddeleri ile uzlaştırmanın uygulanmasına ilişkin Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. CMK'nın 253. maddesine göre, uzlaşma yoluna başvurulabilmesi için öncelikle suçun uzlaşma kapsamında bulunması gerekir. Bir suç nedeniyle uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için, fiilin soruşturulabilir veya kovuşturulabilir olması, ayrıca failin cezalandırılma yeteneğinin bulunması zorunludur.⁸¹

CMK'nın 253/1-b maddesine göre; şikâyeteye tabi suçlar ile kanunda düzenlenen resen kovuşturulan bazı suçlar (Kasten yaralama, -üçüncü fıkra hariç, 86 ve 88. maddeler, taksirle yaralama 89.madde, Konut dokunulmazlığının ihlali 116. madde, Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), ve özel yasalardaki suçlar uzlaşma kapsamına alınmıştır.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez. Uzlaştırma yapılabilmesi için, mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir. Ayrıca, uzlaşmanın kanunun öngördüğü yetkili kişiler tarafından yapılması ve meydana gelen zararın giderilmesi hususunda ilgili şahısların özgür iradelerine dayanmak suretiyle zararın giderilmesi hususunda uyuşma göstermeleri gerekmektedir.(CMK Md. 253/2-3-4)

2) Uzlaşma Dönemleri

Uzlaşma, soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı veya Cumhuriyet Savcısının talimatıyla adli kolluk görevlisi tarafından yapılır. Belirtilen yetkili kişiler

⁸⁰ Şahin, *Uzlaşma*, s.224.

⁸¹ Seydi Kaymaz ve Hasan Tahsin Gökcan, (2007). *Uzlaşma ve Önödeme*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.104-105.

tarafından şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunulur, bu kişilerin reşit olmaması halinde bu teklif kanuni temsilcilerine yapılır. Ayrıca, Cumhuriyet Savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak barodan avukat görevlendirilmesini isteyebilir. Ayrıca hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından bir uzlaştırmacı da görevlendirebilir. (CMK 5560 sayılı yasayla değişik m. 253/3-4-9.)

Kovuşturma evresinde, suçun uzlaşmaya tabi olduğunun anlaşılması, soruşturma aşamasında uzlaştırma konusunda teklifin bulunmamış olması durumunda hâkim tarafından ilgili maddeler dikkate alınmak suretiyle soruşturma evresinde geçerli olan usul, kovuşturma evresinde de geçerli olacaktır. Ancak, yargılama aşamasında hâkim önünde uzlaştırma yapılması, müzakereler sırasında olaya ilişkin yapılan açıklamaları hâkimin duyacağı, dolayısıyla bunun da tarafsızlık ilkesiyle çelişeceğinden, bir uzlaştırmacının atanması daha doğru ve yerinde bir uygulama olacaktır.⁸²

3) Uzlaşmanın Sonuçları

Uzlaşma teklifi üzerine tarafların uzlaşması halinde soruşturma evresinde şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı veya kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı; yargılama aşamasında ise sanık hakkında kamu davasının düşürülmesine kararı verilebilmektedir.⁸³

Uzlaşma neticesinde ceza ilişkisi ve şahsi hak alacağı sona ermektedir. Ayrıca kanuna uygun olarak, yakalanan ve tutuklanan kişiler, CMK'nın 144/1-c maddesi uyarınca kamudan tazminat isteyemeyeceklerdir. Uzlaşma halinde, uzlaşmaya konu olan fiil tekröre esas olarak dikkate alınamayacaktır. Mahkeme, uzlaşmaya dayalı olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verdiğinde, suçta konu eşya müsadereye tabi tutulacaktır, ancak TCK'nın 54/4. maddesi gereğince uzlaşma halinde suç eşyalarının CMK'nın 256 ve devamı maddeleri gereğince, müsadere davasının açılması gerekmektedir.⁸⁴

CMK'nın 253/21 maddesine göre şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin

⁸² Kaymaz ve Gökcan, a.g.e, s.197.

⁸³ Özgenç, *Genel Hükümler*, s.570.

⁸⁴ Kaymaz ve Gökcan, a.g.e., s.207-210.

sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava sürelerinin işlemeyeceği belirtilmiştir.

Uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda soruşturma evresinde iddianame düzenlenmek suretiyle kamu davası açılacak kovuşturma evresinde ise yargılamaya devam olunacaktır.

CMK'nın 253/20. maddesinde, uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamaların, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamayacağı belirtilmiştir.⁸⁵

1.4.1.2. Önödeme

Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının üst sınırı 3 ayı aşmayan suçlar hakkında ön ödeme müessesesi düzenlenmiştir. Buna göre, failin suç için adli para cezası öngörülmüş ve bu maktu ise, bu miktarı ödemesi, maktu değil ise alt sınırını ödemesi; eğer hapis cezası öngörülmüş ise bu durumda alt sınırının karşılığı olarak her gün için 20 TL üzerinden bulunacak miktarın çarpılması suretiyle meydana çıkan toplam tutarı faile tebliği üzerine 10 gün içinde soruşturma giderleriyle birlikte ödemesi durumunda, hakkında kamu davası açılmayacaktır.

Hapis cezasıyla birlikte adli para cezasının birlikte öngörülmesi durumunda, hapis cezası için alt sınır gün sayısı ve para miktarının çarpılması ile adli para cezasının alt sınırının, soruşturma giderleri ile birlikte faile tebliği üzerine 10 gün içinde ödenmesi halinde fail hakkında kamu davasının açılmayacak, kamu davası açılmış ise davanın ortadan kaldırılmasına karar verilecektir.

Bu kurum da hapis cezasının olumsuz etkileri önüne geçmek amacıyla kabul edilmiştir.⁸⁶ Önödeme, devletle fert arasında yapılan bir sulh anlaşması niteliğini taşımaktadır. Bir anlamda devlet ve bireyin arasında bir uzlaşmanın temin edilmesidir.⁸⁷

⁸⁵ Ali İhsan İpek ve Engin Parlak, (2009), *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, Adalet Yayınevi, Ankara, s.138.

⁸⁶ TCK'nın 75. madde gerekçesinden.

⁸⁷ Veli Özer Özbek, *TCK İzmir Şerhi*, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006, s.719.

1) Önödemenin Şartları

TCK'nın 75/1. maddesinin ilk cümlesinde belirtildiği üzere, önödemenin uygulanabilmesi için, ceza miktarı önödeme kapsamında kalsa dahi, eğer suç uzlaşma kapsamında ise ön ödeme hükümlerinin uygulanması mümkün değildir.

Ayrıca, işlendiği iddia olunun suç önödeme kapsamına giren suç olsa dahi, delillerin toplanması sonucunda yeterli delil elde olunamadığı durumda, öncelikle önödeme yoluna gidilmeyerek, takipsizlik kararının verilmesi gerekmektedir.⁸⁸ Eğer toplanan deliller isnat ciddi olduğunu gösterir ve kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturur ise, bu durumda ön ödeme tebliği yapılacaktır.⁸⁹

2) Önödeme Dönemleri

Soruşturma aşamasında kamu davası açılmadan önce, suçun önödeme kapsamında kaldığının anlaşılması durumunda TCK'nın 75. maddesine göre hesaplanacak olan para tutarının, soruşturma gideri ile birlikte tebliğ tarihinden itibaren 10 gün içerisinde hazineye yatırılması durumunda, hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verileceği şüpheliye bildirilecektir. Kişi, bu öneriye uyarsa hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir.

Şüpheli hakkında kamu davasının hata ile açılması veya yapılan yargılama sırasında dava konusu fiilin niteliğinin değişmesi ile özel kanun hükümleri gereğince, işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi durumlarında, hâkim tarafından önödeme önerisi yapılacak ve belirlenecek para miktarının sanık tarafından ödenmesi durumunda, sanık hakkında açılan kamu davası CMK'nın 223/8. maddesi uyarınca düşürülecektir. (TCK Md. 75/2-3)

3) Önödemenin Sonuçları

Soruşturma evresinde, şüpheli hakkında önödeme önerisine uyması durumunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir. Kovuşturma aşamasında ise düşme kararı verilecektir. İşte bu iki evre sonunda verilen kararlar adli sicile işlemeyeceği gibi,

⁸⁸ İçel vd, *Yaptırım Teorisi*, s.439- 440.

⁸⁹ Kaymaz ve Gökcan, *a.g.e*, s.364.

tekerrüre esas oluşturmayacağı gibi yine failin ileride işleyebileceği suçlar bakımından verilecek cezasının ertelenmesine engel durum söz konusu olmayacaktır.⁹⁰

Ayrıca, TCK'nın 75/5. maddesine göre, verilen bu kararlar şahsi hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemeyecektir. Yine TCK'nın 54. maddesine göre, müsadere bir güvenlik tedbiri olarak kabul edildiğinden, bir suçun işlenmesinde kullanılan eşya için ön ödeme önerisine uyulması halinde dahi görevli mahkemeden müsadere kararı verilmesi istenecektir.

1.4.1.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Cumhuriyet Savcısının soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan ve üst sınırı 1 yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasını 5 yıl süreyle erteleyebilmesine kamu davasının açılmasının ertelenmesi denilmektedir. (CMK Md. 171/2).

Bunun için, gerekli olan şartlar, öncelikle ertelemeye elverişli bir suçun varlığı, şüphelinin daha önce kastı bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olmaması ve soruşturma neticesinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde, şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini uyandırması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın tamamen giderilmesi şartlarının birlikte gerçekleşmesidir.⁹¹ Erteleme süresi içerisinde kasıtlı suç işlenmezse, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecek, kasıtlı bir suç işlenirse müsnet suçtan şüpheli hakkında kamu davası açılacaktır (CMK Md. 171/4).

Kısa süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda, bu hapis cezasının infazının ortaya çıkaracağı sakıncaların bertaraf edilmesi amacıyla yönelik olarak, bu kurumun kabul edildiği belirtilmektedir.⁹²

1.4.1.4. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Kurulan hükmün sanık hakkında hukuki bir sonuç doğurmamasına, hükmün açıklanmasının geri bırakılması denilmektedir.⁹³

⁹⁰ Kaymaz ve Gökcan, a.g.e, s.429.

⁹¹ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.464-465.

⁹² a.g.e.,s.465.

⁹³ a.g.e., s.465.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için, CMK'nın 5728 sayılı Yasa ile değişik 231/5 maddesi uyarınca neticeten tanzim olunan cezanın 2 yıl veya daha az süreli hapis cezası veya adli para cezası olması gerekmektedir. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye tabi olup olmadığına bakılmaksızın, sonuç cezanın 2 yıl veya daha az süreli hapis cezası veya adli para cezasına hükmedilmesi durumunda, sanığın daha önceden kasıtlı bir suçtan mahkûmiyetinin olmaması, kişilik özellikleri, duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak, ,yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması ve suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın tamamen giderilmesi şartlarının birlikte gerçekleşmesi halinde, mahkeme sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması yoluna gidebilecektir. Sanık bu durumda 5 yıl süreyle denetim süresine tabi tutulacak, bu süre içinde kasten bir suç işlemediği ve denetimli serbestlik hükümlerine uygun davrandığı takdirde, açıklaması geri bırakılan hüküm, sanık hakkında davanın düşmesi kararı verilecektir. Eğer, yükümlülükler uygun davranılmamışsa, bu durumda mahkeme hükmü açıklayacak ve sanığın durumunu değerlendirerek, cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde, hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek, yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilecektir. (5560, 5728 Sayılı Kanun İle Değişik CMK Md. 231/5,6,8,10,11.)

Bu kurumla birlikte kanun koyucu sınırlı bir uygulama alanı da olsa, kısa süreli hapis cezalarının infazının doğurabileceği sakıncaların önüne geçmeyi amaçlamıştır.⁹⁴

1.4.2. Hapis Cezasının İnfazı Bakımından Seçenek Kurumlar

1.4.2.1. Hapis Cezasının Ertelenmesi

Erteleme cezanın doğrudan doğruya sanığın kişiliğine uydurulmasını öngören yargısal bir şahsileştirme kurumudur.⁹⁵ Hapis cezalarının özel önleme fonksiyonuna yönelik beklentileri karşılayamaması üzerine, ceza hukukunda bu cezaların yerine mahkûmların uslandırılmasına, eğitimi ve topluma yeniden kazandırılmasına yönelik yaptırım ve infaz şekilleri benimsenmiştir. Erteleme hapis cezasına ilişkin bir infaz

⁹⁴ Koca- Üzülmüş, a.g.e., s.465.

⁹⁵ İzzet Özgenç, *Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme*, (Anayasa Yargısı), C.18, Ankara, 2001, s.104.

kurumu olarak düzenlenmiştir.⁹⁶ Bu bağlamda, işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm olan kişinin cezasının infaz kurumunda çektirilmesi, belli koşulların varlığı halinde yine belli koşullara riayet edilmesi kaydıyla, mahkemece ertelenebilecektir. Erteleme kararının verilebilmesi için sanığın talepte bulunması gerekmez. Ertelemeye mahkemece resen karar verilecektir.⁹⁷ Bu durumda, hükümlünün belli süreler zarfında kendisine yüklenen yükümlülöklere uygun davrandığı ve yeni bir suç da işlemediği takdirde TCK'nın 51. maddesine göre, cezası infaz edilmiş sayılacaktır. Dolayısıyla erteleme cezaların infazına seçenek bir kurumdur.⁹⁸ Erteleme kararı yalnızca hapis cezaları için uygulanabilir. Seçenek yaptırımlar açısından erteleme kararı verilemez. Nitekim Yargıtay konuya ilişkin olarak "Mahkemece hükmolunan 10 ay hapis cezasının TCK'nın 50/1-c maddesi uyarınca eğitim kurumuna devam etme tedbirine çevrilmiş olması ve anılan Yasanın 51/1. maddesine göre yalnızca hapis cezaları ertelenebileceğinden, tebliğnamedeki sanık hakkında 51. maddesinin uygulanma olanağının değerlendirilmemesi yönündeki bozma düşüncesi benimsenmemiştir." şeklinde bir karar vermiştir.⁹⁹

1) Ertelemenin Şartları

Öncelikle mahkûmiyet, türü ve ağırlığı itibariyle ertelemeye elverişli bulunmalıdır.¹⁰⁰ Kanunda adli para cezaları ve kısa süreli hapis cezası yerine uygulanan seçenek yaptırımlar ve güvenlik tedbirleri bakımından, erteleme kabul edilmemiştir. Erteleme yalnızca hapis cezaları bakımından uygulanabilen bir kurum olup, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı mahkûmiyet, seçenek yaptırım olarak adli para cezası ve diğer yaptırımlardan birine çevrilmesi durumunda erteleme mümkün olmayacaktır. Mahkûmiyet kararında, hem adli para cezası, hem hapis cezası var ise, yalnızca hapis cezası ertelenebilecektir. Erteleme kararının verilebilmesi için, hapis cezasının ertelemeye elverişli olması, yani kişi eğer hapis cezası süresince tutuklu kalmışsa, ceza infaz edilmiş sayılacağından bu durum ertelemeye engel oluşturmaktadır. Ayrıca, hapis

⁹⁶ Koca ve Üzülmöz, a.g.e., s.454, 456.

⁹⁷ Özgenç, *Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme*, s.119.

⁹⁸ Koca ve Üzülmöz, a.g.e., s.456.

⁹⁹ Yarg. 6. CD, 27.11.2007, 2006/22807 E., 2007/13005K.

[http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSD15%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A08J22B53356I5602718%20A08J22B53356I560271%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI\(02.04.20009\)](http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSD15%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A08J22B53356I5602718%20A08J22B53356I560271%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI(02.04.20009))

¹⁰⁰ Koca ve Üzülmöz, a.g.e., s.457.

cezasının süresi açısından kanun sonuç ceza olarak iki yıl veya daha az süreli hapis cezasına mahkûm edilmesi şartını aramıştır. Bu sürenin üst sınırı, 18 yaşını bitirmeyen veya 65 yaşını bitiren kişiler hakkında üç yıldır. Birden fazla suçtan dolayı hükmedilen, birden fazla hapis cezası varsa, her bir suç için, erteleme şartları ayrı ayrı değerlendirilmelidir.¹⁰¹

Ertelemenin diğer önemli objektif şartı¹⁰² da, hükümlünün daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmasıdır. Kişinin adli sicil bilgilerinden hareketle tespit olunacak olan bu durum neticesinde, adli sicil kanununun 9 ve 10. maddeleri uyarınca, mahkeme erteleme kararı verirken silinme şartları gerçekleşmiş ve sicil kayıtları silinerek arşive kaldırılmış olsa dahi, bilgiler istenerek erteleme hususunda dikkate alınması mümkün olacaktır. Önceki mahkûmiyetin ertelemeye engel olabilmesi için, kesinleşmesi gerekir. Ayrıca, önceki mahkûmiyetin yalnızca adliye mahkemelerince verilmiş olma şartı aranmayarak, askeri mahkemelerden kasıtlı bir suç işlenmesi nedeniyle verilen üç aydan fazla mahkûmiyetler de, sırf askeri suçlardan olmamak kaydıyla ertelemeye engel teşkil edecektir. Ancak, milli mahkemelerden verilen mahkûmiyetler ertelemeye esas oluşturup, yabancı mahkemelerce verilen mahkûmiyetler ertelemeye dikkate alınmazlar. Taksirli suçlar, adli para cezaları ve güvenlik tedbirlerine ilişkin önceki mahkûmiyetler ertelemeye engel değildir. Yine kısa süreli olup, seçenek yaptırımlardan birine çevrilen mahkûmiyetler de ertelemeyi engellemez. Ancak, kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırım olarak, adli para cezasına çevrildiği hallerde, para cezasının ödenmemesi nedeniyle mahkemece hapis cezasının kısmen veya tamamen infazına karar verilir ki, bu durumda asıl mahkûmiyet hapis cezası olacağından yeni işlenen suçtan dolayı verilen hapis cezası ertelemeye engel teşkil eder.¹⁰³

Erteleme için, diğer bir şart da, hükümlünün yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlığın dikkate alınmak suretiyle, hükümlünün yeniden suç işlemeyeceğine dair mahkemede bir kanaat oluşması yani liyakat koşuludur.¹⁰⁴ Burada dikkate alınacak olan

¹⁰¹ Koca ve Üzülmöz, a.g.e., s.458.

¹⁰² Mustafa Artuç ve Tahir Hırslı, (2005), *Hüküm Kurma Esasları, Adli Sicil ve Sabıka Kayıtlarının Silinmesi*, Kartal Yayınevi, Ankara, s.144.

¹⁰³ Koca ve Üzülmöz, a.g.e., ss. 459-460.

¹⁰⁴ Özgenç, *Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme*, s.117.(Bu koşul erteleminin değerlendirmeyi gerekli kılan sübjektif koşulunu oluşturmaktadır. s.118.); Özgenç, *Genel Hükümler*, s.600.

ölçüt, failin yargılama sürecine o suçu işlemekten dolayı gösterdiği pişmanlığın, onun ileride bir suç daha işlemeyecek derecede etki bıraktığını, yani ceza infaz edilmiş olsaydı, infazın sonucunda ulaşılabilecek olan yeniden sosyalleşme amacının, yargılama sürecinde gerçekleştiğine kanaat getirilmesidir.¹⁰⁵

Son şart olarak da, eğer hükümlünün cezasının ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlanmış ise ve şartla erteleme yapılmışsa, şart yerine getirilinceye kadar cezanın infazına devam edilecek, şartın gerçekleşmesi halinde hükümlü infaz kurumundan salıverilecektir. (TCK Md. 51/2).

2) Ertelemenin Sonuçları

Mahkemenin verdiği erteleme kararıyla birlikte, hapis cezasının infazı deneme süresince geri bırakılır. Hapis cezası ertelenen kişi tutuklu ise serbest bırakılır. Ertelemeye deneme süresi TCK'nın 51/3. maddesine göre, bir yıldan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere hükmün kesinleştiği tarihten itibaren işlemek üzere hâkim tarafından belirlenecektir. Şayet, fail bir yıldan fazla hapis cezasına mahkûm olmuşsa, bu denetim süresi en az mahkûm olduğu hapis süresi kadar olmak zorundadır.¹⁰⁶

Deneme süresi içerisinde, yalnızca kasıtlı yeni bir suçun işlenmesi veya yükümlülükler aykırı davranılması durumunda, ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine karar verilecektir.¹⁰⁷

Deneme süresi içerisinde kasıtlı bir suçun işlenmemesi ve hükümlülüklerin gereğinin yerine getirilmesi durumunda ise, şahıs hakkında hükmonulan ve ertelenen ceza infaz edilmiş sayılacaktır. (TCK m. 51/8) Deneme süresi sorunsuz olarak geçirilse dahi, cezanın infaz edilmiş sayılmasından dolayı, erteleme daha sonraki işlenecek olan suçların ertelenmesine engel teşkil edebileceği gibi, tekerrür bakımından da dikkate alınacaktır.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.460.

¹⁰⁶ a.g.e., s.461.

¹⁰⁷ Artuç ve Hırsılı, a.g.e., ss.151-152; Koca ve Üzülmüş, a.g.e., ss.462-463.

¹⁰⁸ Artuç ve Hırsılı, a.g.e., s.152; Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.463.

1.4.2.2. Koşullu Salıverilme

Kişinin, mahkûm olduğu hapis cezasının belli bir miktarını infaz kurumunda iyi halli olarak çektikten sonra infaz kurumundan çıkarıldığı, infaz kurumundan çıkarılırken kendisine yüklenilen yükümlülüklerle uygun davranması ve yeni bir suç işlememesi durumunda, cezasının kalan kısmını dışarıda çekmesine yönelik olarak getirilen bir kurumdur.¹⁰⁹

1) Koşullu Salıverilmenin Şartları

Öncelikle mahkûm olunan cezanın süresi kanunda gösterilen belli bir kısmının infaz edilmiş olması gerekmektedir. Koşullu salıverilme için, cezanın infaz kurumunda çekilmesi gereken kısmı açısından belirli süreler öngörülmüştür. Bu sürelerin belli oranlarının iyi halli olarak geçirilmesi durumunda, kişi serbest bırakılabilecektir. Koşullu salıverilme için öncelikli olarak mahkûm olunan cezanın infazına ilişkin süre koşulunun bulunması, bunun haricinde de mahkûmun kişiliğine ilişkin iyi halinin tespitinin yapılması zorunludur.¹¹⁰ İyi halin tespitinin yapılabilmesi açısından kişinin işlediği suçtan dolayı pişmanlık duyup duymadığı, dışarı çıktığında tekrar suç işlemeye meyilli olup olmadığı gibi çeşitli hususların araştırılarak, buna göre karar verilmesi gerekecektir. Hükümlü hakkında bu amaçla, koşullu salıvermeden önce tedbirler belirlenmiştir. Buna göre, kişi hakkında gerek psikolojik, gerekse maddi olarak yardım amacına yönelik çeşitli düzenlemeler öngörülmüştür.(CvGTİHK Md. 90, 91, 96.)

Hükümlünün koşullu salıverilmeden yararlanabilmesi için, hükmü veren mahkeme tarafından ceza infaz kurumu idaresinin düzenlediği rapor doğrultusunda re'sen koşullu salıverme kararı dosya üzerinden verilebilecektir.

2) Koşullu Salıverilmenin Sonuçları

Koşullu salıverilme kararına istinaden serbest bırakılan mahkûmun cezasının kalan kısmı, kurum dışında infaz edilecektir. Bu süre zarfında da mahkûmiyetin gerekli kıldığı hak yoksunlukları, kendi alt soyu üzerindeki velayet ve kayyımlik yetkileri haricinde devam etmektedir.

¹⁰⁹ Özgenç, *Genel Hükümler*, s.592; Timur Demirbaş, (2003), *İnfaz Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.418.

¹¹⁰ Özgenç, *Genel Hükümler*, s.610 vd.

Koşullu salıverilmeden yararlanan hükümlü, denetim süresinin kendisine yüklenen yükümlülüklerle uygun ve iyi halli olarak geçirdiği takdirde cezası infaz edilmiş sayılacak; eğer denetim süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlemiş ise bu durumda koşullu salıverilme geri alınacak ve koşullu salıverilme tarihinde kalan ceza miktarı değil, koşullu salıverilme kararının geri alınmasını gerektiren suçun, işlendiği tarihten itibaren cezanın kalan kısmı aynen infaz edilecektir.

Koşullu salıverilen hükümlü yükümlülüklerle aykırı hareket etmişse, bu durumda yükümlülüklerle uymama tarihi ile hak ederek salıverilme tarihi arasındaki süreyi geçmemek koşuluyla, mahkemece takdir edilecek bir sürenin, ceza infaz kurumunda çektirilmesine karar verilecektir.¹¹¹

1.5. SEÇENEK YAPTIRIMLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE MUKAYESELİ HUKUKTAKİ DURUM

1.5.1. Kavramın Tarihsel Gelişimi

Günümüzde seçenek yaptırım olarak kullanılan yaptırımların ortaya çıkışı ve gelişmesi ilkel dönemlerden günümüze kadar uzanan bir süreçte gerçekleşmiştir. Önce ilkel dönemlerde cezaya göre gelişmiş olarak sayılan uyuşma müessesesinin akabinde Hint, İran ve Eski Yunan, Roma ve İslâm Hukukunda adli para cezası ve mağdurun zararının giderilmesi olarak gelişim göstermiştir.¹¹²

Etiler, Asurlular, Roma, İslam ve Osmanlı hukukunda çeşitli suçlara yönelik olarak zorunlu çalıştırma şeklinde tedbir düzenlenmek suretiyle cezaya seçenek yaptırımlar düzenlenmiştir. 19. yy'ın başlarında İngiltere'de ve 1869'da Amerika'da kişinin mahkûmiyeti durumunda belirli hususlara riayet etmesi ve belirli süreyi iyi halle geçirmesi durumunda serbest bırakılmasını içeren bir kurum olan denetimli serbestlik sistemi öngörülmüştür.¹¹³ Seçenek yaptırımların esas kaynağı Pozitivist doktrine uyugun olarak hazırlanan İsviçre Ceza Kanunu tasarısını hazırlayan Stoos'un eserindedir. Tedbirlere ilk defa bu tasarıyı hazırlayan Stoos yer vermiştir. Bu tasarının etkisi yüzyılımızın başında yürürlüğe giren ceza kanunlarında etkili olmuştur. Yine bu konuda

¹¹¹ Özgenç, *Genel Hükümler*, ss.621-626.

¹¹² Avcı, a.g.e., ss.92-95.

¹¹³ a.g.e., ss.97-100.

Von Listz'de ceza ve güvenlik tedbirlerini ayrıştıran ve her iki yaptırıma ayrı ayrı fonksiyonlar yüklenmesi konusunda çalışmalar yapmışlardır.¹¹⁴

Ayrıca ilk olarak 1891' de Fransız hukukuna giren hapis cezasının ertelenmesi kavramı da İsviçre, İtalya, Almanya Norveç ve Hollanda' da uygulanmıştır. Bir infaz kurumu olan şartla salıverme de hükümlü sayısını azaltma çaresi olarak İngiltere'den Avustralya'ya mahkûmların gönderilmesi ile başlamış, Amerika, Almanya, Avusturya, Fransa ve İsviçre'de 19.yy sonları ve 20. yy'ın başlarındaki kanuni düzenlemelerle pozitif hukuka girmiştir.¹¹⁵

1956 ve sonrasında günümüze kadar seçenek yaptırımlar konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Avrupa Konseyi Danışma Meclisi 1959'da aldığı tavsiye kararına göre 1961 yılında seçenek yaptırımların gelişmesi ve uygulanması amacıyla suç sorunları alt komitesi kurulmuş, 1965'te Balkanlar Komitesi erteleme, yardım sistemi ve diğer seçeneklerin kabul edilmesini kararlaştırmıştır. İngiltere'de 1976 yılında seçenek tedbirler kararları hazırlanmış ve 1976 yılında yayımlanmıştır. 1985 yılında "Cezaevi Yöneticileri Yedinci Konferansı"nda hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımlardan kamu yararına iş ve dışarıda serbest ortamda çalışma yaptırımı irdelenmiştir.¹¹⁶

1.5.2. Mukayeseli Hukukta Durum

1.5.2.1. Alman Hukukundaki Durum

1969 yılında Almanya'da kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını gidermek maksadıyla kamu hizmetlerinde çalıştırma yaptırımı düzenlenmiş ve bu yaptırım büyük destek görmüştür.¹¹⁷ Genç suçlular için 2 gün ile 4 hafta arasındaki hapis cezaları açısından erteleme, gözetim altında tutma, toplum hizmetinde çalıştırma ve gün para cezası uygulamaları sayesinde 1982 ile 1990 yılları arasında çocuk suçluların hapse girmesi oranında %50'lere varan düşüşler sağlanmıştır. Cezaevine gönderilen şahısların

¹¹⁴ Dönmezer, a.g.e., C.II., a.g.e., s.569.

¹¹⁵ Avcı, a.g.e., ss.101-103.

¹¹⁶ a.g.e., s.103-107.

¹¹⁷ Nursal ve Ataç, a.g.e., s.88.

alternatif yaptırım uygulanan şahıslara nazaran daha fazla suç işlediklerinin tespiti yapılmıştır.¹¹⁸

Alman hukukunda hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenек olarak fayda ve maliyet analizleri neticesinde mevcut para cezası ve ertelemeye ilişkin yeni seçenек yaptırımlar düzenlenmiş, 1981 yılında para cezasından çevrilen hapis yerine Alman Yürürlük Kanununun 293. maddesinde kamuya yararlı bir işte karşılıksız çalışma yaptırımı getirilmiştir.¹¹⁹

Ayrıca ceza alan hükümlü kedisine belirlenen bağış yapma, nafaka, performans düşürmeme gibi mükellefiyetlere riayet ederse denetimli serbestlik uygulaması ile infazdan kurtulacak, yoksa cezası infaz edilecektir.

Yine hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını gidermek maksadıyla mükerrer trafik suçluları ve alkol etkisi altında suç işleyenlerin özel olarak eğitilmiş elemanlar gözetiminde eğitim gurubunda çalıştırılarak tedavisi de düzenlenmiştir.¹²⁰

1.5.2.2. Fransız Hukukundaki Durum

Fransız Ceza Usul Kanunu'nun 721,722.maddelerinde infaz hâkimliği kurumu ihdas edilmiş infaz komisyonu ile işbirliği ile çalıştırma seçenек yaptırımının infazı amaçlanmıştır.¹²¹

Ayrıca 723. maddede mahkûmun topluma yeniden kazandırılması amacıyla özellikle trafik suçlularının infaz tarzını değiştiren trafik güvenliği derslerine devam etmek gibi tedbirler öngörülmüştür.¹²² Hapis cezası altı ayı aşmıyorsa hüküm mahkemesi, aşmıyorsa infaz komisyonunun görüşü alınarak karar verilecektir. Ayrıca aynı süreli cezalar için infaz iki ay süreyle geri bırakılmakta ve gerektiğinde özel af talebinde bulunulabilmektedir.

¹¹⁸ Hüseyin İnce, (2008), Kısa Süreli Hapis Cezasına Uygulanabilecek Seçenек Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı, *Adalet Dergisi*, Sayı 30, Ankara, s.181.

Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı Konusunda Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. İnce, a.g.e. *Adalet Dergisi*, Sayı 30.

¹¹⁹ Avcı, a.g.e., s.108.

¹²⁰ a.g.e., s.107-108.

¹²¹ a.g.e., s.115.

¹²² a.g.e., s.110.

Fransa’da kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar açısından savcılar mahkûmiyeti takip etmemekte ve cezaevlerinin yoğunluğu nedeniyle infazın ertelenmesi yoluna gitmektedirler.¹²³

Ayrıca ceza mahkemeleri tarafından kısa süreli hapis cezaları yerine kamu yararına çalışma yaptırımı da uygulanmaktadır.¹²⁴

1.5.2.3. Portekiz Hukukundaki Durum

1982 yılında kabul edilen ceza kanununda denetimli serbestlik ve çalıştırma yaptırımı düzenlenmiş ayrıca diğer seçenekler olan cezanın ertelenmesi ve para cezaları da uygulanmış olmasına rağmen, uygulama verilerine bakıldığında ceza kanunu yürürlüğe girdikten sonra özellikle altı aya kadar kısa süreli hapis cezasının para cezasına çevrilme oranı ve erteleme oranında ilk yıllarda beklenildiği derecede uygulama alanı bulmamıştır.

Hapis cezası altı ayı aşmayan suçlular için işlerinin olduğunu kanıtlamaları durumunda mesleki çalışma kurs ve tedavi seçeneklerine çevrilme hususu da düzenlenmiştir.¹²⁵

1.5.2.4. Belçika Hukukundaki Durum

Belçika hukukunda İtalya, İsviçre, Hollanda kanunlarında olduğu gibi altı ayı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı cezalar için düzenlemeler getirilmiştir. Ancak Belçika hukukuna özgü düzenlemeye göre altı ayı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı cezalar savcılık tarafından infazı iki ay süreyle geri bırakılmakta sürenin geçmesi durumunda özel af talebinde bulunulabilmektedir.¹²⁶

Aynı paralelde İngiltere, İtalya, İsviçre, Hollanda kanunlarında da mahkûma sosyal itibarını geri vermek ve hapis cezasının gerek suçlu gerekse devlet ve topluma verilecek zararın giderilmesi amacıyla kamu hizmetinde çalıştırma, kursa ve tedaviye devam etme, probation (denetimli serbestlik) gibi seçenek yaptırımlar kabul edilmiştir.¹²⁷

¹²³ İnce, a.g.e., s.182.

¹²⁴ a.g.e., s.185.

¹²⁵ Avcı, a.g.e., s.108-110.

¹²⁶ İnce, a.g.e., s.182.

¹²⁷ Avcı, a.g.e., s.110.

İKİNCİ BÖLÜM

KISA SÜRELİ HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARA SEÇENEK YAPTIRIMLARIN UYGULANMA ŞARTLARI VE TÜRLERİ

2.1. SEÇENEK YAPTIRIMA ÇEVİRMENİN ŞARTLARI

TCK'nın 50. maddesinde hem seçenek yaptırıma çevirmenin şartları gösterilmiş hem de seçenek yaptırımlar tek tek gösterilmiştir. Buna göre, hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlara çevrilebilmesi için öncelikle, hürriyeti bağlayıcı cezanın kısa süreli hapis olması gerekmektedir. Suçlunun kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık ve suçun işlenmesindeki özelliklerin hâkim tarafından yapılan değerlendirme sonucunda seçenek yaptırımlara çevrilebileceği kanaatini de oluşturması gerekmektedir.

TCK'nın “*kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar*” başlığını seçenek yaptırımlar başlığını taşıyan 50. maddesi aynen şöyledir:

“1) Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre;

a) Adlî para cezasına,

b) Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesine,

c) En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeye,

d) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya,

e) Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya,

f) Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya, çevrilebilir.

2) Suç tanımında hapis cezası ile adlî para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hâllerde, hapis cezasına hükmedilmişse; bu ceza artık adlî para cezasına çevrilmez.

3) Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, mahkûm olunan otuz gün ve daha az süreli hapis cezası ile fiili işlediği tarihte on sekiz yaşını doldurmamış veya altmış beş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildiği bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, birinci fıkrada yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilir

4) Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza, diğer koşulların varlığı hâlinde, birinci fıkranın (a) bendine göre adli para cezasına çevrilebilir. Ancak, bu hüküm, bilinçli taksir hâlinde uygulanmaz.

5) Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbirdir.

6) Hüküm kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığınca yapılan tebligata rağmen otuz gün içinde seçenek yaptırımın gereklerinin yerine getirilmesine başlanmaması veya başlanıp da devam edilmemesi hâlinde, hükmü veren mahkeme kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhâl infaz edilir. Bu durumda, beşinci fıkra hükmü uygulanmaz.

7) Hükmedilen seçenek tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, hükmü veren mahkemece tedbir değiştirilir.” Şeklinde düzenleme yapılmıştır.”

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi için gerekli olan genel şartlardan birincisi isnat olunan suç açısından verilecek sonuç cezanın bir yıl ve daha az kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza olması şartıdır.

2.1.1. Bir Yıl ve Daha Az Hürriyeti Bağlayıcı Cezanın Varlığı

Genel olarak; TCK’nın 50. maddesi incelendiğinde öncelikle seçenek yaptırıma çevirmenin genel şartlarının düzenlendiği görülmektedir. Eğer bu şartlar var ise, kısa süreli hürriyet bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesinin ön koşullarından ilki gerçekleşmiş olacaktır. Öncelikle çevrilecek ceza hapis cezası olmalıdır. Ağırlaştırılmış müebbet hapis, hapis ve adli para cezasının tedbire çevrilmesi mümkün değildir.¹²⁸

Sanığın işlemiş olduğu suç açısından tanzim olunan cezanın gerekli tüm artırım ve indirim nedenleri uygulandıktan sonra, neticeten bir yıl ve daha az hürriyeti bağlayıcı ceza tayin edilmiş olmalıdır. Bu çevirmenin ilk ve objektif koşulunu oluşturmaktadır. Bu durumda mahkeme failin işlemiş olduğu suçun, kanundaki cezai karşılığını, gerekli artırım ve indirim nedenlerini, TCK’nın 61. maddesi uyarınca belirledikten sonra ortaya çıkan sonuç ceza 1 yıl ve daha az hürriyeti bağlayıcı ceza olursa, hükümlünün veya

¹²⁸ Artuç ve Hırsılı, a.g.e., s.95.

cumhuriyet savcısının talebi olmasa dahi resen çevirme işlemini eğer şatları gerçekleştirmişse yapabilecektir.¹²⁹

Yargıtay Ceza Genel Kurulu “Hürriyeti bağlayıcı cezanın 647 sayılı yasanın 4. maddesinde yazılı ceza ve önlemlere çevrilmesine gerek olup olmadığının resen incelenerek bir karar verilmesinin zorunlu olduğu tedbire hükmedilmezse bu durumu gerekçede göstermek zorunda bulunduğu tartışmasızdır. Ayrıca verilen cezanın kişiselleştirilmesi gerekir. Kişiselleştirmenin sanığın talebine bırakılması, yasaları bilmeyen sanıklar aleyhine sonuç doğuracaktır. Böyle bir eşitsizliği yasa koyucunun istediği düşünülemez. Sonuç cezanın 647 sayılı yasanın 4 ve 6. maddelerinde belirtilen sınırlar içinde kalması halinde bu maddelerin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin talep olmasa bile karar verilmesi” nin gerektiğine ilişkin kararı da bulunmaktadır.¹³⁰

Ancak konuyla ilgili bir talep varsa gerekçe gösterilerek olumlu veya olumsuz karar verilmelidir. Aksi durum bozma nedeni sayılmaktadır.¹³¹

Mahkeme kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezayı, seçenek yaptırımlardan birisine çevirip çevirmediği hususunu incelemek ve seçenek yaptırımlara çevrilmesi yoluna gidilmediği takdirde, buna ait gerekçeyi,¹³² gerekçeli kararında belirtmek zorundadır. Kaldı ki, mahkeme cezanın erteleme yoluna gitmiş olsa dahi ertelemeden önce, seçenek yaptırımların niçin uygulanmadığını gerekçeli olarak açıklamak zorundadır. Yargıtay’ın yerleşmiş kararlarında da bu durum açıklanmıştır.

Örneğin, Yarg. 7. CD’si 6123/7–109 sayılı kararında “sanık hakkında tayin edilen hürriyeti bağlayıcı cezanın miktarına göre, seçenek yaptırımlara ilişkin bentlerin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin takdiri gerekmiş olmakla, hükmün bu sebeple bozulmasına karar verilmiştir” denilmektedir.¹³³

¹²⁹ Dönmezer-Erman a.g.e. C.II, s.721; Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.495.

¹³⁰ Yargıtay CGK., 27.06.2000 -2/136; Akkaya, a.g.e., s.88-91.

¹³¹ Artuk vd, a.g.e., s.94.

¹³² AY m.141/3; CMK m.34,m.230, m.232 AİHS m.6/1 maddelerinde de belirtildiği üzere demokratik bir toplumda mahkeme kararları gerekçeli olmasının, şeffaflık ve üst itiraz yollarına başvurunun etkin şekilde sağlanmasının önemli bir koşulu olduğu AİHM nin kararlarında da ceza yargılamasında verilen kararların gerekçeli olmasının demokratik hukuk devletinin vazgeçilmez öğelerinden olduğu belirtilmiştir; Durmuş Tezcan, Serkan Cengiz, Fahrettin Demirağ, Teoman Ergül, Jeremy Mc Bride, (2008), *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları*, TBB, Şen Matbaa, Ankara, s.210.

¹³³ Dönmezer ve Erman, a.g.e., C.II., s.721.

Birden fazla suç ve dolayısıyla birden fazla hüküm varsa, cezaların toplamı değil her suç için tayin olunan sonuç ceza gözetilecektir. Hapis cezasının kısa süreli olup olmaması, cezanın 50. maddeye göre adli para cezası veya diğer önlemlerden birine çevrilip çevrilmemesi ve 51. madde uyarınca hapis cezasının ertelenip ertelenmemesi bakımından önem arz etmektedir.¹³⁴

2.1.2. Sübjektif Nitelikli Şartlar

Mahkemece sanık hakkında seçenek yaptırımlara çevirme veya çevirmeme konusunda karar verilirken göz önünde bulundurulması gereken diğer şart, suçlunun kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık, suçun işlenmesindeki özelliklerin seçenek yaptırıma çevirmeye imkân tanınmasıdır.

Çevirme işlemi yapılırken kanunda belirtilen haller göz önüne alınacak fiil ve faile bağlı olmayan herhangi bir durum dikkate alınmayacaktır. Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar seçenek yaptırımlara çevrilirken söz konusu suçların bu yerde fazla işlenmesi, suçun vasıf ve mahiyeti, suçun vahameti, sanığın suçunu inkâr etmesi gibi nedenlerle seçenek yaptırımlara çevirmenin şartları kapsamında kanunda gösterilmediğinden hukuka aykırı olacaktır.¹³⁵

Böylece kanun koyucu kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından hâkime tanıdığı takdir yetkisinin belli ölçütlerden hareketle kullanılmasını istemiştir.¹³⁶

1) Suçlunun Kişiliği

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın, suçlunun kişiliğine göre seçenek yaptırımlara çevrilebileceği düzenlenmiştir. (TCK Md. 50/1)

Suçlunun kişiliği cezanın bireyselleştirilmesine istinaden söz konusu olan bir kavram olup kişiyle ilgili olarak hâkimin tespit edebileceği tüm kişilik özellikleri anlamına gelmektedir. Suçlunun beden yapısı, sağlığı, sanat ve mesleğindeki özellikler, ahlaki durumu, gördüğü eğitim gibi kişisel özelliklerinin tamamı hâkim tarafından

¹³⁴ Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.494; Bakıcı, *a.g.e.*, s.937; Mustafa Artuç ve Tahir Hırslı, *a.g.e.*, s.95.

¹³⁵ Hüseyin İnce, (2007) *Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.157.

¹³⁶ Koca ve Üzülmüş, *a.g.e.*, s.446.

değerlendirilmelidir.¹³⁷ Özellikle suçlunun suçu işlediği zamana kadar gösterdiği tutum ve davranışlar ile geçmişi ve sosyal ilişkileri dikkate alınacaktır.¹³⁸

Yargıtay Ceza Genel Kurulu suçlunun kişiliği ve sair halleri tanımlanmıştır. Buna göre, suçlunun kişiliği ve sair halleri ile anlatılmak istenen husus; sanığın sabıkasının bulunup bulunmadığı, medeni hali, işi, muhitindeki durum, duruşmadaki tutum ve davranışları ve mahkemeye karşı tutumunun anlaşılması gerektiğini belirtmiştir.¹³⁹

Yargıtay CGK bir kararında; Özgürlüğü bağlayıcı cezanın, 647 sayılı yasanın 4. maddesi uyarınca para cezasına veya maddede yazılı diğer önlemlere çevrilmesinin, cezanın sanığın kişiliğine uydurulmasını öngören *yargısal kişiselleştirme kurumu* olduğunu, mahkemece, 647 sayılı yasanın 4. maddesinin uygulanmasına veya uygulanmasına yer olmadığına karar verilirken gösterilen gerekçenin, *sanığın kişiliği ile ilgili bilgi ve belgelerin isabetle değerlendirildiğini gösterir biçimde yasal ve yeterli olması gerektiği, yerleşmiş yargısal kararlarda vurgulandığı üzere, sanığın sair halleri irdelenmeli ve suçun işleniş biçimi ile işlenmesindeki özelliklerin nazara alınması gerektiğini* belirtmiştir.¹⁴⁰

2) Sosyal ve Ekonomik Durumu

5271 Sayılı CMK'nın 191. maddesinin, 3. fıkrasının a bendi uyarınca, duruşmada sanığın açık kimliği saptandıktan sonra, kişisel ve ekonomik durumu hakkında kendisinden bilgi alınacağı belirtilmiştir. Mahkeme, sanığın yetiştiği ortam, kardeş sayısı, gelir ve sosyal durumu, yaptığı iş, öğrenim durumu, evli olup olmadığı,

¹³⁷ Dönmezer-Erman, a.g.e., C.II, s.722.

¹³⁸ Artuç ve Hırsılı, a.g.e., s.96.

¹³⁹ Yarg. CGK, 02.03.2004, 39/56 (Bakıcı, a.g.e, s.945).

¹⁴⁰ Yarg. CGK, 27.05.2003, 2-130/ 167 (Akkaya, a.g.e., s.74, 75).

Bkz. aynı doğrultuda; Yarg. CGK, 17.02.2004,4-23/38 (Akkaya, a.g.e., s.82).

“Somut olayda yerele mahkemece sanık hakkında ceza tayin edilirken, “kişiliği, suçun işleniş şekli, suç sebep ve saikleri nazara alınarak” şeklinde bir gerekçeyle alt sınırdan ceza belirlendiği, “sanığın kişiliği, sair halleri ve suçun işlenmesindeki özellikler nazara alınarak” biçimindeki bir gerekçeyle de 647 sayılı yasanın 4. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına karar verildiği, “sanığın kişiliği, geçmişteki hali, suç işleme hususundaki eylemleri nazara alındığında cezanın ertelenmesi durumunda yeniden suç işlemeyeceği hususunda mahkememize olumlu kanaat gelmekle” denilerek 647 sayılı yasanın 6. maddesi uyarınca cezanın ertelendiği belirtilerek; sanık hakkında alt sınırdan ceza belirlenirken ve hakkında cezanın ertelenmesine karar verilirken “kişiliği” olumlu olarak değerlendirilirken, özgürlüğü bağlayıcı cezanın para cezasına çevrilmesine yer olmadığına karar verilirken aynı husus bu kez olumsuz olarak değerlendirilmek suretiyle gerekçede çelişkiye düşüldüğünden yerel mahkemenin direnme kararı isabetsiz bulunmuştur.

evli ise çocuk sayısı, aylık geliri, genel kültür düzeyi, kötü alışkanlığının olup olmadığı, çevresinin kendisine, kendisinin çevresine karşı tutum ve davranışları tespit olunacak ve kısa süreli hürriyet bağlayıcı cezanın, adli para cezası veya diğer seçenek yaptırımlara çevrilip çevirme veya çevirmeme konusunda karar verecektir.¹⁴¹ Mahkeme, sanığın sosyal ve ekonomik durumuna ilişkin çeşitli kurumlardan bilgi isteyebileceği gibi kolluk araştırması yoluyla da sanığın sosyal ve ekonomik durumunu tespit edebilir. Sanığın bu şekilde bir sosyal ve ekonomik durum araştırmasının yapılması, cezanın bireyselleştirmesi amacına yönelik olup, farklı sosyal ve ekonomik durumları olan, ancak aynı suçu işleyen kişiye eşit cezaların verilmesinin, adaletsiz sonuçlar doğurmasının bu şekilde önüne geçilmiş olacaktır.

3. Yargılama Sürecinde Duyduğu Pişmanlık

Yargılama sürecinde duyulan pişmanlık sanığın suçu kabul etmesi ve pişmanlık duyması anlamının ötesinde sanığın yargılama sürecindeki tutumu, mağdura yönelik hareketleri, mağdurun zararını gidermesi ona yardım etmesi gibi çeşitli özelliklerdir.¹⁴²

Sanığın, soruşturma evresinden başlayarak, yargılamanın bitip hükmün verildiği safhaya kadar olan eylemleri, bu eylemlere ilişkin gerek mağdur ifadeleri, gerekse kolluk ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar aracılığıyla yaptırılan araştırmalar sonucunda, sanığın yargılamada göstermiş olduğu iyi niyet ve pişmanlığın yalnızca sözle değil, eylemsel olarak da ifade edilmesidir. Mahkeme bu durumu takdir edip, buna göre saptama yaparak, verilen cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya çevrilmemesine karar verecektir.

4) Suçun İşlenmesindeki Özellikler

Suçun işlenmesindeki özellikler ibaresinden suçun işleniş şekline ilişkin durumlar ile suçlunun suçu işlemesine sebep olan maddi, manevi tüm nedenler anlaşılmaktadır.¹⁴³

¹⁴¹ Artuç ve Hırsılı, a.g.e., s.96; Bakıcı, a.g.e, ss.945-946.

¹⁴² Bakıcı, a.g.e, s.945; Artuç ve Hırsılı, a.g.e., s.96.

¹⁴³ Dönmezer ve Erman, a.g.e, s.722.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu suçun işlenmesindeki özellikler kavramını sanığı suç işlemeye iten sebep ve saik, kast ve taksirdeki yoğunluk ve olarak tanımlamaktadır.¹⁴⁴

TCK'nın 50. maddesinin düzenleniş amacının, her olayın özelliği dikkate alınarak verilecek cezanın suçlunun kişiliğine ve suça uydurulması amaçlandığından, yüklenen suçun işlenmesindeki özelliklerin gözetilerek sonuca varılması gerekir. Bu durumun dikkate alınmaması bozma sebebidir.¹⁴⁵

Suçun işlenmesindeki özelliklerin değerlendirilmemesine ilişkin Ceza Genel Kurulu mahkemelerce verilen birçok kararı bozmuştur. Suçun işlenmesindeki özelliklerin değerlendirilmemesinin cezanın bireyselleştirilmesi ilkesine aykırı olduğunu vurgulamıştır.¹⁴⁶

2.2. SEÇENEK YAPTIRIMA ÇEVİRMEDE ÖZEL HALLER

2.2.1. Seçenek Yaptırıma Çevirmenin Zorunlu Olduğu Haller

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi, kanunun öngördüğü bazı hallerde zorunludur. TCK'nın 50/3 maddesinde, daha önce hapis cezasına mahkûm olmamak koşuluyla, neticeten 30 gün ve daha az olarak tesis edilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza açısından, hâkime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, yine aynı maddenin devamında fiili işlediği tarihte 18 yaşını doldurmayan veya 65 yaşını tamamlamayan kişilere ilişkin olarak, neticeten verilen 1 yıl ve daha az hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi zorunluluk arz etmektedir. Bu konuda hâkime takdir hakkı verilmemiştir.¹⁴⁷

2.2.1.1. Otuz Gün ve Daha Az Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Ceza Açısından

Sanığın, daha önce hapis cezasına mahkûm olmamak¹⁴⁸ koşuluyla, neticeten 30 gün ve daha az olarak tesis edilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza açısından, hâkime

¹⁴⁴ Yarg. CGK, 02.03.2004, 39/56 (Bakıcı, a.g.e., s.945).

¹⁴⁵ Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005,s. 495; Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e. s.459.

¹⁴⁶ Yarg. CGK, 20.12.1993, 10-290/327 (YKD. Haziran 1994,s.979 vd.); Özgenç, *Genel Hükümler*, s.579.

¹⁴⁷ Zeki Hafizoğulları, (2007), 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:65, Sayı:1, Ankara, s.83.

¹⁴⁸ Artuç ve Hırsılı'ya göre 765 sayılı TCK' da verilen hafif hapis ve hapisten çevrilen para cezaları da çevirme zorunluluğunun oluşmasına engel değildir.a.g.e., s.98.

herhangi bir takdir hakkı tanımayarak, hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesinin zorunluluğu belirtilmiştir.

Ancak, ikame sistemi gereğince, seçenek yaptırımlardan adli para cezası ve diğer seçenek yaptırımlara çevirme konusunda hâkime takdir hakkı tanımıştır. Hâkim, cezanın bireyselleştirilmesine ilişkin enstrümanları da gözönünde bulundurarak, hangi seçenek yaptırımlara hükmedeceğine gerekçesinde açıklamak suretiyle karar verebilir.¹⁴⁹

Nitekim Yargıtay bir kararında daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olan sanık hakkında belirlenen otuz gün hapis cezasının 5237 sayılı TCY.nın 50. maddesinin 3. fıkrası gereğince aynı yasa maddesinin 1.fıkrasında yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesinin zorunlu olduğunun gözetilmemesini bozma nedeni saymıştır.¹⁵⁰

2.2.1.2. 18 Yaşından Küçük veya 65 Yaşını Tamamlamış Kişiler Açısından

Fail, suçu işlediği tarihte 18 yaşını doldurmamış veya 65 yaşını tamamlamamış ise, bu kişilere ilişkin olarak, neticeten verilen 1 yıl ve daha az hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi zorunluluk arz etmektedir.¹⁵¹ Bu durumda sonuç ceza olarak bir yıl ve altındaki cezalar bakımından sanığa verilen ceza açısından mahkemeye seçenek yaptırımlara çevirme konusunda takdir hakkı tanınmamış olup mahkemeye adli para cezası ile diğer seçenek tedbirlerden birine çevirme hususunda takdir hakkı tanınmıştır.¹⁵²

Yargıtay bu özel durumla ilgili vermiş olduğu bir kararda “Sanık hakkında 5237 sayılı TCK’nın 86/2. maddesinde belirtilen seçimlik cezalardan tercih edilen hapis cezasının, aynı kanunun 50/2. maddesi uyarınca paraya çevrilemeyeceği belirtilmiş ise de, aynı maddenin 3. fıkrası belirtilen “ daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla, fiili işlediği tarihte 18 yaşını doldurmamış bulunanların mahkûm edildikleri bir yıl veya daha az süreli hapis cezası birinci fıkrada yazılı seçenek

¹⁴⁹ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s. 638.

¹⁵⁰ Bkz. Yarg. 2. CD. 28.06.2007, 2007/6641 E., 2007/9651.

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSD15%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A07J22B71658B3719818%20A07J22B71658B371981%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI.02.04.2009>

¹⁵¹ Hafızoğulları, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s.83.

¹⁵² İsmail Malkoç, (2007) *Açıklamalı- İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu*, C.I, Malkoç Kitabevi, Ankara, s.302; Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.638.

yaptırımlardan birine çevrilir hükmüne göre, 18 yaşından küçükler için paraya çevirme yasağının, seçimlik ceza öngören ve 1 yıl ve üzerindeki hürriyeti bağlayıcı cezaları kapsadığı anlaşılmakla, suç tarihinde 18 yaşından küçük olan sanık hakkında sonuç olarak hükmolunan 2 ay 1 gün hapis cezasının 5237 sayılı TCK'nın 50/1. maddesinde yazılı seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesinin gözetilmemesi", durumunu bozma sebebi saymıştır.¹⁵³

Başka bir Yargıtay kararında da "Hırsızlık suçundan sanık hakkında yapılan duruşma sonunda; 5237 sayılı TCK'nın 141/1, 143, 31/3, 62, 51/1. maddeleri gereğince 7 ay 6 gün hapis cezası ile mahkûmiyetine ilişkin Nevşehir İkinci Asliye Ceza Mahkemesi'nden verilen 24.02.2006 tarihli hükmün Yargıtay'ca incelenmesinin istendiği, yapılan değerlendirmede Suç tarihinde 18 yaşını bitirmemiş olan sanık hakkında, hükmolunan kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezanın, 5237 sayılı Yasa'nın 50/3. maddesi uyarınca, aynı maddenin 1. fıkrasındaki öngörülen para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesinin zorunlu olduğunun gözetilmemesi bozmayı gerektirmiştir.¹⁵⁴

Ancak 50/3 maddesine göre yukarda belirtilen şartların haricinde şahsın daha önce hapis cezasına mahkûm olmaması gereklidir. Ancak bu koşul ile diğer koşulların birlikte varlığı halinde sonuç ceza olarak belirlenen 1 yıl ve daha az hürriyeti bağlayıcı ceza seçenek yaptırımlara çevrilebilmektedir.

Sanığın daha önceden aldığı hapis cezası mahkûmiyetinin adli sicil kaydından silinme koşullarının oluşup oluşmadığını mahkeme resen nazarı dikkate almalıdır. Hapis cezasına mahkûmiyetinin adli sicil kaydından silinme süresi geçtiği durumlarda sanığın, yeni işlemiş olduğu suçtan dolayı tedbirlere çevrilme hususunda değerlendirme yapılmalıdır.¹⁵⁵

¹⁵³ Yarg. 2.CD, 08.03.2007, 10940/3444; Ayrıca aynı doğrultuda bkz. Yarg. 1.CD'nin 18.4.2007, 3227-2929; Yarg. 2. CD 04.06.2007 3630-8073 kararları, Haydar Erol, (2007), *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu*, Yayın Matbaacılık, C.I, Ankara, ss.681, 682.

¹⁵⁴ Yarg. 6. CD, 17.04.2007, 2006/10869 E., 2007/4798 K.

[http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSD15%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A08J22B54247A2841418%20A08J22B54247A284141%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI\(2.04.20009\)](http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSD15%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A08J22B54247A2841418%20A08J22B54247A284141%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI(2.04.20009))

¹⁵⁵ Karagülmez, a.g.e., s.143.

Ayrıca TCK 50/3’ de belirtilen neticeten otuz gün ve daha az olarak tesis edilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilen veya sanığın suç tarihinde 18 yaşını tamamlamamış olması veya 65 yaşını tamamlamış olması durumlarında neticeten bir yıl ve daha az olarak tesis edilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza açısından da silinme koşullarının oluşması durumunda çevirme zorunluluğu dikkate alınmalıdır.

Yargıtay 4. CD’si konuya ilişkin bir kararında sanık hakkında önceden verilen hürriyeti bağlayıcı cezanın paraya çevrildiği ve 5 yıllık silinme süresinin geçmesi nedeniyle sanığa verilen bir aylık hapis cezasının paraya çevrilme zorunluluğunun gözetilmemesi bozma nedeni yapılmıştır.¹⁵⁶

Yargıtay’ ın yeni tarihli kararında da durum aynıdır.

Yargıtay 8.CD’nin 2.10.2006 Tarih ve 8033-7125 sayılı kararında; yerel mahkemece 5237 sayılı TCK nun 50. maddesi uyarınca sanığa verilen kısa süreli hapis cezasının suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sırasında duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre seçenek yaptırımlara çevrilip çevrilmeyeceğinin veya 51. maddeye göre yargılama sürecindeki gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda mahkemede oluşan kanaate göre cezanın ertelenip ertelenmeyeceğinin değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden, sanığın silinme koşulları gerçekleşmiş sabıkalalarına dayanarak 50 ve 51. maddelerinin uygulanmasına yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle hükmün bozulmasına karar vermiştir.¹⁵⁷

Yargıtay vermiş olduğu kararda; sanığın daha önceden aldığı hapis cezası mahkûmiyetinin adli sicil kaydından silinme koşullarının oluşup oluşmadığını mahkeme resen nazarı dikkate alarak sanığın hapis cezasına mahkûmiyetinin adli sicil kaydından silinme süresi geçtiği durumlarda sanık gerek yeni işlemiş olduğu suçtan dolayı tedbirlere çevrilme hususunda gerekse TCK 50/3 de belirtilen durumlarla ilgili olarak kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza açısından çevirme zorunluluğu dikkate alınarak verilen hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi konusu irdelenmek zorunda olduğunu belirtmiştir.

¹⁵⁶ Yarg. 4.CD., 24.02.1994, 9701 E. ve 1499 K. (Karagülmez, a.g.e., s.145).

¹⁵⁷ Bkz. aynı doğrultuda, Yarg. 8. CD., 5.10.2006, 7913-7323 (Erol, *Türk Ceza Kanunu*, 2007, s.687).

Diğer bir durum ise sanığın önceki hapis cezasına ilişkin mahkûmiyeti ertelenmiş ancak 51/8 maddesi gereğince denetim süresini yükümlülüklerle uyarak iyi halli olarak geçirmesi durumunda ceza infaz edilmiş sayılacağı için bu durumda da TCK'nın 50/3. maddesinde belirtilen durumlar dikkate alınarak verilen hapis cezası seçenek yaptırımlara çevrilmelidir.¹⁵⁸

765 sayılı yasa döneminde ertelenmiş cezalarda sanığın denetim süresini yükümlülüklerle uyarak iyi halli olarak geçirmesi durumunda ceza vaki olmamış sayılırken şimdiki düzenlemede ceza infaz edilmiş sayılacaktır (TCK m. 51/8).

Yargıtay 5. CD'nin bir kararına göre de 3682 sayılı Adli Sicil Kanununun 8/2 maddesine göre erteli hükümlerin kayıtlardan çıkarılması konusunda ertelenmiş olan hükmün esasen vaki olmamış sayıldığı hallerde, bu tarih esas alınır, demek suretiyle adli sicil kayıtlarından çıkarılma tarihi belirlenmiştir.¹⁵⁹

Ayrıca cezanın veya güvenlik tedbirinin infazının tamamlanması dolayısıyla adli sicil kayıtlarının sicilden silineceğini düzenlemiştir (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu Md. 9/1-a). Bu düzenlemeye göre de infaz dolayısıyla sicildeki kayıtların silinme koşullarının yeni suç işlenmesi durumunda dikkate alınması gereklidir.

Kanaatimize göre de; erteleme sonucunda belli sürenin yükümlülüklerle uygun davranılmak suretiyle iyi halli geçirilmesi suretiyle cezanın infaz edilmiş sayılması durumu ile sabıka kaydının silinme koşullarının oluşması durumunda, hâkim tarafından durum resen dikkate alınarak sanığa TCK m. 50/3' te belirtilen sonuç ceza olarak otuz gün ve daha az olarak tesis edilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilmesi veya sanığın suç tarihinde 18 yaşını veya 65 yaşını tamamlamış olması halinde bir yıl ve daha az süreyle tesis edilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar seçenek yaptırımlara çevrilmelidir.

2.2.2. Seçenek Yaptırımlara Çevirme Yasağı

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar açısından, suç tanımında hapis cezası ve adli para cezasının kanunda birlikte yer alması durumunda hâkim adli para cezası

¹⁵⁸ Karagülmez, a.g.e., s.145.

¹⁵⁹ Yarg. 5. CD., 08.05.1996, 1367E,1556K (Karagülmez, a.g.e., s.147).

seçeneği varken takdiren hapis cezasını seçmiş ise bu durumda artık, hapis cezası adli para cezasına çevrilemez.

Yine mahkemece sanık hakkında bir hüküm kurulmuş, ancak kurulan bu hükmün CMK'nın 231 ve devamı maddeleri uyarınca, açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş ise, bu durumda da verilen bu karardan sonra, seçenek yaptırımlara çevirmek mümkün olmayacaktır.

2.2.2.1. Para Cezasının Hapis Cezasının Seçeneği Olduğu Hallerde Hapis Cezasının Seçilmesi Halinde Çevirme Yasağı

Suçun yaptırımında hapis cezası ve adli para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü durumlarda mahkeme yargılama sonucunda suçun kanuni tarifinde öngörülen seçimlik cezalardan hürriyeti bağlayıcı cezayı seçmiş artık sonuç ceza kısa süreli de olsa, bu cezayı seçenek yaptırım olarak adil para cezasına çeviremeyecektir. Suçun tanımında hapis cezası ve adli para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü durumlarda mahkeme işlendiğini sabit olarak gördüğü suçun karşılığı olarak kanunda öngörülen seçimlik cezalardan birini fiil ve faile özgü koşulları dikkate alarak yaptığı tercihin gerekçesini de göstermesi şartıyla cezayı belirleyecektir.

Örneğin; 5237 sayılı TCK'nın 132/3 maddesinde kendisiyle yapılan haberleşmenin içeriğini diğer tarafın rızası olmaksızın alenen ifşa eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır denilmektedir. Hâkim somut bir olayda bu maddede öngörülen hapis cezasını seçmişse, bu ceza kısa süreli hapis de olsa artık yeniden adli para cezasına çeviremeyecektir. Ancak bu cezanın adli para cezası dışındaki seçenek yaptırımlara çevrilmesi mümkündür.¹⁶⁰ Gerçekten 50. maddede “...bu ceza artık adli para cezasına çevrilmez” dendiğine göre, adli para cezası ve hapis cezasının seçenekli olarak belirlendiği durumlarda, mahkemece hapis cezası seçildikten sonra adli para cezası dışındaki diğer seçenek yaptırımlar uygulanabilecektir.

Sanığın bu tür seçimlik ceza yaptırımlarını içeren birden fazla suçu işlemiş olması durumunda, hâkim failin işlediği her suç açısından aynı ceza türünü seçmek zorunda değildir. Hâkim, bir suç açısından hürriyeti bağlayıcı ceza türünü, diğer suç

¹⁶⁰ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.447; Özgenç, a.g.e., s.580; Çınar, *Türk Ceza Hukukunda Cezalar*, Ankara Turhan Kitabevi, 2005, s.45; Özbek, *TCK İzmir Şerhi*, 2006, s.550.

bakımından ise para cezasını tercih edebilir.¹⁶¹ Nitekim Yargıtay bir kararında bu hususu “Mahkemelerin kararlarında göstermek zorunda oldukları gerekçenin akla, mantığa, dayanan ve cezanın kişiselleştirilmesi ilkesine aykırı olmayan nitelikte olması” ve çelişkiye düşülmemesi durumları da dikkate alınmak suretiyle sanığın seçimlik ceza yaptırımlarını içeren birden fazla suçu işlemiş olması durumunda, hâkim failin işlediği her suç açısından hürriyeti bağlayıcı ceza türünü, diğer suç bakımından ise para cezasını tercih edebilir.”¹⁶² şeklinde vurgulamıştır.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza açısından oldukça yaygın olarak uygulamada görülen TCK’ da, 86/2, 106/1-2. cümle, 125. maddelerinde tanzim olunan basit yaralama, basit tehdit ve hakaret suçları açısından “adli para cezası veya hapis cezasına hükmolunur” demek suretiyle seçimlik cezalar öngörülmektedir. Bu tür durumlarda mahkeme işlendiğini sabit olarak gördüğü suç karşılığı olarak, somut fiil ve faile özgü koşulları da dikkate almak suretiyle kanunda öngörülen seçimlik cezalardan hürriyet bağlayıcı ceza veya para cezasından birisini yaptığı tercihin gerekçesini de göstermesi şartıyla seçebilecektir.

Buradan hareketle örneğin basit yaralama suçunun sabit olması halinde hâkim hapis cezası ile adli para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü halde, adli para cezası yerine hapis cezasına hükmetmişse, bu ceza artık adli para cezasına çevrilemeyecektir. Bu şekilde bir çevirme hâkimin takdir hakkını kötüye kullanması sonucunu doğuracaktır.¹⁶³ TCK’nın 50/2. maddesine göre “suç tanımında adli para cezası ve hapis cezası seçenekleri olduğu halde hapis cezasına hükmedilmesi durumunda cezanın artık adli para cezasına çevrilmesini yasaklamaktadır. Kanunun gayet yerinde olan amacına göre hâkimin doğrudan adli para cezasına hükmetme imkânı varken para cezasının seçilmemesi durumunda hapis cezasının yeniden para cezasına çevrilmesinin mantığı tutarsızlığının önüne geçilmesidir.”¹⁶⁴

¹⁶¹ Dönmezer ve Erman, a.g.e., C.III, ss.88-89.

¹⁶² Yarg. CGK., 20.12.1993, 10-290/327 (YKD. Haziran 1994, s.979 vd. (Dönmezer ve Erman, a.g.e., C.III, s.89).

¹⁶³ Hafızoğulları, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s.83.

¹⁶⁴ Özgenç, *Genel Hükümler*, s.579.

Ayrıca belirtmek gerekir ki hapis cezası yerine adli para cezasına hükmedilmesi durumunda bu ceza yürürlükten kaldırılan 647 sayılı İnfaz Kanununun 6.maddesinin aksine ertelenemeyecektir.¹⁶⁵

TCK'nın 58. maddesinde tekerrür hükümleri düzenlemiş, bu maddenin 3. fıkrasında “*Tekerrür halinde sonraki suça ilişkin kanun maddesinde, seçimlik olarak hapis cezası ile adli para cezası öngörülmüşse, hapis cezasına hükmolunur*” denmektedir. Bu durumda sanık ilk suçu nedeniyle belirli bir cezaya hükmedildiği halde yeniden suç işleyerek tehlikeliliğini göstermektedir. İşte tekerrür durumunda hâkimin yasada seçenekli olarak öngörülen hapis ile adli para cezalarından birini tercih etme durumu da ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla mükerrer olan sanık hakkında hapis cezası verilir ve 50/2 maddesi gereğince artık hapis cezası adli para cezasına çevrilemez.¹⁶⁶

Kanaatimize göre; tekerrür halinde zorunlu olarak seçilen hapis cezasının para cezası veya diğer tedbirlere çevrilmesi konusunda bir düzenleme yoksa da hâkim tarafından ikinci olarak verilen hapis cezası suçlunun kişiliği suç işlemeye eğilim göstermesi, fiilen pişmanlık duymadığının sabit olması gibi nedenlerle verilen cezanın artık para cezası veya diğer tedbirlere çevrilmemesi gerekmektedir.

2.2.2.2. Açıklanmasının Geri Bırakılmasına Karar Verilen Hükümde Mahkûm Olunan Hapis Cezasının Seçenek Yaptırımlara Çevirme Yasağı

CMK'nın 231 vd. maddelerinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesi, mahkemenin sanık hakkında yaptığı yargılama neticesinde sonuç ceza olarak belirlediği cezanın 2 yılı ¹⁶⁷ aşmaması veya adli para cezasının verilmesi durumunda verilen mahkûmiyet hükmünün sonuçlarının sanık hakkında belirli süreler zarfında kendisine yüklenen yükümlülöklere de uygun davranması ve yeni bir suç da işlememesi koşuluyla açılmış bulunan kamu davasının düşürölmesine karar verilmesini ifade etmektedir.¹⁶⁸ Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder. Hükümün

¹⁶⁵ Özgenç, a.g.e., s. 580.

¹⁶⁶ Bakıcı, a.g.e., s.1134.

¹⁶⁷ 23.01.2008 tarihli 5728 sayılı yasanın 562 maddeden önceki düzenlemede 1 yıl olan bu süre anılan kanun değişikliği neticesinde 2 yıla çıkarılmıştır. Gürsel Yalvaç, (2008), *TCK CMK CGTİK ve İlgili Mevzuat*, Adalet Yayınevi, Ankara, , s.343.

¹⁶⁸ Özgenç, a.g.e, s.575.

açıklanmasının geri bırakılması halinde dava derdest olmaya devam eder. Hakkında hüküm kurulan kişi sanık olmağa devam eder ancak sanık hakkında hak yoksunluğu söz konusu değildir.¹⁶⁹

647 sayılı İnfaz Kanununun 6.maddesinde adli para cezası ertelenebilmekte iken; CMK'nın 06.12.2006 tarihli 5560 sayılı yasanın 23.maddesinin 7. fıkrası uyarınca açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde mahkûm olunan hapis cezası ertelenemez ve kısa süreli olması halinde seçenek yaptırımlara çevrilemez.

2.2.2.3. Bilinçli Taksirle İşlenen Suçlarda Sonuç Cezanın Bir Yıldan Fazla Olması Durumunda Adli Para Cezasına Çevirme Yasağı

Bilinçli taksir kavramı 1997 ve 2001 TCK Ön Tasarısının 22. maddesinde yer alırken taksirli suçlarda cezanın yetersizliği ve paraya çevrilmesinin kamu vicdanını rahatsız etmesi nedeniyle bu kavram tasarıdan önce kanunlaşmıştır. Bilinçli taksir ilk olarak 2003 yılında 4785 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle 765 sayılı Kanunun 45/son maddesinde düzenlenmiştir.¹⁷⁰

Bilinçli taksir, 5237 sayılı TCK'nın 22/3 maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre 'Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi hâline bilinçli taksir denmektedir. Bu düzenlemeye göre, bilinçli taksir için iradi bir hareketin olması, kişinin neticeyi öngörebilmesi, ancak neticenin gerçekleşmesini istememesi gerekmektedir.

Bilinçli taksiri bilinçsiz taksirden ayıran özellik failin neticeyi öngörmüş olmasına rağmen bunu istememiş olmasıdır. Sanık muhtemel gözüken sonucun kesinlikle gerçekleşmeyeceğini düşünmekte ve becerisi sayesinde muhtemel sonucu engelleyebileceğini düşünmektedir.¹⁷¹

Bilinçli taksirin gerçekleştiği hallerde uzun süreli hapis cezasına mahkûm olan bir hükümlü hakkında seçenek yaptırımları uygulamak mümkün olmamaktadır. Kanun koyucu taksirle işlenen suçlarda uzun mahkûmiyet uzun süreli de olsa, seçenek yaptırım

¹⁶⁹ Özgenç, a.g.e, s.575.

¹⁷⁰ Nuri Düzgün ve Şerafettin Elmacı, *5237 Sayılı TCK'na Göre Olası Kast, Bilinçli Taksir ve Taksirle İşlenen Suçlar*, Ankara, Adalet Kitabevi, 2007, s.83.

¹⁷¹ Nevzat Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 9.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2006, s.207; Haydar Erol, *Gerekçeli Açıklamalı ve İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu*, Ankara, 2005, s.101.

olarak ali para cezasının uygulanmasını kabul etmişken, bilinçli taksirler işlenen suçlarda adli para cezasına çevirmenin de yolunu kapatmıştır.

2.2.2.4. Özel Kanun Hükümleri Nedeniyle Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı

Cezaların Adli Para Cezası ve Diğer seçenek Yaptırımlara Çevrilme

Yasağı

Bazı özel ceza kanunları gereğince verilen cezalar belirtilen seçenek yaptırımlara çevrilemeyecektir. Örneğin; 5329 sayılı kanun ile Askeri Ceza Yasası ile Disiplin Mahkemelerinin Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında ki Kanunda değişiklik yapılmasına dair kanunun Ek 8/4 maddesine göre *“Yedek subaylar hariç olmak üzere subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar ve Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silâhlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel hakkında, askerî ve adliye mahkemelerince verilen kısa süreli hapis cezaları Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (d) bentlerinde yazılı olanlar dışındaki seçenek yaptırımlara çevrilemez.”* Denmek suretiyle TCK’nın 50. maddesindeki seçenek yaptırımların uygulama alanı sınırlanmıştır.¹⁷² Dolayısıyla madde metninde sayılan kişiler hakkında, askeri ve adliye mahkemelerince verilen kısa süreli hapis cezaları sadece TCK’nın 50. maddesinin birinci fıkrasının a,b,d bentlerinde yazılı olan seçenek yaptırımlara çevrilebilecektir.

Yine 5532 sayılı Kanun ile değişik 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 13. maddesi de *“Bu kanun kapsamına giren suçlardan dolayı verilen hapis cezası, seçenek yaptırımlara çevrilemez ve ertelenemez. Ancak bu hüküm on beş yaşını tamamlamamış çocuklarla ilgili olarak uygulanmaz “şeklinde bir hüküm yer almaktadır. Buna göre on beş yaşını tamamlamayan kişiler hariç olmak üzere kanun kapsamına giren kişiler hakkında verilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar hiçbir seçenek yaptırıma çevrilemeyecektir.”*¹⁷³

2.2.3. Taksirle İşlenen Suçlarda Uzun Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların da Adli

Para Cezasına Çevrilebilmesi

5237 sayılı TCK’nın 50. maddesinin 4.fıkrası da; 1. fıkrada gösterilen seçenek yaptırımlara çevirme konusunda özel bir hüküm getirmiştir. Buna göre “taksirli

¹⁷² Bakıcı, a.g.e., s.950.

¹⁷³ a.g.e., s.950.

suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa; bu ceza, diğer koşulların varlığı hâlinde, birinci fıkranın (a) bendine göre adli para cezasına çevrilebilir. Ancak, bu hüküm, bilinçli taksir hâlinde uygulanmaz.” denmektedir.

Taksir kanunun 22/1 maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır. Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanunî tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleştirilmesidir. Fail neticeyi öngörememesi sonucu icra veya ihmal şeklinde gerçekleşebilen eylemi iradi olarak işlemektedir.¹⁷⁴

Yarg. CGK’nun 11.05.2004 tarih ve 2-97/115 sayılı kararında taksirin unsurlarını fiilin taksirle işlenen suç olması hususunda yasada açık hükmün bulunması, hareketin iradi olması, neticenin iradi olmaması, hareketle netice arasında illiyet bağının bulunması ve neticenin öngörülebilir olması şeklinde belirlemiştir.¹⁷⁵

Dolayısıyla yukarıdaki şartları içeren bir suç işlendiğinde, hükmolunan hürriyeti bağlayıcı cezanın süresi bir yıl veya daha fazla süreli hapis cezası olsa bile tanzim olunan ceza hâkim tarafından 50/1-a maddesinde öngörülen seçenek yaptırımlardan adli para cezasına çevrilebilecektir. Aksi durum kanuna aykırılık oluşturduğundan Yargıtay bozma kararı vermektedir.¹⁷⁶

Yargıtay 9. CD; “5237 sayılı TCK’ nın 50/4. maddesi hükmüne göre, taksirli suçlardan dolayı hükmedilen hapis cezasının uzun süreli de olsa, diğer koşulların varlığı halinde adli para cezasına çevrilmesinin mümkün olması karşısında, hapis cezasının süresinden bahisle yasal olarak olanaklı olmadığı gerekçesi ile sanık müdafinin bu husustaki talebinin reddine karar verilmesi nedeniyle hükmün bozulmasına” şeklinde karar vermiştir.

Uzun süreli hapis cezasına¹⁷⁷ hükmolunduğunda bile, suç yukarıda sayılan şartları içerir şekilde yani taksirle işlenmişse hapsin adli para cezasına kabul edilmişken kanun bilinçli taksir halinde cezanın uzun süreli olması durumunda bu adli para

¹⁷⁴ Necati Meran, *Yeni Türk Ceza Kanununda Kişilere Karşı Suçlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s.93.

¹⁷⁵ YCGK’nun 11.05.2004 tarih ve 2-97/115 sayılı kararı; Düzgün ve Elmacı, a.g.e., s.63.

¹⁷⁶ 9.CD’nin 21.5.2007 Tarih ve 8139-4362 Sayılı Kararında; Erol, *Türk Ceza Kanunu*, 2007, s.689.

¹⁷⁷ Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, *Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu*, 2005, s.211-215. TBMM Adalet komisyonu ile genel kurulunda TCK tasarısının maddeleri üzerindeki görüşmelerde 50/4 m.deki “kısa süreli olmasa dahi” ibaresi değiştirilerek “uzun süreli de olsa” şeklinde değiştirilmiştir.

cezasına çevirmeyi kabul etmemiştir. Ancak hürriyeti bağlayıcı ceza kısa süreli ise suçun kast, bilinçli taksir veya taksirle işlenmiş olmasının bir önemi bulunmamaktadır.

Yargıtay 9. CD'nin vermiş olduğu bir kararda bu durum açıkça belirtilmiştir. Yargıtay; "5237 sayılı TCK'nın 50. maddesinin 4. fıkrasının son cümlesi hükmünün uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin olup, şartları bulunduğu takdirde kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın anılan maddenin 1. fıkrasındaki ceza veya tedbirlerden birine çevrilmesine engel teşkil etmeyeceği gözetilmeden yasa maddesine yanlış anlam verilerek yazılı şekilde hürriyeti bağlayıcı cezanın adli para cezasına çevrilmesine yer olmadığına karar verilmesi"¹⁷⁸ni bozma nedeni olarak belirlemiştir.

Yani taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezası uzun süreli de olsa bu ceza diğer koşulların da oluşmuş olması durumunda adli para cezasına çevrilecektir. Ancak 50/4 son cümlesinde bilinçli taksir durumunda bu hükmün yani uzun süreli hapis cezasının adli para cezasına çevrilemeyeceğini belirtmiştir. Ancak mahkeme verdiği kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın 50/1 deki ceza ve tedbirlerden birine çevirmesi konusunda yetkiliyken kısa süreli hapis cezasını suçun bilinçli taksirle işlendiğinden bahisle adli para cezası ve seçenek yaptırımlara çevirmemiştir. Dolayısıyla kasten işlenen suçlarda dahi çevrilme yapılırken daha az ihlal teşkil eden bilinçli taksirde çevrilme yapılmaması hukuka aykırı bir durum oluşturduğundan bozma kararı verilmiştir.

Kanaatimizce özellikle konumuz açısından en çok uygulaması görülen trafik kazaları neticesinde taksirle yaralama ve taksirle ölüme sebebiyet verme gibi suçlarda hapis cezasının uzun süreli de olsa paraya çevrilmesi yerinde bir düzenleme olmuştur.

2.3. KISA SÜRELİ HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARA SEÇENEK YAPTIRIMLAR

2.3.1. Genel Olarak

5237 sayılı TCK açısından kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımlar; adli para cezası, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, en az 2 yıl süreyle bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma

¹⁷⁸ Bkz. 9. CD'nin 08.05.2007 Tarih ve 9213-3935 sayılı kararı; Erol, *Türk Ceza Kanunu*, 2007, s.688.

imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etme, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma, sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılma şeklinde düzenlenmiştir.

Kanunun sisteminde kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesi bakımından, işlenen suçla, bu suçtan dolayı mahkûm olunan kısa süreli hapis cezası yerine uygulanacak seçenek yaptırım arasında bir irtibatın kurulması da aranmamıştır. İşlenen suçla ilişkili olmayan bir seçenek yaptırımın olayda uygulanması mümkün olmayacaktır. Örneğin ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınabilmesi için, ehliyet ve ruhsatın sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılarak bir suçun işlenmiş olması gereklidir.(m.50/1,e). Böyle bir irtibat kurulmadıkça¹⁷⁹ kısa süreli hapis cezasının ehliyetin veya ruhsatın geri alınması seçenek yaptırımına çevrilmesi mümkün değildir. Seçenek yaptırımın suçla bağlantılı ve orantılı olarak belirlenmesinin yanı sıra uygulanması ve kontrolü mümkün olmalıdır. TCK'nın 50. maddesinde seçenek yaptırımlar örnekleyici değil, tahdidi olarak sayılmıştır. Bu nedenle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın, maddeleri öngörülmeyen bir tedbire çevrilmesi mümkün değildir. Mesela, devlete ait bir kütüphanede kitap okumaya çevrilmesi söz konusu olamaz.¹⁸⁰

Bunun dışında seçenek yaptırım uygulanmasına karar verildiğinde, yaptırımlardan yalnızca birinin uygulanmasına karar verilebilir. Adli para cezası ile birlikte maddede gösterilen tedbir niteliğindeki yaptırımlar veya tedbir niteliğindeki birkaç yaptırım bir arada uygulanamaz.¹⁸¹

2.3.2. Adli Para Cezası

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımlardan ilki TCK 50/1-a maddesinde tanzim olunan adli para cezasıdır. Sanığa sonuç ceza olarak verilen kısa

¹⁷⁹ Artuk vd, a.g.e., s.98.

¹⁸⁰ Koca ve Üzülmmez, a.g.e., s.449; Özgenç, *Genel Hükümler*, s.580.

¹⁸¹ Koca ve Üzülmmez, a.g.e., s.449.

sürelî hürriyeti bağlayıcı ceza ilgili maddede belirtilen diğer koşullar da oluştuğunda hâkimin takdirine göre seçenek yaptırım olan adli para cezasına çevrilebilecektir.

2.3.2.1. Hukuki Niteliği ve Özellikleri

Adli para cezası suç teşkil eden fiillerin karşılığı olarak öngörülen, failin kusurluluğuna ve ekonomik durumuyla orantılı olarak mahkemece hükmedilen belli bir miktar paranın devlet hazinesine ödenmesini ifade etmektedir.¹⁸² 5275 sayılı ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı hakkındaki kanunun 106/1. maddesi uyarınca adli para cezası TCK'nın 52/1. maddesine göre tayin olunan ceza olarak tanımlanmıştır.

TCK'nın 52. maddesi adli para cezasının hangi şekilde tayin olunacağını göstermektedir. Kişinin malvarlığını ilgilendiren adli para cezalarının hukuki niteliğini borç teorisine göre açıklamaya çalışan görüş, adli para cezasını devletin suçludan özel hukuk ilişkisinde beliren bir talep hakkı olarak görmektedir. Diğer görüş bu ilişkinin kamu hukukuna ait olduğunu belirtmektedir. Ödenmemesi durumunda hürriyeti bağlayıcı cezaya çevirme, kişinin ölmesi durumunda mirasçılarında tahsil edilememesi, devletin bir suçtan zarar görmese de para cezasını tahsil edebilmesi para cezalarının cezai bir yaptırım olduğu ve ceza hukuku kurumu olduğu sonucunu doğurmaktadır.¹⁸³ Seçenek yaptırım olmakla birlikte adli para cezaları 50. maddede belirtilen diğer yaptırımlar gibi bir tedbir değildir, bir cezadır.

Adli para cezası, kişinin mal varlığına yönelen bir yaptırım niteliğindedir. Kişinin malî gücü üzerinde etkisini gösterir. Para cezaları yasada gösterilen nitelik ve nicelikte verilebilir. Para cezalarında da kanunilik prensibi geçerlidir. Para cezaları suç işleyen kişinin eylemine uygun olarak takdir ve tayin edilir ve derecelendirmeye müsaittir.

Para cezalarının infazı, belirli bir zaman dilimi içinde çeşitli şekillerde bölümler halinde infaz edilebileceği ve bölünebilme ile geri alınabilmesi söz konusu olduğundan dolayı olası hata halinde bunun telafi edilebilmesi, para cezalarının önemli özelliklerinden birisini oluşturmaktadır. Para cezalarının infazı kolay olup, hürriyeti bağlayıcı cezalarla kıyaslandığında devlete ek herhangi bir yük ve masraf getirmemesi açısından da kıyaslanamayacak ölçüde faydalıdır. Özellikle konumuz olan kısa süreli

¹⁸² Ayrıca bkz. Süheyl Donay, Para Cezaları, s.68.

¹⁸³ Avcı, a.g.e., s.124.

hürriyeti bağlayıcı cezaların olumsuz etkilerinin giderilmesi açısından para cezaları önemli bir etkiye sahiptir.¹⁸⁴

2.3.2.2. Gün Para Cezası Sistemi

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yazılı olan cürüm kabahat ayrımı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda kabul edilmediğinden, buna bağlı olarak ağır para cezası, hafif para cezası ayrımı kaldırılmıştır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 52. maddesinde gün para cezası sistemi benimsenmiş olup, bu sistem Alman Ceza Kanunun 40. ve devamı maddeleriyle benzerlik göstermektedir.¹⁸⁵

Alman Ceza Kanunu'nun 40/1 maddesinde gün para cezasının asgari sınırını beş, azami sınırını kanunda aksi bulunmazsa üç yüz altmış tam gün olarak belirtmiştir. 40/2 maddesinde gün sayısı sanığın kişisel ve malî durumu göz önüne alınarak ortalama net gelirinin dikkate alınacağı belirtilmiştir. Bir günlük para tutarı en az 2 ve en fazla 10.000 Euro olarak belirlenmiştir. 40/3 maddesinde sanığın bir günlük gelirinin onun serveti ve hesap edilebilir değerleri göz önüne alınarak belirleneceği belirtilmiştir. 40/ 4 maddesinde hakim tarafından belirlenen gün sayısı ve bir günlük tutar kararda gösterilecektir.¹⁸⁶

Bir görüşe göre gün para cezalarının başlangıcı İsveç doktrininde bir yazara dayanmakta ve buna istinaden 1921 yılında Finlandiya' da, 1931 yılında İsveç' te 1939 yılında da Danimarka' da uygulanmaya başlamışken; diğer bir görüşe göre gün para cezalarının başlangıcını Batı Avrupa' ya dayandırmaktadır. Ancak gün para cezası, tarihi gelişimi içinde ilk defa Osmanlı Devleti'nde yer almıştır. Ureil Haid'in "Osmanlı da Ceza Hukuku" adlı eserinde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, gün para cezasının kaynağı Osmanlı Ceza Hukukudur. Buna göre, "orta halli", "fakir" ve "çok fakir" şeklinde kişilerin malî durumlarına göre bir ayrımın söz konusu olduğu, bu sistemin İsveç tarafından Osmanlı'dan alınıp İsveç Ceza Yasasına, oradan da Alman ve Avusturya Ceza Yasalarına alındığı¹⁸⁷ ifade edilmektedir.

¹⁸⁴ Karagülmez, a.g.e., s.24.

¹⁸⁵ Bakıcı, a.g.e., s.1015-1016.

¹⁸⁶ Karagülmez, a.g.e., s.60-61.

¹⁸⁷ Hüseyin Denizhan, (2006), Adli Para Cezaları, *Adalet Dergisi*, Sayı: 25, Ankara, s.97.

Klasik para cezası sisteminin cezadan beklenen amaçları gerçekleştirmekten uzak kalması ve enflasyon nedeniyle Türk parasının değerinin düşmesi karşısında para cezalarını artırmak için sık sık kanun değiştirme zorunluluğu nedeniyle çeşitli sorunların oluşması dolayısıyla gün para cezası sistemi benimsenmiştir.¹⁸⁸ Ayrıca klasik sistemde suç işleyen kişinin ekonomik durumu dikkate alınmadığı için eşitlik ilkelerine aykırılık dolayısıyla gün para cezası sistemine geçilmiştir.

Gün para cezaları sistemi, hükmedilecek para cezasını suçlunun ödeme yeteneğine göre tayin etmek suretiyle zengin ve fakir arasında cezada kanunilik esasının sert olarak uygulanmasının sebebiyet verdiği eşitsizliği yok etmeyi amaçlamaktadır.

5237 sayılı TCK ile hukukumuzda gün para ceza sistemi benimsenmiştir. Bu cezanın idari nitelikteki para cezasından farklılığına işaret edilmesi maksadıyla adli para cezası olarak ifade edilmiştir. Doktrinde gün para cezası olarak adlandırılan bu yaptırım sistemi günümüzde Almanya, Avusturya, Polonya, İsveç, Finlandiya, Danimarka ve Fransa gibi birçok ülkede uygulanmaktadır.¹⁸⁹

2.3.2.3. Adli Para Cezasının Hesaplanması

Adli para cezaları üç aşamada hesaplanmaktadır. Adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde yedi yüz otuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından devlet hazinesine ödenmesinden ibarettir (m. 52/1).

Adli para cezasının tespitinde dikkate alınacak tam gün birim sayısının alt sınırı 5 gündür, bu miktarın altına inilemez. Yasada cezanın alt sınırı belirtilmemiş ise ceza beş gün olarak belirlenmelidir. Dolayısıyla bu beş günün altında para cezasını öngören bir yasa da düzenlenemez. 52. maddenin birinci fıkrasında üst sınır için, aksi kararlaştırılmadıkça denildiği halde, alt sınır için böyle bir hüküm getirilmemiştir. Dolayısıyla kanun alt sınır olan beş günün altında bir gün sayısının belirlenmesine ilişkin bir düzenleme yapılamayacağını belirtmiştir.

¹⁸⁸ Koca ve Üzülmüş, a.g.e.,s.467.

¹⁸⁹ a.g.e. ,s.467.

Hâkim somut bir eylemle ilgili olarak cezayı belirlerken önce temel cezanın ve türünün belirlenmesini yapacaktır. Eğer ceza alt ve üst sınırıyla gösterilmişse bu iki sınır arasında bir miktar seçilecektir. Eğer adli para cezası seçimlik ceza olarak öngörülmüşse ve adli para cezası belirlenmişse bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı o suç tanımındaki hapis cezasının alt sınırından az; üst sınırı da hapis cezasının üst sınırından fazla olamayacaktır. Daha sonra da aşağıda belirtilen belirli ilkeler dâhilinde adli para cezası belirlenmiş olacaktır.¹⁹⁰

1) Tam Gün Sayısının Belirlenmesi

Adli para cezası öngören bir maddede adli para cezası açısından tam günün somut olarak tanzim olunmadığı yalnızca suç karşılığının adli para cezası olarak tayin edildiği hallerde, beş günden az ve yedi yüz otuz günden fazla olmamak üzere tam gün sayısı tespit edilecektir.

Adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda, öncelikle mahkemece hapis cezası veya adli para cezasından birinin tercih edilmesi gerekmektedir. Bu tercihte yalnızca suçlunun kişiliği dikkate alınmalıdır. Mahkeme, eğer adli para cezasına hükmetmeyi kararlaştırmışsa, bu aşamada 61. madde hükmü esas alınacaktır. 52. maddenin gerekçesinde toplam gün birim sayısı belirlenirken, ilgili suç tanımındaki hapis cezasının alt ve üst sınırlarının göz önünde bulundurulması gerekir. TCK'nın 61/8. maddesine göre, artırım ve indirimler de gün üzerinden yapılmalıdır.¹⁹¹

Adli para cezasının seçimlik olarak öngörüldüğü cezanın hesaplanmasında temel gün belirlenirken kanunda belirtilen beş gün ile yedi yüz otuz gün arası bir gün mü yoksa o suç tanımındaki hapis cezasının alt ve üst sınırlarının mı esas alınacağı konusunda doktrin ve uygulamada tereddütlerin oluşması¹⁹² üzerine TCK'nın 61. maddesine 5560 sayılı Kanunun 1. maddesi ile TCK'nun 61. maddesine 8. fıkrasından sonra gelmek üzere “*adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı, o suç tanımındaki hapis cezasının alt sınırından*

¹⁹⁰ İçel vd, *Yaptırım Teorisi*, s.153.

¹⁹¹ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.718-720.

¹⁹² İlhan Üzülmöz, (2006), *Yeni Ceza Kanununun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi Bireyselleştirilmesi*, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.X, Sayı: 3-4, s.216.

az; üst sınırı da, hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz” şeklindeki fıkra eklenmiştir.

Eğer temel gün belirlenirken hapis cezasının alt ve üst sınırı dikkate alınmazsa adli para cezasının ödenmemesi halinde uygulanacak tazyik hapsi bakımından dengesiz sonuçlar ortaya çıkacaktır (CvGTİHK. m. 106/3).¹⁹³

Sonuç olarak mahkemenin adli para cezasını seçmesi durumunda esas alacağı gün sayısını hapis cezasının belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi ile ilgili olarak 61. maddede öngörülen usul ve sırayı izleyerek belirleyecektir.

Mahkeme sonuç olarak bulduğu tam gün sayısı ile kişinin ekonomik ve diğer şahsi hallerini göz önünde bulundurarak, bir gün karşılığı ödeyebileceği para miktarını belirlemek suretiyle, sonuç cezaya ulaşacaktır. Ancak, para miktarının belirlenmesinde TCK’nın 61. maddesi göz önünde bulundurulmayacaktır.

Örneğin; TCK 86/2. maddesinde basit yaralama suçunun müeyyidesi 4 aydan, 1 yıla kadar hapis veya adli para cezasıdır. TCK 61/9 maddesi ek fıkra olarak tanzim olunmadan önce, adli para cezasının alt sınırı belli olmadığı ve 52/1 maddesinde de para cezasının 5 günden az olamayacağının belirtildiği için, sanığın işlemiş olduğu basit yaralama suçuna verilecek ceza, 5 gün karşılığı belirlenecek olan adli para cezası olacaktı.

Ancak, hapis cezası kanunda açık olarak 4 aydan az olamayacağının belirtilmesi dolayısıyla, sanığa hapis cezasının seçilmesi durumunda, alt sınır itibariyle 4 ay ceza verilmiş olacaktı. Nitekim, basit yaralamaya ilişkin 5328/4 ek maddesiyle değişik 86/2 maddesinin uygulamasından, 5560/1 ek maddesiyle 61/9. madde düzenlenene kadar uygulamada bu şekilde basit yaralamaya ilişkin para cezalarının, suçun tanımında belirtilen 4 ay karşılığı olan 120 gün değil de, para cezalarının alt sınırı olan 5 gün şeklinde belirlenmekteydi. Bu durum da ihtilaflara yol açmaktaydı. İşte kanun koyucu uygulamadaki bu ihtilafların giderilmesi bağlamında 61/9. maddeyi düzenleyerek bunun önüne geçmiştir.

Örneğimize göre basit yaralama suçu açısından, hâkimin adli para cezasını seçmesi durumunda, artık 5 gün değil de, suçun alt sınırını örnek kabul ettiğimiz için,

¹⁹³ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.719.

alt sınır olan 4 ayın karşılığı olan, 120 gün adli para cezası vermek suretiyle hüküm kurulacaktır. Bu da, çeşitli ihtilafların ve ceza adaletinin temini için gayet yerinde bir düzenleme olmuştur.

Kanun maddesinde adli para cezasının, hapis cezasının yanı sıra bir yaptırım olarak öngörüldüğü haller ile sadece üst sınırının gösterildiği hallerde ise, mahkeme kişi hakkında önce hapis cezasını TCK'nın 52/1. maddesi uyarınca beş günden az olmamak üzere, TCK'nın 61. maddesinde belirtilen durumları nazari dikkate alarak, tam gün sayısını belirleyecektir.

Örneğin; TCK'nın 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçunun yaptırımı, 1 yıldan 5 yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasıdır. Burada TCK 61/9 anlamında bir seçimlik cezanın öngörülmediği ve hapis cezasına ek olarak adli para cezasının tanzim olduğu bir durum söz konusudur. Bu durumda seçimlik ceza olmadığı ve alt sınır belirtilmediği için, 52/1 maddesi uyarınca verilecek para cezası beş günden ve beşbin güne kadar verilebilecektir. Yani, yukarıda belirttiğimiz örnekte olduğu gibi verilecek adli para cezası, suç tanımında belirtilen hapis cezasının alt sınırından az olamaz kuralı bu madde açısından geçerli olmayacaktır.

Ayrıca son olarak 29.06.2005 tarih ve 5377 sayılı kanunun 61. maddesinin 8. fıkrasına göre adli para cezası hesaplanırken cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine yönelik artırma ve indirimlerin gün üzerinden yapılması gerektiği belirtilmiştir.¹⁹⁴

Faile verilecek olan cezaların alt ve üst sınırlarının belirlenmesi durumu cezanın bireyselleştirilmesi amacına yöneliktir. Hâkim kanunda belirlenen ölçütler doğrultusunda alt ve üst sınırlar arasında ceza tayin etme yolunda takdir hakkını kullanarak cezayı bireyselleştirecektir. İşte tam gün sayısı belirlenirken cezanın bireyselleştirilmesi söz konusudur. Cezanın bireyselleştirilmesi ceza hukukunun izlediği amaçlar açısından cezayı kanunda belirlenen sınırlar ve ölçütler doğrultusunda her somut olayda farklı şekilde ortaya çıkan suça ve suçlunun kişiliği ve yapısına uydurmak olarak tanımlanabilmektedir.¹⁹⁵

¹⁹⁴ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.719.

¹⁹⁵ Ceza hukukunda bireyselleştirme, ceza yaptırımlarının beklenen amaçlar doğrultusunda suçlunun kişiliğine uydurulmasını öngören bir kavramdır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren cezada, kefare

Suçun tanımında hapis cezasının yanı sıra adli para cezası da öngörülmüşse bu durumda her iki ceza açısından da bireyselleştirme aynı kriterlerle ve aynı ölçüde yapılmalıdır.¹⁹⁶ Suçun tanımında belirlenen üst sınır ile kanunda belirlenen alt sınır arasında hâkim TCK 61/1 maddesindeki ölçütler ile kişinin suçtan dolayı elde ettiği düşünülen kazancının miktarı göz önünde bulundurularak hapis cezasının yanı sıra adli para cezasını belirleyecektir.¹⁹⁷

Seçenekli olarak hapis cezası veya adli para cezası da öngörülmüşse burada hâkim suçlunun kişiliğini de dikkate alarak¹⁹⁸ 61.maddede belirtilen şartları gözetererek hangi cezaya hükmedeceğini karara bağlayacak hesaplamaları da belirlediği bu ceza üzerinden yapacaktır.¹⁹⁹ Adli para cezası veya hapis cezası seçenekleri belirtilirken 62/2. maddede belirtilen takdiri indirim nedenleri dışında sanığın ekonomik durumu da dikkate alınmalıdır.²⁰⁰

Mahkeme kişi hakkında adli para cezasına hükmetmeyi kararlaştırdıktan sonra belirlendikten sonra adli para cezasının hesaplanmasında –esas alınacak gün sayısı- yine 61. madde hükmüne göre belirlenecektir. Bu belirlemede hapis cezasının belirlenmesi ve bireyselleştirilmesindeki sıra izlenecektir.²⁰¹ Çünkü 52. maddenin gerekçesinde gün

teşkil edici, azap ve ızdırap verici vasfın ikinci plana atılması ve suçlunun ıslahı ve toplumla uyumlu hale getirilmesi yönündeki gelişmelerin etkisiyle modern ceza hukukunda kabul edilen ve çağdaş anlamdaki ceza hukukçusu için vazgeçilmez bir kurum olan bireyselleştirme, tarihi gelişimi içerisinde üç organ tarafından gerçekleştirilmiş, böylece bireyselleştirmenin üç şekli ortaya çıkmıştır.

Bunlardan birincisi, yasa koyucunun çeşitli suçlu kategorilerini saptayarak, ayrı ayrı yaptırımlar göstermesi şeklindeki, yasama yoluyla bireyselleştirme, ikincisi hâkimin her olayda, yasanın çeşitli hükümlerini, takdiri indirim nedenleri, erteleme gibi hükümleri suçluya uygulaması yoluyla gerçekleştirdiği yargısal bireyselleştirme, üçüncüsü ise, infaz mercilerince, cezanın suçlunun kişiliğine uydurulması suretiyle infaz edilmesi şeklindeki idari bireyselleştirme.

Yargısal kararlarda da, örneğin, 07.06.1976 gün ve 4/3 sayılı İçtihadî Birleştirme kararı ile Yargıtay ceza genel kurulunun 27.06.2000 gün ve 136-146 sayılı, 08.02.2000 gün ve 16-19 sayılı kararlarında açıklandığı üzere, özgürlüğü bağlayıcı cezanın para cezasına çevrilmesi, erteleme, takdiri indirim nedenleri, cezanın sanığın kişiliğine uydurulmasını öngören yargısal kişiselleştirme kurumlarıdır. (CGK 27.01.2004 gün ve 2-314/13 sayılı kararından); Dönmezer ve Erman, a.g.e., C.II, s.575.

¹⁹⁶ Nur Centel, (2001), *Cezanın Amacı ve Belirlenmesi*, Turhan Tufan Yüce' ye Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, s.370.

¹⁹⁷ Özgenç, *Genel Hükümler*, s.698.

¹⁹⁸ Özgenç, a.g.e., s.695.

¹⁹⁹ Nur Centel vd, (2006), *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 4. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, s.574.

²⁰⁰ Özgenç, *Genel Hükümler*, s.695.

²⁰¹ Özgenç, *Genel Hükümler*, ss.695-696.

birim sayısı belirlenirken cezanın bireyselleştirilmesine ilişkin ölçütlerin esas alınacağını belirtmiştir.²⁰²

Hapis cezasının adli para cezasına çevrilmesi halinde de bireyselleştirme yapılmakta olup hâkimin takdir yetkisini olumlu yönde kullanıp sanığı uslandıracak, suç işlemesini önleyecek fakat aile yaşamını ve geleceğini karartmayacak bir ceza tayin etmesi gerekmektedir. Hükümlünün ödeyemeyeceği bir para cezası tayini, ödenmediğinde hapse çevrilerek hükümlünün ceza evine girmesine sebep olacaktır.²⁰³

TBMM Adalet Komisyonu raporuna göre de, cezanın bireyselleştirilmesi işlemi, somut olayda ilgili suç tanımında belirlenen cezanın alt ve üst sınırı arasında ceza tayin edilirken, cezanın belirlenmesine ilişkin 61. maddedeki hükümlere göre gösterilen ölçütlerin dikkate alınmasını ifade etmektedir.²⁰⁴

Adli para cezası bakımından TCK'nın 52/4. maddesinde cezanın bireyselleştirilmesine ilişkin başka bir ölçüt daha getirilmiştir. Buna göre mahkeme ekonomik ve şahsi hallerini göz önünde bulundurarak kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşmesinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi bu cezanın belirli taksitler halinde ödenmesine de karar verebilir.²⁰⁵

2) Bir Gün Karşılığı Adli Para Cezası Tutarının Belirlenmesi

TCK'nın 52/2 maddesine göre en az yirmi en fazla yüz TL olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Bu miktarın belirlenmesinde hâkime takdir yetkisi verilmekle birlikte bunun kriterleri sanığın malvarlığı bir günde kazandığı veya kazanması gereken geliri, bakmakla yükümlü oldukları kişiler ve diğer ilgili durumlarıdır.²⁰⁶

Madde gerekçesinde belirtildiği üzere verilen para cezasının kişinin ödeme gücüne göre belirlenmesi yoluyla zengin ve fakirlerin arasında mevcut bulunan eşitsizliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Burada miktarın belirlenmesinde artık kişinin

²⁰² 52.madde Gerekçesinden.

²⁰³ Bakıcı , a.g.e., s.951.

²⁰⁴ TBMM Adalet Komisyonu Raporu, 08/03/2004, Esas no: 1/593, Karar no: 60; Karagülmez, a.g.e, s.82.

²⁰⁵ Hüsnü Aldemir, (2005), *TCK ve Kabahatler Kanunu Yorumu*, Kartal Yayınevi, Ankara, s.218; Özgenç, a.g.e., s.698.

²⁰⁶ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.720.

işlediği suç göz önüne alınmamakta sanığın ekonomik ve şahsi hali devreye girmektedir.

TCK'nın 52/2. maddesine göre, mahkeme adli para cezasının miktarını bir gün karşılığı en az 20, en fazla 100 TL olmak üzere, sanığın ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurulmak sureti ile takdir ve tayin edecektir. Burada mal varlığının tam anlamıyla tespiti hususu değil, sanığa ceza verecek hâkimin takdirine yetecek kadar bilgi sahibi olunması amaçlanmaktadır.²⁰⁷

TCK'nın 52. maddesinin gerekçesinde, sanığın ekonomik ve diğer şahsi hallerine ilişkin olarak, bir gün karşılığı parasal miktarın tayin edilmesinde; kişinin malvarlığı, bir günde kazandığı veya kazanması gereken gelirinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir. Kişinin malvarlığı her tür ekonomik değer ifade eden şeyler olarak değerlendirilebilir. Kişinin kazandığı gelir ise resmi bir işte çalışıp, çalışmadığı ve kayıt dışı bir istihdam durumu söz konusu ise buradaki gelirlerini ifade eder. Burada muğlâk olarak belirtilen husus ise kazanması gereken gelir kavramıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda net olarak kazancın belirlenemediği durumlarda hâkimin yaptırmış olduğu araştırma ve diğer tüm yargılama evresindeki bilgi, belge ve çeşitli hususlardan elde edildiği kanaat neticesinde kişinin kazanabileceği gelirini ifade eder.

Alman Ceza Kanunu'nun 40/3 maddesine göre, sanığın bir günlük gelirinin, onun serveti ve hesap edilebilir diğer temel esaslara göre belirleneceğini belirtirken, Fransız ceza kanununa göre ise, somut olayda bir günlük para tutarı tespit edilirken, sanığın bir günlük gelir ve giderinin göz önüne alınacağını belirtmektedir.²⁰⁸

Bu para tutarı belirlenirken, sanığın ekonomik ve diğer şahsi hallerinin esas alınacağı tarihin, suç tarihi mi, yoksa hüküm tarihi mi olduğu açıklanmamıştır.

Ancak Finlandiya Ceza Kanunu' nun 4/a maddesine göre, gün para cezasının belirlenmesinde hüküm verildiği tarihteki²⁰⁹ malî durumunun esas alınacağı açıkça belirtilmiştir. Özellikle, suç tarihi ile hüküm tarihine kadar uzun zaman aralığı gösteren

²⁰⁷ Malkoç, a.g.e, s.330.

²⁰⁸ Karagülmez, a.g.e, s.87.

²⁰⁹ Aynı hükmün Avusturya Ceza Kanununun 19.maddesinin 2. fıkrasında belirtildiğine ilişkin Bkz; Koca ve Üzülmöz, a.g.e., s.468.

davalar açısından, hüküm tarihi itibarıyla sanığın lehine olan bir durumun bulunması karşısında, hüküm tarihinde sanığın lehine olabilecek durumlar değerlendirilmelidir.²¹⁰

Kanaatimize göre de her ne kadar kanunda açık olarak belirtilmemiş olsa dahi adli para cezası bireyselleştirilirken suçlunun karar tarihindeki ekonomik ve diğer kişisel halleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Batı ülkelerinde bugün artık yerleşmiş uygulamalarda duruşmaya geçilmeden önce, genellikle sanığın ailevi durumu, sosyal geçmişi ve ekonomik durumu ile ilgili raporlar hazırlanmaktadır. Raporların amacı toplum ve suçlunun en ziyade yararlarına olmak üzere ne gibi tedbirlere başvurulması gerektiğini tespit etmektir. Bu raporlar neticesinde ceza ve tedbirlerin bireyselleştirilmesinde mahkemeye önemli ölçüde yardım edilmiş olacaktır. Bu raporlar değişik ülkelerde özel sosyal servisler ya da ilgili idareler tarafından hazırlanmaktadır.²¹¹

CMK'nın 147/1-g maddesinde de, ifade verenin veya sorguya çekilenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır denmektedir. Dolayısıyla kollukça veya Cumhuriyet Savcısı, ifade verenin veya sorguya çekilenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alacaktır. Olayın ilk oluş anı itibarıyla, sanığın vermiş olduğu bilgilerin, soruşturma evresinde genellikle doğruyu yansıttığı ve ilk olarak belirtilen bu bilgilerin yargılama evresinde de yeniden araştırma yapılması durumunda hem karşılaştırma yapılabilmesi, hem de yeni bir araştırma yapılmasına olan ihtiyacın azalacağı hususları dikkate alındığında, soruşturma evresinde bu durumun tespiti çok önemlidir.²¹²

Sanığın ekonomik ve diğer şahsi hallerinin tespit edilmesi gerek soruşturma, gerekse kovuşturma evresinde mümkündür. Yargılama aşamasında hâkim ilgili kolluk araştırması veya Cumhuriyet Savcılığının yaptırmış olduğu araştırma ve sorgu neticesinde sanığın ekonomik ve diğer şahsi hallerine ilişkin bilgi ve belgeleri inceleyerek, gerekli gördüğü ve suçun özgü hallerine ilişkin farklı durumlar varsa, bu durumları kendisi de tespit edebilmektedir. Özellikle, para cezalarının verilmesi muhtemel olan suçlarda bu araştırmanın sağlıklı olarak yapılması zorunludur. Çünkü cezanın tayinindeki miktar bu ekonomik ve diğer şahsi hallere paralel olarak

²¹⁰ Karagülmez, a.g.e, ss.86-87.

²¹¹ Dönmezer ve Erman, a.g.e., C.II, s.580.

²¹² Karagülmez, a.g.e, s.91.

belirlendiğinden, bu araştırma cezanın bireyselleştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.²¹³

Hâkim, her somut olayın özelliğine göre, gerekli görmesi halinde sanığın suç tarihindeki malvarlığı ve bir günde kazandığı veya kazanması gereken gelir ve diğer şahsi haller için adli kolluğa, Tapu Müdürlüğüne, Belediye Başkanlığına, Kaymakamlığına, İl Özel İdaresine, Vergi Dairesine, borçları açısından Sosyal Güvenlik Kurumlarına yazı yazarak, sanığın ekonomik ve diğer şahsi hallerinin tespitini yapmak durumundadır. Ayrıca, bu tespit yapıldıktan sonra, hükümde buna ilişkin gerekçeyi belirtmek zorundadır.²¹⁴

Sanığın diğer şahsi halleri ekonomik durumu dışındaki hallerini kapsamaktadır. Cezanın bireyselleştirilmesi paralelinde sanığın kişiliği ile ilgili hâkimin tespit edebileceği veya çeşitli araştırmalar neticesinde elde olunan özellikler demektir. Buradaki şahsi haller, şahsın ekonomik durumu dışındaki şahsi hallerini ifade etmektedir. Diğer şahsi haller; sanığın aile durumu, bakmakta olduğu kimselerin olup olmadığı, varsa sayısı, okula giden çocuğunun olup olmadığı, sanığın kazancını harcama boyutu, sosyal durumu gibi konulardan oluşmaktadır. Sanığın yalnızca tek başına ekonomik durumuna bakmak, gün para cezasının amaçlarıyla uygun düşmeyecektir.²¹⁵

Suçlunun beden yapısı, sağlığı, sanat ve mesleğindeki özellikler, ahlaki durumu, gördüğü eğitim²¹⁶ gibi kişisel özelliklerinin tamamı hâkim tarafından değerlendirilmelidir.²¹⁷ Failin sosyal durumu ile şahsi durumu arasında sıkı bir bağlantı bulunduğundan bu kavramları tam olarak birbirinden ayırt etmek mümkün değildir.²¹⁸

Sanığın kişiliği ve sair hallerinden maksat sabıkasının bulunup bulunmadığı, medeni hali, işi, muhitindeki durumu, toplum içindeki yeri ve vaziyeti, iş ve sosyal hayatı, ailevi ve psikolojik durumu, yükümlülükleri, duruşmadaki tutumu ve

²¹³ Karagülmez, a.g.e., s.94.

²¹⁴ a.g.e., s.96

²¹⁵ a.g.e., s.90.

²¹⁶ Madde gerekçesinden.

²¹⁷ Dönmezer-Erman, a.g.e., C.II, s.722.

²¹⁸ Hüsnü Aldemir, (2006), Yeni Türk Ceza Kanunu Açısından Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi, *Terazi Hukuk Dergisi*, Sayı:3, s.41.

davranışları, mahkemeye karşı tavrıdır. Bunların olumlu olmadıkları mahkemece belirlenerek sanığın kişiliği ve sair halleri hakkında yargıya varılmalıdır.

Kişinin diğer şahsi hallerin kanunda tahdidi olarak sayılmamıştır. Hâkim, yapacağı araştırmalara istinaden belirleyeceği ceza miktarını etkileyebilecek olan diğer şahsi hususları da dikkate alma yetkisine sahiptir.

Uygulama açısından ülkemizde yapılan yargılamalarda araştırmalarda kişinin beyanı ve kolluk araştırmaları paralelinde gerek ekonomik gerekse diğer şahsi hallere yönelik tespit yapılmaktadır. Ancak ülkemiz şartları göz önüne alındığında gerek kolluk kuvvetlerinin sayı itibarıyla her davaya ilişkin ayrıntılı rapor tanzim etme olanaklarının bulunmaması, gerekse kişilerin ek gelirleri ve kayıt altında bulunmayan gelirleri dikkate alındığında kişinin ekonomik ve diğer şahsi hallerinin doğru olarak tespiti mümkün gözükmemektedir. Bu da eşitlik ilkesine ceza adaletine aykırı bir durum teşkil eder.²¹⁹

Dolayısıyla hâkimin yukarıda belirtildiği üzere ilgili kurumlara tensip kararıyla yazı yazarak detaylı bir araştırma yapması gerekir. Ancak uygulamada bu yola gidilmeyip kolluk araştırmasıyla yetinilmektedir.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi için aranan şartlar ile kişiye en uygun tedbirin belirlenebilmesi ancak sosyal araştırma raporlarıyla sağlanacaktır.²²⁰

03.07.2005 tarih ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri ile Koruma Kurulları Kanununun 12 ve 13. maddesi ile 18.04.2007 tarih ve 26497 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 95. maddesinde yer alan sosyal araştırma raporu ilgili düzenlemeye göre ilgili şube müdürlüğü veya büroda görevli denetim görevlisi tarafından hazırlanan raporu ifade etmektedir.²²¹

Soruşturma aşamasında Cumhuriyet Başsavcılığınca kendiliğinden ya da şüpheli veya müdafinin başvurusu üzerine gerekli görmesi hâlinde, şüpheli hakkında sosyal araştırma raporu düzenlenmektedir.

²¹⁹ Özbek, (2006), *TCK İzmir Şerhi*, s.581; Çınar, a.g.e., s.87.

²²⁰ V. Kadri Kamer, (2008), *Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi*, *Adalet Dergisi*, Sayı: 31, Ankara, s.74.

²²¹ (Bkz.Sosyal İnceleme Rapor Örneği için) Adalet Bakanlığı, *CTEGM El Kitabı*, ss.266-276.

Kovuşturma aşamasında da karar öncesinde mahkeme veya hâkimin isteği üzerine; ayrıntılı sosyal araştırma raporu hazırlayıp sunulması durumunda sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişiSEL, sosyal ve ekonomik durumu, ruhsal ve psikolojik durumu, topluma ve mağdura karşi taşıdığı risk hakkında bilgi sahibi olunarak sağlıklı sonuca ulaşılmış olacaktır.

Raporda; şüpheli veya sanığın kimlik bilgileri, varsa önceki suç bilgileri, sağlık bilgileri, biyografisi, ailesi, yaşadığı yer, arkadaş çevresi, eğitimi, kişiSEL özellikleri, sosyal ve ekonomik durumu, bilişsel ve psikolojik durumu, alkol ve madde kullanım durumu, topluma ve mağdura karşi taşıdığı risk ile raporu düzenleyen denetim görevlisine karşi tutum ve davranışı belirtilir. Raporun sonuç bölümünde, şüpheli veya sanığın yaşamında risk oluşturan durumlar değerlendirilir ve toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu hizmet, program veya kaynaklar belirtilir. Ayrıca raporun hazırlanması ile ilgili bütün kaynaklar ve bilgi toplama biçimleri ile gerekli olduğu halde yapılamayan işlemler ve görüşmelerin yerine getirilememe gerekçesi de raporda belirtilir. (DSvYHKKY Md. 95/4).

İşte sanık hakkında karar verilirken ayrıntılı olarak mutlaka sosyal inceleme raporunun temin edilmesi ve kolluk incelemesiyle yetinilmemesi gerekir. Çünkü ancak kapsamlı bir inceleme neticesinde cezanın bireyselleştirilmesi ve ceza adaletinin sağlanacağı açıktır.

3) Sonuç Cezanın Belirlenmesi

TCK'nın 52. maddenin gerekçesinde hâkim gün birimini ve gün biriminin parasal değerini belirledikten sonra gün birim sayısı ile gün biriminin parasal değerini çarpmak suretiyle para cezasının tayin edileceğini belirtilmektedir.

TCK'nın 61/6. maddesine göre adli para cezası için bir TL'nin arta kalanı hesaba katılmaz ve bu cezalar infaz edilmez. Buna göre, cezanın belirlenmesi amacıyla yapılan tüm hesaplamalar, evirmelerle ve infaz işlemlerinde bir Türk Lirasının arta kalanı kanun gereğince dikkate alınmayacaktır.²²²

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın para cezasına çevrilmesi yargılamanın sjelerinden herhangi birinin talebine gerek olmaksızın hâkim tarafından dikkate

²²² Karagülmez, a.g.e, s.99.

alınmak gerekir. Kaldı ki bu şekilde bir istekte bulunulması halinde mahkeme talebi kabul etmek zorunda da değildir. Hâkim gerekçelerini göstermek suretiyle cezayı para cezasına çevirip çevirmeme konusunda takdir yetkisine sahiptir. Ancak çevirme konusunda talep varsa, mahkemece gerekçesi gösterilerek karar verilmesi gerekmektedir.²²³

Hakim, hakkında verilen adli para cezasını ödemesi için sanığa, onun ekonomik ve şahsi hallerini göz önünde bulundurmak suretiyle hükmün kesinleşmesinden itibaren bir yılı geçmemek üzere süre verebileceği gibi hükmettiği para cezasının taksitle ödenmesine de karar verebilir. Ancak, taksit süresi iki yılı geçmemeli ve sayısı dörtten az olmamalıdır. Ayrıca hâkim kararında taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi durumunda geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği de belirtilmelidir.

CvGTİHK'nın 106/3 fıkrası uyarınca hükümlünün tebliğ olunan ödeme emri üzerine belirli bir süre içinde adli para cezasının ödenmemesi halinde, hükümlü Cumhuriyet Savcısının kararıyla ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedilir.

2.3.3. Mağdurun veya Kamunun Zararının Giderilmesi

2.3.3.1. Genel Açıklamalar

Mağdurun maruz kaldığı zararın giderilmesi günümüzde oldukça fazla uygulanan ve ceza adaletinin dana iyi gerçekleşmesini sağlayan bir seçenek yaptırım türüdür.²²⁴ Yaptırımların etkin uygulanması amacına yönelik yeni ilave düzenlemelerden biri de kamunun uğradığı zararın giderilmesidir.²²⁵

5237 sayılı TCK'nın 50/1-b maddesinde onarıcı adalet müessesesi²²⁶ gereğince sanık hakkında verilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın, mağdurun veya kamunun

²²³ Artuk vd, a.g.e, s.94.

²²⁴ Haluk Çolak ve Uğurtan Altun, (2006), Kısa Süreli Hapis Cezaları, Seçenekli Yaptırımlar ve İnfaz Rejimleri, *TBB Dergisi*, Sayı:67, s.201.

²²⁵ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.636.

²²⁶ Nursal ve Ataç, a.g.e., s.377; Vahit Bıçak, Ceza Adaleti Yönetiminde Kalite ve Etkinlik, http://www.kriminoloji.com/Ceza_Adaletinde_Kalite_Yonetimi.Bicak.htm (02.03.2009) Onarıcı adalet yaklaşımı, suça gösterilecek tepkinin ne olacağının tespiti mekanizmasına mağdur, suçlu ve toplumun aktif olarak katılımını öngören bir yaklaşımdır.

uğradığı zararın aynen iadesine, suçtan önceki hale getirilmesi veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine çevrilebileceği belirtilmektedir.

Aynen iade kavramı, işlenen suç sonucu zarara uğratılan malın zarardan önceki özelliklerine uygun olan aynısının failce zarar görene teslim edilmesini ifade eder.²²⁷

Suçtan önceki hale getirme veya tazmin, işlenen suçtan meydana gelen zararın parayla ödenmesini ifade eder²²⁸.

Burada zararın giderilmesinin anlamı somut zararın tamamen karşılanmasıdır.²²⁹

Mağdurun veya kamunun zararının giderilmesi kavramı etkinliği az olmakla birlikte çok uzun bir geçmişe sahiptir ve çeşitli dönemlerde farklı biçimlerde uygulanmıştır.

Eski Yunanda cezanın gayeleri arasında yer alan zararın tazmini, genel ve özel önleme yanında ek olarak uygulanmıştır. Örneğin; devlet malını çalma suçunda para cezasına ek olarak suç eşyasının aynen iadesi emredilirdi. Roma Hukukunda borç için hapsedilen kişinin borcuna mahsuben çalıştırılması, borcunu ödeyecek kadar çalışınca serbest bırakılması benimsenmiştir. İslâm hukukuna göre malı çalanlar, değerinin iki katını ceza olarak ödemek zorundaydılar.²³⁰ Ancak tüm bunların uygulaması klasik anlamda cezanın etkisini azaltmamıştır.

Özgürlüğü bağlayıcı cezaya alternatif olarak mağdurun zararının giderilmesini bir ceza yaptırımını biçiminde öngören hemen hemen hiçbir ülke yoktur. Bununla birlikte, Alman Ceza Kanunu 56/b maddesinde, mağdurun zararlarının giderilmesini cezası ertelenen hükümlünün tabi tutulabileceği yükümlülükler arasında göstermektedir.

M. Özbek'e göre işlenmiş bir suçtan etkilenen tarafların tümünü suçun ortaya çıkardığı zararlı sonuçları ve suçun geleceğe dönük zararlı etkilerinin giderilmesini amaçlayan, zararın tazmini ve telafisini gidermeyi amaçlayan anlayış olduğunu belirtmiştir. Onarıcı adalet kavramına ilişkin ayrıntılı bilgi için Bkz, İnce, Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar, s.218 vd.

²²⁷ Artuk vd, a.g.e., s.97.

²²⁸ a.g.e., s.94.

²²⁹ Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.498; Akkaya, a.g.e., s.69.

²³⁰ Avcı, a.g.e., ss.94-95.

İngiltere de ise, mağdurun zararının giderilmesi, şartlı salıverme kurumu ile birlikte uygulanmaktadır.²³¹

Özellikle 1990'lı yıllardan sonra onarıcı ceza adaleti yaklaşımı toplumlarca kabul görmüştür. Bu anlayışa göre suç fiilinin yol açtığı kayıplar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Suç işlenmesi neticesi ortaya çıkan zararın giderilmesi, suç fiilinin taraflarının tatmin edilmesi amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımın temel amacı, mağdurun uğradığı zararın giderilmesi, toplumsal barışa ve güvenliğe katkı sağlanmasıdır.

Son dönemlerde adalet mekanizması içerisinde onarıcı adalete yönelik düzenlemelerin ana nedenleri, mevcut ceza adaleti sisteminin suçun mağdurunu yeterince dikkate almaması, onarıcı adalet anlayışının suçluya ailesi ve topluma daha az ağır yük getiren ve daha insancıl müeyyideler öngörmesi, suçlunun kendi davranışının sorumluluğunu almaya ve verdiği zararı telafi etmeye zorlayarak, onun ıslahı ve yeniden topluma kazandırılması sürecini hızlandırıcı olması, klasik ceza anlayışında mevcut olan intikam hislerini taşınamamasıdır. Suçlunun, verdiği zararı gidermesi, mağdurun da bu suretle zararının giderilmesi toplum tarafından dikkate alınacak ve toplum da suçluya karşı olumlu yaklaşım sergileyecektir.²³²

Mesela Alman hukukunda uygulanma alanı sürekli artan “mağdur suçlu uzlaştırma programları bulunmaktadır.1995 yılında 9.000 dava bu programa konu olmuştur. Araştırma verileri, bu programa katılma konusunda mağdur ve suçluların %50–70 oranında istekli olduklarını ortaya koymaktadır.²³³

5237 sayılı TCK'nın 50/1-b maddesinde kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın yerine düzenlenmiş olan, mağdurun veya kamunun²³⁴ uğradığı zararın giderilmesi ceza ve güvenlik tedbirlerinden oluşan yaptırım sistemi içinde ayrı bir yol olarak kabul etmiştir.

²³¹ Erdem, a.g.e., ss. 209.

²³² Bıçak, a.g.e., (02.03.2009).

²³³ a.g.e.,(02.03.2009).

²³⁴ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.636. Kamunun uğradığı zararın giderilmesi kavramı yeni bir seçenek yaptırım olarak hukukumuza girmiştir. (Kamunun uğradığı zarar ibaresinin belli anlamdan yoksun, gayrı muayyen ve belirsiz olduğu çünkü tüm suçların kamu zararına işlendiği, bütün suçların mağdurunun kamu olduğu bu kavramdan kamu idaresinin uğradığı zararın anlaşılması gerektiğine ilişkin Bkz. Zeki Hafizoğulları, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s.81.

Suçtan zarar görenlerin gerek hukuk mahkemelerinde tazminat yoluyla alacaklarının giderilmesi gerekse ceza davalarına müdahil olarak katılarak sanığın cezalandırılmasını istemesi onun açısından yeterince tatmin edici bir durum teşkil etmez. Gerek hukuk davasının takibinin güçlüğü gerekse ceza davalarının kısa sürede sonuçlanıp kesinleştirilememesi, mağdurun ayrıca bu davalar için emek ve mesai kaybı da birlikte göz önüne alındığında suçtan gördüğü zararın giderilmesinin devlet eliyle sağlanması devlet için bir zorunluluktur.

İşte tüm bu nedenlerle suç dolayısıyla mağdurun zararını karşılamak devlet için bir yükümlülüktür. Devlet kuracağı kuruluşlar aracılığı ile mağdurların zararını karşılamalıdır.²³⁵ İşte bu anlamda kanun koyucu da sanığa verilen ceza kısa süreli hapis cezası ise mağdurun veya kamunun zararının giderilmesi devlet için bir nevi yükümlülük olduğu ve sanığın da lehine bir durum teşkil ettiğinden hâkim aracılığıyla bu yükümlülüğü yerine getirmektedir.

Hükümlüye mağdurun veya kamunun uğradığı somut zararlarının giderilmesi suretiyle hürriyeti bağlayıcı cezanın olumsuz etkilerinden kurtulma fırsatını tanıyan kanunumuz ayrıca suçtan zarar gören mağdurun yargılama aşamalarına dâhil edilerek onun korunmasını temin etmek suretiyle önemli ve çağa uygun bir düzenleme yapmıştır.

2.3.3.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu

Mağdurun veya kamunun zararının²³⁶ giderilmesine yönelik olan seçenek yaptırımın fonksiyonu isteğe bağlı olarak mağduriyetin giderilmesi ile suçlunun topluma yeniden kazandırılması ve hukuki barışın yeniden tesis edilmesidir. Zararın giderilmesi, failin sorumluluğu ile eylemin hukuken onaylanmadığı hususlarını değiştirememekle birlikte zararın giderilmesi, failin fiilinden doğan sorumluluğunu, kabul etmek suretiyle bozulmuş olan toplumsal düzenin tesisi bakımından önem arz eder. Burada seçenek yaptırım cezanın yerine geçmekte dolayısıyla yaptırımın şekli

²³⁵ Dönmezer ve Erman, a.g.e, s.435.

²³⁶ Buradaki zarar ceza hukuku anlamında zarar olmayıp özel hukuk anlamında zarardır. Bkz. Zeki Hafizoğulları, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s.81.

değişmektedir. Sanık fiilin hukuka aykırılığını kabul ettiği gibi anlaşmazlığın da yapıcı bir şekilde ortadan kaldırılması sağlanmış olmaktadır.²³⁷

Yargıtay CGK 13.10.1998 tarih ve 5-251/311 sayılı kararında modern ceza hukukunda yaptırım düşünce ve kavramı önemli değişikliklere uğradığını, günümüzde sırf suçluya azap ve ıstırap verme amacını güden yaptırımlar sisteminin toplumsal yarar ile bağdaşmadığının anlaşıldığı, bu yaptırımlar sistemi yerine suçlunun ıslahı ile birlikte toplumun tepkisini gösterebilecek karma nitelikte yaptırımların kullanılması gerektiği, toplumun korunması ile birlikte suçlunun da ıslahına yönelik yaptırımların öngörülmesi gerektiği, bu çerçevede modern ceza hukukunda klasik ceza kavramı yanında ve hatta bazen ceza yerine suçlunun kişiliğine uygun önlemlerin uygulanmasının kabul edildiğini belirtmiştir.²³⁸

2.3.3.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu

Uygulamada yukarıda belirtilen para cezalarının uygulanmasına ilişkin işlemler Cumhuriyet Başsavcılıkları ilâmat bürolarınca yerine getirilmektedir. Yine mağdurun veya kamunun zararının giderilmesi yaptırımında da tespit edilen zarar, tamamen gidermezse Cumhuriyet Başsavcılığınca, durum hükmü veren mahkemeye bildirilecektir. Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine mahkemece, kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verecek ve bu karar derhâl yerine getirilecektir. Dolayısıyla mağdurun veya kamunun zararının giderilmesi yaptırımının uygulanmasında da kanunen görevli Cumhuriyet Başsavcılıklarıdır. Yani bu müessese de adli para cezası gibi denetimli serbestlik ve yardım sisteminin görev alanı dışında tutulmuştur. Bu nedenle diğer seçenek yaptırımların uygulamasında görevli birim olan Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı’ nın mağdurun veya kamunun zararının giderilmesi seçenek yaptırımına dair istatistiksel verileri bulunmamaktadır. Ancak bu seçenek yaptırımın da ilgili birim tarafından yerine getirilmesi gerekir.²³⁹

Ancak mağdurun veya kamunun zararının giderilmesi yönündeki uygulama Türkiye’de istenen sonucu vermediği belirtilmiştir. Kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı ceza

²³⁷ Özbek, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan*, s.188-193.

²³⁸ Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e., s.460.

²³⁹ Nursal ve Ataç, a.g.e., s.377.

yerine uygulanabilecek yaptırımların sayısının fazla olması ve hâkimlerin öteden beri bu konudaki tercihlerini genellikle para cezasından yana kullanmış olmaları, bu tedbirin uygulamada yerleşmemesinin önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadırlar.²⁴⁰

2.3.4. Bir Eğitim Kurumuna Devam Etmek

2.3.4.1. Genel Açıklamalar

TCK'nın 50/1-c maddesinde sanığa verilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya seçenek diğer bir yaptırım olarak, bir meslek ve sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da olan bir eğitim kurumuna devam etmeye yer verilmiştir. TCK Tasarının 64. maddesinde benimsenen seçenek yaptırımlar esas olarak korunmakla yaptırımların etkin uygulanması amacına yönelik ilave seçenek yaptırımlar getirilmiş olup bu ilave seçenek yaptırımlardan biri de bir meslek ve sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkanı da olan bir eğitim kurumuna devam etme yaptırımıdır.²⁴¹

TCK'nın 50/1-c maddesinde anılan yaptırım düzenlenmiştir. Buna göre kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza verilen sanığın süre olarak iki yıldan az olmamak üzere²⁴² bir meslek ve sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da olan bir eğitim kurumuna devam etmesi amaçlanmıştır.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın bu şekilde bir eğitim kurumuna yerleştirilmesi tedbirine²⁴³ çevrilmesinin ek olarak kanunda yerini bulması gerek sanık ve ailesi gerek yakın çevresi gerekse toplum açısından önem taşımaktadır. Ayrıca hapis cezasının infazıyla devlete kalacak maddi külfetin önüne de geçilmiş olacağından, bu seçenek yaptırımının benimsenmesi yerinde olmuştur.

Ayrıca kişinin gönderilecek olduğu eğitim yerinin ücretsiz olması gerekir. Kişiye ayrıca bir ücret yükümlülüğü öngörmek tedbirin mahiyetine uygun düşmez.²⁴⁴ Ancak bu tedbire hükmedildikten sonra yalnızca hapis cezaları ertelenebileceğinden tedbirin ertelenmesi mümkün değildir.

²⁴⁰ Erdem, a.g.e., s.209.

²⁴¹ Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, ss. 203-204; Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.636.

²⁴² Hafızogulları, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri, s.82.

²⁴³ Nursal ve Ataç, a.g.e, s.379.

²⁴⁴ Dönmezer ve Erman, a.g.e, C.II, s.724.

Bu konuda Yargıtay 8. CD’ de tedbirin ertelenmesini bozma sebebi olarak saymıştır.

Yarg. 8. CD’ nin kararında, “Yerel Asliye Ceza Mahkemenin kararında; sanığa 6136 sayılı kanunun 15/1, 5237 sayılı TCK’nın 31/2 ve 62. maddeleri gereğince 2 ay 15 gün hapis ve 187 YTL adli para cezası ile cezalandırılmasına, anılan kanunun 50/1-c maddesi gereğince sanığın 2 yıl süre ile erkek yetiştirme yurdunda kalmaya devam etmesi tedbirine çevrilmesine ve 51. maddesi gereğince ertelenmesine, sanığın 1 yıl süreyle denetime tabi tutulmasına, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun 23/1-2 maddesi gereğince 5 yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmasına dair verdiği karara itiraz edilmesi üzerine Ağır Ceza Mahkemesinin itirazı reddettiği; bunun üzerine Adalet Bakanlığının, CMK’nın 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması istemine ilişkin verilen kararında;

“5237 sayılı TCK’nın 50/1-c madde ve fıkrasında öngörülen ve fıkranın düzenleniş amacı olan, bir meslek veya sanat edindirmek hükmü göz ardı edilerek hükmolunan cezanın 2 yıl süreyle erkek yetiştirme yurdunda kalmaya devam etme tedbirine çevrilmesine karar verilmesi ve ayrıca aynı yasanın 51. maddesi hükmüne göre sadece hapis cezalarının ertelenmesi mümkün olup, tedbire çevrilen cezaların ve para cezalarının ertelenmesinin mümkün olamayacağının gözetilmemesi nedeniyle itirazın kabulü gerekirken yazılı şekilde talebin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunduğundan, Ağır Ceza Mahkemesinin itirazın reddine ilişkin kararı CMK’nın 309. maddesi uyarınca bozulmuştur.”²⁴⁵

2.3.4.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu

Güvenlik tedbiri niteliğindeki bu seçenek yaptırımın fonksiyonu, suçlunun uslandırılması, eğitiminin ve sosyalleştirilmesinin sağlanması, manevi kalkınması ve ıslahının sağlanması²⁴⁶ ile topluma yararlı bir birey olarak yeniden kazandırılmasıdır.²⁴⁷

Sanığın eğitim kurumuna devam etmesinin hapis cezasının kişide ve çevresinde bırakacağı tahribatın önlenmesinde büyük katkısı olacağı gibi aldığı eğitim

²⁴⁵ Bkz. 8.CD. 02.02.2007, 626-818 Sayılı Kararı, Malkoç, a.g.e., ss.308, 309.

²⁴⁶ Dönmezer ve Erman, a.g.e, C.II, s.723.

²⁴⁷ Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e., s.460-461;Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.628.

nedeniyle de toplum için arz ettiği tehlikelilik halinin azalmasına da önemli bir katkı yapacaktır.

2.3.4.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu

Millî Eğitim Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı işbirliğinde eğitim kurumu veya programına devam etme denetimli serbestlik kararlarının uygulanmasına dair on altı maddeden oluşan işbirliği protokolü 26.09.2006 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir.²⁴⁸ Bu bağlamda protokolün amacı mahkemeler tarafından verilen eğitim kurumuna veya programına devam etme kararlarının yerine getirilmesi sürecinde, bireylerin bir işe girebilmelerine kolaylık ve destek sağlayacak düzeyde bir meslek ve beceri öğrenmelerinin ve eğitim yaşamlarına daha sağlıklı ve başarılı olarak devam etmelerinin sağlanarak yeniden topluma kazandırılmaları ile eğitimlerine devam eden kişilerin denetim sürelerinde etkili izleme ve iyileştirme çalışmalarının yürütülmesini sağlamaktır.

Uygulamada bu seçenek yaptırıma 2008 yılında toplam 485 kez hükmedilmiştir.²⁴⁹ 2009 yılının ilk üç aylık diliminde ise, 135 kez bu tedbirin uygulandığını görmekteyiz.²⁵⁰

Kanaatimizce bu tedbirin uygulanması için gerekli alt yapının oluşturularak bir an önce işlerlik kazandırılması gerekmektedir.²⁵¹

2.3.5. Belirli Yerlere Gitmekten veya Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanma

2.3.5.1. Genel Açıklamalar

Belirli yerler ve etkinlikler sanığın suç işlenmesinde, suça yönelmesinde ya da zararlı alışkanlıklar edinmesi veya bağımlılık yapan maddeler kullanmasında çevresel,

²⁴⁸ www.cte.adalet.gov.tr/mevzuat/_protokol/meb_protokol.doc (02.03.2009)

²⁴⁹ Adalet Bakanlığı CTEGM, (2009), *II. Uluslar arası Denetimli Serbestlik Konferansı*, Ames Matbaacılık Ltd Şti., Ankara, s.36.

²⁵⁰ 2009 yılına ait veriler Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığının tuttuğu istatistik verilerine dayanılarak verilmiştir.

²⁵¹ Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.500.

psikolojik, sosyal ve ekonomik etkisi bulunan ya da sanığın yeniden suç işlemesine yol açan etkenleri tetikleyecek yerler veya etkinlikler anlamına gelmektedir.²⁵²

Yasaklanan yer veya faaliyet sadece fail için işlediği suça kriminojen ortam oluşturan yer veya faaliyet olarak anlaşılmak gerekir.²⁵³

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma seçenek yaptırımı, hükümlünün kısa süreli hapis cezası yerine mahkeme tarafından “belirlenen yerlere gidememesini” veya “belirlenen etkinlikleri yapmaktan yasaklanmasını” ifade etmektedir.

Belirli yerler ifadesinden genellikle hükümlünün suç işlemesine veya suça yönelmesine elverişli ortam sağlayan, suçta kullanmaya elverişli vasıta sağlamasını kolaylaştıran, suç işlenmesini teşvik eden, çeşitli zararlı bağımlılıklara yol açan ve bunu kolaylaştıran etkenleri kuvvetlendiren kötü ve zararlı alışkanlıklar edinmesine sebebiyet veren yerlerdir. Hükümlü sayılan nedenlerden ötürü bu yerlere gitmemelidir.²⁵⁴

Belirli etkinlikler kavramı ise hükümlünün suç işlemesine neden olan suç işleme olasılığının arttığı kumarhane, stadyum, hipodrom, kahvehane, bar, pavyon gibi yerlerdeki etkinliklere katılımının yasaklanması anlaşılmaktadır.²⁵⁵

TCK’nın 50/1-d maddesinde sanığın mahkûm olduğu kısa süreli hapis cezasının yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmasına karar verilebileceği öngörülmüştür.

Hukuka aykırı ve suç oluşturan bir fiili gerçekleştirmekle toplumsal tehlikelilik belirtisi gösteren failin, örneğin bir spor müsabakasında seyirci olarak yaptığı taşkınlıklar nedeniyle tedbir olarak belirli bir süreyle failin spor müsabakalarına seyirci olarak gitmekten yasaklanmasına karar verilebilecektir. Suçların önlenmesindeki toplumsal yarar ile bireyin feda edilen özgürlüğü ve bireysel hakları arasındaki orantıda, toplumsal yararın üstün tutulması gerektiğinden, burada öngörüldüğü üzere bireysel

²⁵² Adalet Bakanlığı CTEGM, (2007) *Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri El Kitabı*, Ankara, s. 25; Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 38/3 maddesinde kavram tanımları yapılmıştır;

²⁵³ Hafizoğulları, 5237 Sayılı *Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri*, s.82; Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, s.209.

²⁵⁴ Nursal ve Ataç, a.g.e, s.383.

²⁵⁵ a.g.e., s. 383.

özgürlüğünü toplumsal güvenliği bozacak şekilde kullanan suçlunun resosyalizasyonu bakımından, hapis cezası yerine belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan belirli bir süre için yasaklanması, bireysel özgürlüğü kısıtlamak anlamında olmayıp, bu tedbir, hukuken meşru olan ve tehlikeli faillere karşı toplumun korunması zorunluluğundan kaynaklanan bir seçenek yaptırım niteliği taşımaktadır.²⁵⁶

Örneğin sanığın kahvehaneye, maça, diskoteğe, pavyona, içkili yerlere gitmesi, gösteri yürüyüşü, miting düzenlemesine ilişkin tertip komitesine katılması yasaklanabilir.²⁵⁷

2.3.5.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımının fonksiyonu sanığın toplum içinde denetim altında kalarak yeniden suç işlemesini önlemektir. Hükümlü, kısa süreli hapis cezasının yerine verilen bu seçenek yaptırımı ceza infaz kurumuna alınmadan toplum içinde kendisini suça yönelten yer ve etkinliklerden uzak kalmak suretiyle topluma kazandırılmaktadır. Hâkimin sanığa işlediği suça uygun olarak belirlenen yerlere gidememesine veya belirli etkinlikleri yapamamasına karar vermesi sonucu suçun işlenmesine zemin hazırlayan, kaynaklık eden, ve özetle sanığı suça yönelten etkinlik ve çevrelerden uzaklaştırılması sağlanarak topluma kazandırılması amaçlanmaktadır.²⁵⁸

2.3.5.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımı ile ilgili istatistikler incelendiğinde yaptırım türünün kısa zaman içinde kurumsallaşmaya başladığı, mahkemelerce 2006 yılında verilen karar sayısı 532 olduğu görülmektedir.

Bu sayının 2007 yılında 2006 yılına oranla % 534 oranında artarak 2.843’e yükseldiği görülmektedir.²⁵⁹

²⁵⁶ Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e., s.461.

²⁵⁷ Bakıcı, a.g.e., s.951.

²⁵⁸ Malkoç, a.g.e., s.301.

²⁵⁹ [http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/belirli_yerlere_gitmekten_men.htm\(02.03.2009.\)](http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/belirli_yerlere_gitmekten_men.htm(02.03.2009.))

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımının 2008 yılı itibariyle verilerine bakıldığında bu seçenek yaptırıma karar verilme sayısı artarak 3.401 olmuştur.²⁶⁰

2009 yılının ilk üç ayında verilen karar sayısı 701 olarak belirlenmiştir.²⁶¹

Burada denetimin zorluğu hâkimin bu tedbirlere hükmetmesi açısından çekince göstermesine sebep olabilmektedir.²⁶²

2.3.6. İlgili Ehliyet ve Ruhsat Belgelerinin Geri Alınması, Belirli Bir Meslek ve Sanatı Yapmaktan Yasaklama

2.3.6.1. Genel Açıklamalar

Bu seçenek yaptırımın konusunu, sanığın kullanılmakta olduğu ehliyet ve ruhsatın veya yürüttüğü bir meslek ve sanatın sağladığı hak ve yetkilerin kötüye kullanılması suretiyle veya bunların gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak suç işlenmesi nedeniyle sanığa ait ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ile meslek ve sanatını yapmaktan yasaklanmayı içermektedir.²⁶³

Ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ve belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma mahkeme kararıyla belirli bir süreyle hükümlünün meslek ve sanatına ilişkin ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ve kararda belirtilen meslek ve sanatı icra edememesidir.²⁶⁴

TCK'nın 50/1-e maddesinde düzenlenen seçenek yaptırıma göre sanığın, sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak suç işlenmiş olması durumunda; sanık hakkında mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya yönelik seçenek yaptırımlara karar verilebilir.²⁶⁵ Ancak bu seçenek yaptırıma sanığın işlediği suçun

²⁶⁰ Adalet Bakanlığı, (2009) CTEGM, II. Uluslar arası Denetimli Serbestlik Konferansı, s.36.

²⁶¹ 2009 yılına ait veriler Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığının tuttuğu istatistik verilerine dayanılarak verilmiştir.

²⁶² Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.501.

²⁶³ Adalet Bakanlığı CTEGM, *DSYH El Kitabı*, s.26.

²⁶⁴ Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.501; Nursal ve Ataç, a.g.e, s.385.

²⁶⁵ Hafizoğulları, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda*, s.82.

ehliyet ve ruhsatla ya da meslek ve sanatın icrasıyla bağlantılı olması hâlinde hükmedilebilecektir.

Yargıtay kararlarında belirtildiği üzere ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma seçenek yaptırımı; kişinin işlediği suçun ehliyet ve ruhsatla ya da meslek ve sanatın icrasıyla bağlantılı olması hâlinde hükmedilecek bir yaptırımdır.

Örneğin; Yarg. 2. CD'nin 11.12.2006 tarih ve 2006/5560 E., 2006/20065 Kararında trafik güvenliğini tehlikeye sokmak suçundan sanık hakkında yapılan yargılama sonucunda, mahkeme tarafından sanığın mahkûm edildiği bir olayda;

5237 sayılı TCK'nın 50. maddesinin 1 ve 3. fıkraları uyarınca tayin olunan hapis cezasının aynı maddenin birinci fıkrasının e bendinde düzenlenen seçenek yaptırıma çevrilebilmesi için, sanığa atılı suçun ehliyet ve ruhsatla ya da meslek ve sanatın icrasıyla bağlantılı olması gerektiği, ayrıca bu fıkarda yazılı olan ehliyet ve ruhsat; bir meslek ve sanatı yapmaya yetki veren belge anlamında olduğu, sürücü belgesinin bu kapsamda değerlendirilecek bir belge olarak kabul edilemeyeceği, çünkü aynı kanunun 53/6. maddesinde, açıkça sürücü belgesinden bir mesleğin yapılamayacak olması halinde, sürücü belgesinin bu fıkarda düzenlenen ehliyet kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olduğu, şoförlüğü meslek edindiği tespit edilmeyen ve sanayide yıkama yağlama işiyle uğraşan ve bu işi yapması için sürücü belgesine ihtiyacı olmayan sanığa, tayin olunan hapis cezasının, 5237 sayılı TCK'nın 50/1-e' de yazılı olan, seçenek yaptırıma çevrilmeyeceği ancak, diğer bentlerde yazılı seçenekler yaptırımlardan herhangi birisine çevrilebileceği gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi, ehliyetin geri alınmasına karar verilen araçtan yararlanmayı engelleyecek şekilde araç ruhsatının da geri alınmasına hükmolunması, sebebiyle bozma kararı verilmiştir.²⁶⁶

Dolayısıyla ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ile belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklama seçenek yaptırımlarına başvurulabilmesi, bunların sağladığı hak ve yetkilerin kötüye kullanılması ve gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılması koşuluna bağlanmıştır.²⁶⁷

²⁶⁶ Yargıtay 2. CD'nin, 27.11.2006 tarih ve 5431/19141 sayılı kararı; Malkoç, a.g.e., s.310.

²⁶⁷ Madde Gerekçesi.

Örneğin; bir diş protez teknisyeninin yetkisini aşarak hastanın dişini çekmek isterken taksirle yaralamaya neden olması halinde belli bir sanatın sağladığı hak ve yetkilerin kötüye kullanılmasının yanı sıra dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılması da söz konusu olduğundan, hâkim bu durumda hükmettiği kısa süreli hapis cezası yerine, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle diş protez teknisyenliği belgesinin geri alınmasına veya bu meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmasına karar verebilecektir.²⁶⁸

2.3.6.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu

Sanığın sahibi olduğu ehliyet ve ruhsat ile meslek ve sanatın sağladığı yetkilerin kötüye kullanılmasını engellemek için tüm bu sayılanlardan mahrum bırakılması suretiyle bunların hukuka uygun şekilde kullanılmasını temin etmek ve kişiye gelecekteki yaşamında daha dikkatli davranmak suretiyle hem kendini hem de toplumu suç oluşturan fiillerden koruma fonksiyonunun temin edilmesidir.²⁶⁹

2.3.6.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu

Bu yaptırımla ilgili istatistikler incelendiğinde bu yaptırımın kısa zaman içinde kurumsallaşmaya başladığı, mahkemelerce 2006 yılında verilen karar sayısı 13 olduğu halde, bu sayının 2007 yılında %1169 (bu rakam doğru) oranında artarak 152’ye yükseldiği görülmektedir.²⁷⁰

2008 yılında, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belirli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklama yaptırımına ilişkin verilen karar sayısının 128²⁷¹ seçenek olduğu görülmektedir.

2009 yılının ilk üç ayında bu rakam 14 olarak belirlenmiştir.²⁷²

²⁶⁸ Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e., s.461.

²⁶⁹ Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.628.

²⁷⁰ http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/ehliyet_ruhsat.htm (02.03.2009)

²⁷¹ Adalet Bakanlığı CTEGM, (2009), *II. Uluslar arası Denetimli Serbestlik Konferansı*, s.36.

²⁷² 2009 yılına ait veriler Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığının tuttuğu istatistik verilerine dayanılarak verilmiştir.

2.3.7. Gönüllü Olmak Koşuluyla Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma

2.3.7.1. Genel Açıklamalar

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza infazı yerine hükümlü için de faydalı olan kamuya yararlı bir işte çalışma cezasına çevrilebilir.

Yukarıda mağdurun veya kamunun zararının giderilmesi konusunda belirtilen kişilerin zararının aynen iade veya tazmin suretiyle karşılanmasına rağmen ek olarak işlenen suçlardan genel anlamda toplum da mağdur olmakta ve zarar görmektedir. Dolayısıyla bu ek mağduriyet ve zararın giderilmesine yönelik olarak da kişinin rızasının olması koşuluyla toplum adına ücretsiz bir işte çalıştırılması bu surette kişinin verdiği ek zararın karşılanması amaçlanmıştır.

1981 tarihli İtalyan Ceza Kanununda denetimli özgürlük kurumuna yer verilmiş ve ödenmeyen para cezasının hükümlünün kabul etmesi durumunda çalışmak suretiyle ödenmesine olanak sağlanmışken²⁷³ Alman hukukunda gerek savcı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesi gerekse deneme amacıyla cezanın ertelenmesi durumunda bir hastane veya yaşlılar yurdu, çocuk yurdu veya kamuya yararlı herhangi bir başka kurumda hükümlünün çalışması bir yükümlülük olarak getirilmiştir.²⁷⁴

İngiltere’de 1972 yılında çıkarılan bir kanuna göre, suçu işlediği sırada 16 yaşından büyük olan sanıklar, denetim memurunun veya gözetim personelinin denetiminde sanığın onayıyla ücretsiz olarak 40 ile 240 saat arasında kamuya yararlı bir işte çalıştırılabilmektedir.²⁷⁵ Bu tedbir bugün bir kısım Avrupa ülkelerinde ve ABD’de uygulama alanı bulan bir infaz kurumunu oluşturmaktadır.²⁷⁶

Hollanda, İsviçre, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde bu yaptırım seçenek yaptırım olarak değil bağımsız bir yaptırım olarak ele alınmışken²⁷⁷ TCK’da bu yaptırım hapis cezasına seçenek olarak düzenlenmiştir.

TCK’nın 50/1-f maddesinde düzenlenen kamuya yararlı bir işte çalıştırma tedbirine göre hükümlünün, ücretsiz olarak bir kamu kurumunun veya kamu yararına

²⁷³ Erdem, a.g.e., s.210.

²⁷⁴ a.g.e., s.211.

²⁷⁵ a.g.e., s.211.

²⁷⁶ Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e., s.461.

²⁷⁷ Demirbaş, *İnfaz Hukuku*, s.443.

hizmet veren bir özel kuruluşun²⁷⁸ belirli hizmetlerinde mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla çalıştırılmasıdır.

Kanunda açıkça belirtildiği üzere bu yaptırımın uygulanması için ön şart sanığın seçenek yaptırıma rıza göstermesi yani gönüllü olmasıdır.²⁷⁹ Hükümlü çalışmayı kabul etmezse böyle bir uygulama yapılamaz.²⁸⁰ Aksi durum bozma nedeni yapılmaktadır. Yargıtay verdiği bir kararda rıza koşulunun zorunluluğunu vurgulamıştır. “Eşini kasten yaralama suçundan sanığın yapılan yargılaması sonucunda; kısa süreli hapis cezasına mahkûmiyetine dair yerel mahkemece verilen hükmün Yargıtay' ca incelenmesi o yer Cumhuriyet Savcısı tarafından istenmekle kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımları düzenleyen 5237 sayılı TCK'nın 50/1-f maddesinde, gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte ücret ödenmeksizin çalıştırılmaya karar verilebileceği belirtilmesine rağmen, sanığın rızası da alınmadan yazılı şekilde sanığın Emet Belediyesi'nde ücret karşılığı çalıştırılmasına karar verilmesi, bozmayı gerektirmiş olduğundan, hükmün bu sebeplerden dolayı bozulmasına, karar verilmiştir.”²⁸¹

Rıza koşulunun getirilmesinin sebebi kanun koyucunun bu şekilde tercihte bulunmuş olmasıdır. Her ne kadar Anayasanın 18. maddesinde bulunan zorla çalıştırma ve angarya yasağı var ise de aynı maddede tutukluluk ve hükümlülükteki çalışmaların zorla çalıştırma sayılamayacağı belirtildiğinden rıza koşulunu kanun koyucunun düzenlememiş olması durumunda dahi Anayasaya aykırılık söz konusu olmayacaktır.²⁸²

Kanaatimizce seçenek yaptırım zaten suçlunun lehine bir düzenleme olduğundan gönüllülük esasının da ayrıca benimsenmiş olması bu yaptırımı suçlu açısından daha insani ve tercih edilebilir kılmaktadır.

Hükümlü cezasını bu şekilde çekeceği, yapmış olduğu işi kamu yararına yapacağından dolayı iş karşılığında herhangi bir ücrete²⁸³ hükmedilmeyecektir.(5275

²⁷⁸ Nursal-Ataç, a.g.e., s.386.

²⁷⁹ Hafızoğulları, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda, a.g.e., s.82.

²⁸⁰ Nursal ve Ataç, a.g.e., s.386.

²⁸¹ Bkz. 2.CD'nin 2006/1616E., 2006/16026 Kararı.

[http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSD15%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A07F11B71541D5600918%20A07F11B71541D560091%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI\(03.04.2009\)](http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSD15%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A07F11B71541D5600918%20A07F11B71541D560091%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI(03.04.2009))

²⁸² Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.501.

²⁸³ Adalet Bakanlığı *CTEGM El Kitabı*, s.27

sayılı kanun Md.105/1) Ücretsiz olarak kamuya yararlı bir işte çalışma yaptırımının yerine getirileceği kurumların belirlenmesinde hükümlünün çalıştırılacağı işin topluma yararlı bir iş olması ve kurumun da kamu kurumu veya kamu yararına hizmet eden özel bir kurum olması gerekir. Örneğin, devlet okulları, devlete bağlı hastaneler, sağlık ocakları, huzur evleri, devlet ormanları gibi.²⁸⁴ Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suçu işleyen sanığın eğitim derecesinin iyi olması durumunda okuma yazma öğreten bir kuruluştaki öğretici olarak kullanılmasına karar verilebilir.²⁸⁵

Bu yaptırımın uygulanmasında sanığın eğitim durumu, sosyal ilişkileri, kişiliği, işlediği suç ve suç işlemedeki eğilimi göz önünde tutulmalıdır. Eğitimi, kültürü, bilgi ve görgüsü yeterli olmayan bir yerde çalışmaya zorlanmamalıdır.²⁸⁶

Mahkemece kamuya yararlı bir işte çalıştırılma yaptırımına karar verilebilmesi için, sanığın rızasının haricinde 18.04.2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği gereğince Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğünce kamuya yararlı kurumlar belirlendikten sonra bu amaçla protokol hazırlanacaktır. Daha sonra hizmetler listesi de oluşturularak bu liste mahkemelere gönderilecektir.(DSvYM KKY m. 54-55-56-57.)

Daha sonra ise mahkeme, TCK'nın 50/1f maddesinde belirtilen gönüllülük şartı doğrultusunda Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğünce hazırlanan hizmetler listesinden uygun gördüğü hizmeti hükümlüye önermeli, kişiye çalışma yaptırımını reddetme hakkına sahip olduğunu hatırlatmalıdır. Bu seçenek yaptırma karar verilebilmesi için hükümlünün “gönüllü” olması gerekmektedir.²⁸⁷

Mahkeme kararında, mutlaka hükümlünün çalışacağı ağaçlandırma çalışmaları, temizlik, onarım gibi hizmet çeşidinin ismi bulunmalı; ancak çalışacağı kurumun adının yer almaması gerekmektedir.²⁸⁸

²⁸⁴ Adalet Bakanlığı *CTEGM El Kitabı*, ss.27-30.

²⁸⁵ Necati Meran, (2007), Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar, *Adalet Dergisi*, Sayı:27, Ocak s.192; Parlar-Hatipoğlu, a.g.e. s.462.

²⁸⁶ Bakıcı, a.g.e., s.953.

²⁸⁷ Adalet Bakanlığı, *CTEGM El Kitabı*, ss.148-150.

[http://www.ctedsn.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/kamuya_yararli_calisma.htm\(15.12.2008\)](http://www.ctedsn.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/kamuya_yararli_calisma.htm(15.12.2008))

²⁸⁸ Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 55/2 maddesi; [http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/kamuya_yararli_calisma.htm\(15.12.2008\)](http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/kamuya_yararli_calisma.htm(15.12.2008))

2.3.7.2. Seçenek Yaptırımın Fonksiyonu

Kamu hizmetinde çalıştırmanın asıl amacı hükümlünün mümkün olabildiğince kendisini geçindirecek iş ve güçten yoksun kalmadan kamu hizmetinde çalıştırılarak, ona bu yolla bir uyarıda bulunmak, onun ıslahını sağlamak ve cezanın olumsuz etkilerinden kendisini kurtarmaktır.²⁸⁹ Böylece toplumun mağduriyetinin de giderilmesinin de temini sağlanmış olacaktır.

Kamuya yararlı bir işte çalışma hükümlünün sorumluluk duygusunu geliştirmekte, çalışmakta olduğu işin denetim altında ve belli kurallar doğrultusunda yapılmış olması nedeniyle belirli bir hayat disiplini edinmesini temin etmekte, onarıcı adalet kapsamında suçun bizatihi topluma vermiş olduğu zararın ücretsiz olan bu çalışmayla giderilmesi temin edilmektedir. Kişi bu çalışmayla hem topluma verdiği zararın farkına varmaktadır.²⁹⁰

Dolayısıyla tüm bu faydaları neticesinde kamuya yararlı bir işte çalışma yaptırımı hem hükümlü, hem aile ve çevresi, hem de toplum ve devletin suçtan en az şekilde hasar gördüğü bir yaptırım türü olarak göze çarpmaktadır.

2.3.7.3. Türkiye’de Uygulanma Durumu

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı’nın verilerine göre 50/1-f maddesi ve CGTHİK’nin 105/4 maddesi uyarınca 2007 yılının 11 ayında toplamda kamuya yararlı işte çalışma yaptırımı örneğin Mersin’de 78, Bakırköy’de 96, Bursa’da 81, Sakarya’da 51, İzmir’de 50 kez uygulanmıştır ²⁹¹

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı’nın verilerine göre 50/1-f maddesi ve CGTHİK’nin 105/4 maddesi gereğince 2008 yılında toplamda kamuya yararlı işte çalışma yaptırımı örneğin Mersin’de 222, Bakırköy’de 123, Bursa’da 121, Ankara’da

²⁸⁹ Nursal-Ataç, a.g.e., s.386.

²⁹⁰ Vehbi Kadri Kamer, (2009), 5275 sayılı CGTHİK 105.m.de Yer Alan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma, *Adalet Dergisi*, Sayı: 33, Ankara, s.43.

²⁹¹ http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/adlsyc/2008_ocak_edergi.pdf (17.03.2009)

102, Sivas'ta 100, İskenderun'da 93, Samsun'da 88, Kütahya'da 77, Isparta'da 70, İstanbul'da 56 kez uygulanmıştır.²⁹²

2008 yılının toplam verilerine baktığımızda kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımı kararının toplam 2674 olduğu²⁹³ 2009 yılının ilk üç ayında da bu yaptırıma toplam 604 kez hükmedildiği görülmektedir.²⁹⁴

²⁹² http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/adlsyc/2009_subat_edergi.pdf (17.03.2009)

²⁹³ Adalet Bakanlığı CTEGM, II. Uluslararası Denetimli Serbestlik Konferansı, s.36.

²⁹⁴ 2009 yılına ait verilerde Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığının tuttuğu istatistiki verilere dayanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KISA SÜRELİ HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARA SEÇENEK YAPTIRIMLARIN İNFAZI VE SONUCU

3.1. İNFAZ KAVRAMI

İnfaz; kesinleşen ceza mahkûmiyetine ve tutuklama kararlarına ilişkin ilamların yerine getirilmesi olarak tanımlanabilir. İlam mahkemenin davayı sonuçlandıran kesinleşmiş kararlarına denilmektedir. Ceza mahkemelerince verilen mahkûmiyet ile ceza ve tedbir içeren kararlar infaz edilmek üzere Cumhuriyet savcılığına gönderilir.

İnfazın amacı, hükümlünün gelecekte yeniden suç işlemekten uzak kalabilmesini sağlamaktır. Cezanın infazı, suçu, kişinin sevk ve idare zafiyeti olarak anlar ve kişisel asgari donanım, sonradan iyileştirme anlamında uygun davranışı bir yapı içinde oluşturur.²⁹⁵

Hukukumuzda ise infazın amacı ilk defa 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile açıkça gösterilmiştir. Bu kanun infazın amacını öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün yeniden sosyalleşmesini teşvik, üretken ve kanunlara, nizamlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmak olarak belirlemiştir. (5275 sayılı kanun m. 3)

Cezanın infazı, suçun, yani sapıcı davranışı, kişinin sevk ve idare zafiyeti olarak anlar ve kişisel asgari donanım, sonradan iyileştirme anlamında uygun davranışı bir yapı içinde oluşturur.

Alman Federal Anayasa Mahkemesi hürriyeti bağlayıcı cezanın infazının açıkça ortaya çıkan amacının yeniden sosyalleştirmek olduğunu işaret etmiştir. Yani infazın amacının hükümlüye sorumlu yaşamayı sürdürecektir yetenek ve iradeye aracılık etmek olduğunu; o hukuki ihlal olmaksızın bir özgür toplumun koşulları altında yaşamını sürdürmesinin şansını öğretmektir.²⁹⁶

Yine çağdaş ceza infaz sisteminin temel amacı, hükümlünün sosyalleştirilmesini teşvik etmek, yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, üretken, kanunlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir

²⁹⁵ Haluk Çolak, (2005), Hükümlülerin İnsani Haklarının Penolojik Görünümü ve Yeni İnfaz Rejimi, *Adalet Dergisi*, Sayı:23, Ankara, s.36; Akkaya, a.g.e., s.24 .

²⁹⁶ Erhan Günay, (2006), *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat*, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.32; Çolak, *Hükümlülerin İnsani Haklarının*, s.36.

yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmak, böylece özel ve genel önlemeyi sağlamak, toplumu suça karşı korumaktır.²⁹⁷

Bir toplumun ceza ve infaz rejimi o toplumun siyasi, sosyolojik, tarihi ve ekonomik yapısına bağlıdır.²⁹⁸

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazından umulan başarının elde edilemeyişi, yaptırımın suçlunun bünyesine uydurulması gereği yirminci yüzyılın başlarında güvenlik tedbirlerinin kanunlara girmesine neden olmuştur.

Bu anlamda Türk infaz hukukunda, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunla köklü değişiklikler getirmiştir. Hukukumuzda 1 Haziran 2005 tarihinden itibaren yeni bir infaz sistemine geçilmiştir.

İnfaz sistemimiz açısından reform niteliğindeki diğer düzenleme 20 Temmuz 2005 tarihli ve 25881 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 3 Temmuz 2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunudur.²⁹⁹

5237 sayılı TCK'nın 50. maddesinde düzenlenen kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar ile 18 yaşından küçükler ile 65 yaşından büyükler için zorunlu olarak seçenek yaptırımlar 647 sayılı CİK'in 4. maddesinde benzer şekilde düzenlenmiş bununla birlikte uygulanabilecek tedbir türleri arttırılmış ve CİK' te öngörülme 65 yaşından büyükler için zorunlu olarak tedbire çevirme durumu getirilmiştir.

5237 sayılı TCK'nın 51. maddesinde yer alan cezaların ertelenmesine ilişkin düzenleme bir infaz kurumu olarak 647 sayılı CİK' nun 6. maddesinde yer almaktaydı. Yeni sistemde erteleme sadece hapis cezası bakımından öngörüldüğünden, 50. madde uyarınca adli para cezasına çevrilme halinde bu ceza ertelenemeyecektir. Adli para cezasının ne şekilde infaz edileceği 5275 sayılı CGTİHK'nın 106. maddesinde gösterilmiştir.³⁰⁰

²⁹⁷ Çolak ve Altun, *Denetimli Serbestlik Kavramının*, s.3.

²⁹⁸ Soyaslan, *Kriminoloji*, s.209.

²⁹⁹ Adalet Bakanlığı CTEGM, (2005), Dış İlişkilerden Sorumlu Daire Başkanlığı, *Uluslararası Denetimli Serbestlik ve Yardım Konferansı*, İstanbul, 14-16 Kasım, s.5.

³⁰⁰ Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e., s.459.

5275 sayılı CGTİHK'nın 110. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenen özel infaz usulleri 647 sayılı Kanunun 8. maddesinde kısa süreli hapis cezalarının yerine getirilmesi şeklinde düzenlenmiştir. 647 sayılı kanunun 9. maddesi müşahedeye tabi tutulma başlığı altında mahkûmların ne şekilde müşahede altında tutulacağını genel hatlarıyla belirlemiş, ayrıntıların düzenlenmesini tüzüğe bırakmıştı. Ancak 5275 sayılı CGTİHK'da hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılmasının yapılışı ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında da uygulanacak 5275 sayılı CGTİHK' nın 110.maddesi ile hakkında belli şartlara haiz bir kesinleşmiş hüküm bulunan mahkûmların cezalarını maddenin öngördüğü şekilde hafta sonlarında, geceleri ve konutlarında infaz etme imkanı tanınmıştır.³⁰¹

Hükmü veren mahkeme veya hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkeme, altı ay veya daha az süreli hapis cezasının; her hafta cuma günleri saat 19.00' da girmek ve pazar günleri aynı saatte çıkmak suretiyle hafta sonları, her gün saat 19.00' da girmek ve ertesi gün saat 07.00' de çıkmak suretiyle geceleri ceza infaz kurumlarında çektirilmesine karar verebilir.³⁰²

Mahkûmiyete konu suç nedeniyle doğmuş zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair hukukî sorumlulukları saklı kalmak üzere; kadın veya altmışbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları altı ay, yetmiş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları bir yıl, yetmişbeş yaşını bitirmiş kişilerin mahkûm oldukları üç yıl veya daha az süreli hapis cezasının konutunda³⁰³ çektirilmesine hükmü veren mahkemece veya hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemece karar verilebilir.

Cezanın özel infaz usulüne göre çektirilmesi kararı, infaza başlandıktan sonra da verilebilir. Cezanın özel infaz usulüne göre çektirilmesine karar verilenler hakkında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz. Bu infaz usulünün gereklerine geçerli bir mazeret olmaksızın uyulmaması hâlinde, cezanın baştan itibaren infaz kurumunda çektirilmesine karar verilir.

³⁰¹ Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, s.503; Artuk vd., a.g.e., s.99.

³⁰² Çolak, *Hükümlülerin İnsani Haklarının*, s.50.

³⁰³ Kamer, *Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde*, ss.81-82.

Bu özel infaz şekillerinin gayesi, cezanın devlete bir külfet yüklemekten yerine getirilmesi, kadınların ev işlerini, çocukların bakımını sürdürmeleri ve hükümlünün iş ve diğer faaliyetlerini sürdürmesini sağlamaktır.³⁰⁴

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50. maddesinde kişi hakkında verilen kısa süreli hapis cezasının çevrilebileceği tedbirleri ikinci bölümde ayrıntılarıyla açıklamıştık. İşte bu seçenek yaptırımların infaz usulleri de aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

5237 sayılı TCK'nın 50. maddesi uyarınca hükmedilecek kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların uygulanma şekli 20.03.2006 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla 06.04.2006 tarih ve 26131 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 'Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te belirlenmiştir.

3.2. SEÇENEK YAPTIRIMLARIN İNFAZI

3.2.1. Adli Para Cezasının İnfazı

5237 sayılı Kanunun 50. maddesine göre hapis cezasına seçenek olarak mahkemece belirlenen adlî para cezası, hükümde yer alan para miktarı Devlet Hazinesine ödenerek yerine getirilir.

5275 sayılı CGTİHK'nın 109. maddesine göre kısa süreli hapis cezası yerine Türk Ceza Kanununun 50. maddesine göre hükmedilen seçenekli yaptırımların infazında uygulanacak rejim, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Tüzükte gösterilir demek suretiyle seçenek yaptırımlar için tüzüğe atıf yapmıştır.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğü'nün 51/1. maddesinde kısa süreli hapis cezası yerine hükmedilen adlî para cezasının aşağıdaki surette düzenlenmiştir.

³⁰⁴ CvGTİHK 110 m. Gerekçesinden.

3.2.1.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Ödeme Emrinin Tebliği

Önce kesinleşen ³⁰⁵ adlî para cezasını içeren ilâm, mahkeme tarafından hangi hükümlü ve hangi cezanın infazına ilişkin olduğu açıkça belirtilmek suretiyle (5275 Sayılı Kanun m. 20/1). infaz edilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına verilir. Cumhuriyet savcısı hapis cezasından çevrilen adlî para cezasının otuz gün içinde ödenmesi için hükümlüye bir ödeme emri tebliğ eder.³⁰⁶ ödeme emri hükümde gösterilen adrese tebliğ edilir. Hükümlü, adres değişikliklerini mahkemeye veya Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmekle yükümlüdür. Aksi hâlde hükümde gösterilen adreste yapılan tebligat geçerli olacaktır. (5275 sayılı Kanun m. 20/3)

3.2.1.2. Para Cezasının Takside Bağlanıp Bağlanmama Durumuna Göre İnfaz

Hükümde, adlî para cezası takside bağlanmamış ise; otuz günlük süre³⁰⁷ içinde adlî para cezasının üçte birini ödeyen hükümlünün isteği üzerine geri kalan kısmının birer ay ara ile iki eşit taksitte ödenmesine imkân sağlanır. Burada kişinin talebi zorunludur. Hükümlü tarafından ilk taksitin süresinde ödenmemesi hâlinde, durum mahkemeye bildirilir.³⁰⁸ Cumhuriyet savcısının talebi üzerine mahkemece, kısa süreli hapis cezasının kısmen infazına karar verilir ve bu karar derhâl infaz edilir. Derhal infazın gereği olarak da kişi hakkında artık direkt yakalama kararının çıkması gerekir. Hükümde adlî para cezası takside bağlanmış ise; kararda belirtilen süreye göre infaz edilir. Otuz gün içinde ilk taksitin ödenmemiş olması hâlinde, durum mahkemeye bildirilir, kararda yer almamış olsa bile Cumhuriyet savcısının talebi üzerine hükmü veren mahkemece kısa süreli hapis cezasının tamamen infazına, sonraki bir taksitin ödenmemiş olması hâlinde ise kısmen infazına karar verilir ve bu karar derhâl infaz edilir.³⁰⁹

İnfaz edilen hapsin süresi, adlî para cezasını tamamıyla karşılamamış olursa, geri kalan adlî para cezasının tahsili ile aynı şekilde tüzüğün 50/1-f ve 5275 sayılı

³⁰⁵ 5275 Sayılı Kanunun 4, 106/2 maddesi ile CMK'nun 36/2 maddesi kararların kesinleşmesine müteakip Cumhuriyet Başsavcılıklarına verileceğini belirtmektedir.

³⁰⁶ Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, s.200.

³⁰⁷ Buradaki süre Cumhuriyet Başsavcılığınca gönderilen ödeme emrinin usulüne uygun tebliğinden itibaren başlar.

³⁰⁸ Burada 30 gün içinde ödemenin yapılmaması veya başlanıp devam edilmemesi dolayısıyla TCK 50/6 gereğince mahkemeden talep üzerine mahkeme tamamen veya kısmen infaza karar verecektir.

³⁰⁹ Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğünün 51/1-c-d.maddesi.; Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, s.200.

Kanunun 106/4 maddesine göre çocuklar hakkında verilen adlî para cezasının ödenmemesi halinde adlî para cezaları yeniden hapse dönüştürülemez. Bu cezalara ilişkin ilâm, tahsili için mahallin en büyük mal müdürlüğüne gönderilir. Bu makamlarca, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre adlî para cezası tahsil edilecektir.

Yarg. CGK'nın 30.01.2006 gün ve 2006/1-4E ve 2006/7 sayılı kararında belirtildiği üzere mahsubun mecburiliği ilkesi benimsenmiş olup TCK'nın 63.maddesi gereğince cezasından indirilecektir. Hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir. Adlî para cezasına hükmedilmesi durumunda, bir gün yüz Türk Lirası sayılmak üzere, bu cezadan indirim yapılır.³¹⁰

3.2.1.3. Para Cezasının Mahkemece Hapis Cezasına Dönüştürülmesi Hâlinde Bu Cezanın İnfazında Koşullu Salıverilme Hükümlerinin Uygulanma Yasağı

5275 sayılı CGTİHK'da düzenlenen koşullu salıverme özgürlüğü bağlayıcı cezanın kanun tarafından belirlenen bir kısmını çekmiş olan ve bu süre içinde davranışlarıyla topluma uyum sağlayabileceği izlenimini veren, hükmolunan cezadan daha kısa sürede uslandığını iyi davranışlarıyla kanıtlayan hükümlüye cezasının geri kalan bölümünü özgürce geçirmesini sağlayan bir infaz kurumudur. (5275 Sayılı CvGTİHK m.172 vd)³¹¹ Eğer kişi şartla salıverildikten sonra cezasının geri kalan bölümünü gereklerine uygun davranırsa cezası infaz edilmiş sayılacak, cezasının geri kalan bölümünü gereklerine uygun davranmayarak geçirirse aynı yasanın 107/12 m. uyarınca cezasının geri kalan bölümü aynen infaz edilecektir. Ancak hükümlü hakkında tanzim olunan hapis cezasından adlî para cezasına çevrilip de ödenmeyen adlî para cezasının mahkemece hapis cezasına dönüştürülmesi hâlinde bu cezanın infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamaz.³¹²

³¹⁰ Erol (2007), *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu*, ss.812-813.

³¹¹ Akkaya, a.g.e., s.319; Karagülmez, a.g.e., s.178-182,191.

³¹² 5275 sayılı CGTİHK'nun 106/9 maddesinde 01.03.2008 tarih ve 5739 Sayılı kanunun 5.maddesi ile değişiklik yapılmıştır. Önceki düzenlemede “adlî para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemez ve bunun infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz” şeklindeki kurala TCK 50/1-a maddesi istisna olarak konmuşken istisna hükmü kaldırılmıştır. Bu paralelde aynı kanunla aynı yasanın 106/10 maddesi de kaldırılmıştır. Dolayısıyla yasa gereği bu durumda artık infazın ertelenmesi ve infazda koşullu salıverme hükümleri uygulanması mümkün olmayacaktır.

Yargıtay 5275 sayılı CGTİHK' nın 106/9 maddesinde 01.03.2008 tarih ve 5739 Sayılı kanunun 5.maddesi ile değişiklik yapılmadan önce verdiği bir kararda "5237 Sayılı TCK'nın 50/1-a maddesi uyarınca sanık hakkında kısa süreli hapis cezasından çevrilen adli para cezasının tamamen veya kısmen ödenmemesi halinde aynı maddenin 6 ve 7. fıkraları gereğince hükmü veren mahkeme tarafından kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen yerine getirilmesine ya da seçenek yaptırımın değiştirilmesine karar verileceği buna karşılık doğrudan tayin olunan adli para cezasının ödenmemesi halinde 5725 sayılı kanunun 106/3 ve 7. madde ve fıkraları uyarınca hükümlünün Cumhuriyet Savcısının kararıyla ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedileceği, yine aynı maddenin 9. fıkrası uyarınca 5237 sayılı kanunun 50/1-a maddesine göre seçenek yaptırım olarak tayin olunan adli para cezaları saklı kalmak kaydıyla, adli para cezasından çevrilen hapsin infazının ertelenemeyeceği gibi, bu cezanın infazında koşullu salıverilme hükümlerinin de uygulanamayacağı öngörülmüş olup, infaz rejimlerindeki bu farklılıklar sebebiyle 5237 sayılı TCK'nın da cezaların infazının düzenlenmediği gözetilmeyerek, sanık hakkında hapis cezasından çevrilen adli para cezası ile doğrudan tayin olunan adli para cezasının toplanmasına karar verilmesi nedeniyle bozma kararı verilmiştir.³¹³

Yargıtay kararının verildiği tarihte seçenek yaptırım olarak tayin olunan adli para cezaları konusunda adli para cezasından çevrilen hapsin infazının ertelenmesi ve bu cezanın infazında koşullu salıverilme hükümlerinin de uygulanması mümkün iken 5275 sayılı CGTİHK' nın 106/9 maddesinde 01.03.2008 tarih ve 5739 Sayılı kanunun 5.maddesi ile değişiklik yapılarak TCK'nın 50/1-a maddesi açısından istisna olan hüküm kaldırılmıştır. Bu paralelde aynı kanunla aynı yasanın 106/10 maddesi de kaldırılmıştır. Dolayısıyla yasa gereği bu durumda artık infazın ertelenmesi ve infazda koşullu salıverme hükümleri uygulanması mümkün olmayacaktır. Karar derhal infaz olunacaktır. Ayrıca infaz rejimleri arasındaki bu farklılıklar ortadan kalktığından kanaatimize göre artık verilen cezalar infaz açısından içtima ettirilebilecektir.

³¹³ 8.CD'nin 2.5.2007 tarih ve 3367-3438 sayılı kararı; Erol, a.g.e., 2007, ss.685-686.

İlgili kararlar aynı doğrultuda Bkz 8. CD. 01.11.2006, 6232-7864 Sayılı Kararı; Malkoç, a.g.e., s.309, 310.

3.2.1.4. İnfaz Kaydının Kapatılması ve Mahkemeye Bildirim

İnfaz işleminin yerine getirilmesinden sonra ilâmın gönderme tarihi esas alınmak suretiyle Cumhuriyet Başsavcılığınca infaz defterindeki kayıt kapatılır ve mahkemesine durum bildirilir.

Ayrıca 5237 sayılı Kanunun 50. maddesinin dördüncü fıkrasına göre taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hapis cezalarının adlî para cezasına çevrilmesi hâlinde, bu cezanın infazı hakkında da bu fıkra hükümleri uygulanır.

Hükümlü, hapis yattığı günlerin dışındaki günlere karşılık gelen parayı öderse hapisten çıkartılır. Yine adli para cezalarının ödenmesinin hükümlü tarafından bizzat yerine getirilmesine gerek yoktur.³¹⁴

3.2.2. Mağdurun Veya Kamunun Uğradığı Zararın Giderilmesi Kararının İnfazı

Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın giderilmesi, suç nedeniyle uğranılan zararın aynen iade edilmesi, suçtan önceki hâle getirilmesi veya tazmin edilmesi suretiyle tamamen giderilmesi şeklinde yerine getirilir. Buna göre ilgili seçenek yaptırımların infazı aşağıda belirtilen safhalarla yerine getirilir.

3.2.2.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Zararı Giderme Emrinin Tebliği

İlk olarak mağdurun ya da kamunun uğradığı zararın tamamen giderilmesini içeren kesinleşmiş ilâm, mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığına verilmeli, ilâm infaz defterine kaydedildikten sonra Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından zararın otuz gün içinde tamamen giderilmesi için hükümlüye bir zararın giderilmesi emri tebliğ edilmelidir.

3.2.2.2. Zararın Giderilmesine İlişkin Kavramlar ve Zararın Giderilmesinin İnfazı

TCK'nın 50/1-b maddesinde belirtilen zararın aynen iade edilmesi, suçtan önceki hâle getirme, zararın tazmin edilmesi kavramlarından; zararın aynen iade edilmesi hükümlünün işlediği suç nedeniyle haksız olarak ele geçirdiği şeyi aynen ya da satın almak suretiyle suçtan zarar görene iade etmesidir.

Suçtan önceki hâle getirme; suç nedeniyle verilen zararın, hükümlü tarafından

³¹⁴ 5275 sayılı CGTİHK'nun 106/8 maddesi; Akkaya, a.g.e., s.318; Necati Meran, *Kısa Süreli Hapis*, s.194, 195; Çolak, *Hükümlülerin İnsani Haklarının*, s.47.

ya da başkası aracılığıyla çalışmak, çalıştırılmak, tamir etmek veya buna benzer faaliyetlerle giderilmesidir.

Zararın tazmin edilmesi ise; suç nedeniyle verilen zararın bedelinin suçtan zarar görene ödenerek tazmin edilmesi anlamına gelmektedir. (CİKYYCvGTİHT m. 51/2-a1-2-3)

Burada öncelikle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın miktarının belirlenmesi gerekmektedir. Mahkemece zararın tespitinin kararda belirtilmesi gerekir. Eğer kararda zarar tespiti yapılmamış ise, 5275 sayılı Kanunun 98. maddesine göre Cumhuriyet savcısının talebi ile uğranılan zararın tespiti mahkemeden istenmek zorundadır.³¹⁵

Örneğin; Yargıtay “Sanık hakkında 5237 sayılı TCK’nın 86/2-3a ve b, 62. maddeleri uyarınca hükmolunan 7 ay 15 gün hapis cezasının aynı kanunun 50/1-b maddesi gereğince dönüştürüldüğü, mağdurun uğradığı zararın tazmin suretiyle aynen giderilmesi seçenek yaptırımının, miktarının açık bir şekilde ve infazda tereddüde yer vermeyecek şekilde belirtilmesi gerektiğinin gözetilmemesi nedeniyle hükmün bozulmasına” karar vermiştir.

Ancak sanık hakkında TCK’nın 50/1-b gereğince mağdurun zararının tazmininin istenmesi işte bu kavramlardan hareketle öncelikle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın miktarının belirlenmiş olması ve mahkemece zararın tespitinin kararda açıkça belirtilmesi gerekmektedir de, kararda somut bir zarar tespiti yapılmamış ise, 5275 sayılı Kanunun 98. maddesine göre Cumhuriyet Savcısının talebi ile uğranılan zararın tespiti mahkemeden istenilecek ve buna göre infazın diğer aşamaları yerine getirilecek olduğundan eksikliğin bu şekilde giderilmesi mümkündür.

Hükümlü, adresine tebliğ edilen giderme emri üzerine, hükümde gösterilen zararı, yoksa Cumhuriyet savcısının talebi üzerine mahkemece tespit edilen zararı, otuz günlük süre içinde tamamen gidermezse Cumhuriyet Başsavcılığınca, durum hükmü veren mahkemeye bildirmelidir.³¹⁶

³¹⁵ Bkz. 2. CD’nin 20.2.2007 tarih ve 10427-2290 Sayılı Kararı.Erol, a.g.e., s.683.

³¹⁶Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, s.203.

Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine mahkemece, kısa süreli hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verilmeli ve bu karar derhâl yerine getirilmelidir.³¹⁷

3.2.2.3. İnfaz Kaydının Kapatılması ve Mahkemeye Bildirim

İnfaz işleminin yerine getirilmesinden sonra ilâmın gönderme tarihi esas alınmak suretiyle Cumhuriyet Başsavcılığınca infaz defterindeki kayıt kapatılır ve mahkemesine durum bildirilir.

3.2.3. Bir Eğitim Kurumuna Devam Etme Yaptırımının İnfazı

Bir eğitim kurumuna devam etme yaptırımının infazı, hükümlünün mahkeme kararıyla en az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan eğitim kurumunda eğitime tabi tutulması suretiyle yerine getirilir.

3.2.3.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Eğitim Kurumuna Devam Etme Yaptırımının Kaydı

Kesinleşen bir eğitim kurumuna devam etme yaptırımını içeren ilâm Cumhuriyet Başsavcılığına verilir. Cumhuriyet Başsavcılığınca ilâm denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğüne ya da bürosuna gönderilir.

Denetimli Serbestlik Ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 35.maddesine göre; Şube müdürlüğü veya büro tarafından; yetişkinler için verilen kararlar denetimli serbestlik defterine, çocuklar için verilen kararlar çocukların denetimine ilişkin deftere kaydedilir.

3.2.3.2. Yaptırımın Yerine Getirilmesinin Tebliğ ve İnfazı

Mahkemece kısa süreli hapis cezasına seçenek olarak eğitim kurumu veya programına devam etme yaptırımı ya da yükümlülüğünün belirlenmesi halinde il veya ilçe milli eğitim müdürlüğünden; on gün içinde eğitim kurumu ya da programının

³¹⁷ Necati Meran, *Kısa Süreli Hapis cezasına Seçenek Yaptırımlar*, ss.190-191; V. Kadri Kamer, http://www.ctedsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/magdur_zarar_infaz.htm (02.03.2009)

belirlenmesi ve denetim görevlisi olarak rehber öğretmen görevlendirilmesinin istenmesi gerekir.³¹⁸

Eğitim kurumu ya da programının belirlenmesi ve öğretmen görevlendirilmesinden sonra, sanık veya hükümlüye, çocukların ise kanuni temsilcisine on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurması hususunda bildirim yapılır.

Sanık veya hükümlünün; haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın şube müdürlüğü veya büroya; on gün içinde başvurmaması ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması halinde şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak durum Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla ilgili mahkemeye bildirilecektir.³¹⁹

Sanık veya hükümlünün bu süre içinde başvurması halinde, şube müdürlüğü veya büro tarafından devam etmesi gereken eğitim kurumu veya programı ve görevlendirilen öğretmen konusunda bilgilendirilerek, on gün içinde öğretmene başvurması istenir. Ayrıca şube müdürlüğü veya büro tarafından öğretmene, ilgilinin şube müdürlüğü veya büroya başvurduğu tarih bildirilerek, sanık veya hükümlüye ait belgeler gönderilmelidir.

Sanık veya hükümlünün süresinde başvurması halinde, denetim görevlisi olarak görevlendirilen öğretmen tarafından tanıma formu veya değerlendirme formu ile denetleme veya denetim planı hazırlanır.

Denetleme planında; 5237 sayılı Kanunun 50/1-c bendi, gereğince hükümlünün devam etmesi gereken eğitim kurumu belirtilir. Denetim planında ise bunlara ek olarak; hükümlünün hangi aralıklarla öğretmen ile görüşeceği ve rehberlik hizmetleri kapsamında yapılacak çalışmalara dair bilgiler yer alır. Rehber, zararlı alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalması ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur ve yol gösterir; yanında çalıştığı kişilerle görüşerek istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk

³¹⁸ CİKYCGTİH Tüzüğü'nün 51/3-b maddesine göre Denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü ya da bürosu, ilgili kurumlarla işbirliği yaparak, bölgelerinde bulunan eğitim kurumlarını belirler ve mahkemelere verir şeklinde hüküm içerir iken ilgili yönetmeliğin 36/1.m.de açıkça belirtilmese de tüzük gereği ilgili şube müdürlüğü ve büronun belirleme işini yaparak mahkemeye sunması gerekir.

³¹⁹ Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, ss. 204-207.

bilincindeki gelişmeyi takip ederek üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime gönderilmek üzere şube müdürlüğüne veya büroya verir.

Denetim görevlisi olarak görevlendirilen öğretmen tarafından sanık veya hükümlüler hakkında hazırlanan denetleme veya denetim planı ile denetim raporları şube müdürlüğü veya büroya gönderilir. Şube müdürlüğü veya büro tarafından denetim raporları, mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla ilgili mahkemeye gönderilir.

Yükümlülüğün başlama tarihi, sanık veya hükümlünün eğitim kurumuna veya programına başladığı tarihtir.

3.2.3.3. Seçenek Yaptırımın İhlali ve Kaydın Kapatılması

5237 sayılı Kanunun 50/1-c gereğince hazırlanan denetleme planına uyulmaması halinde, sanık veya hükümlü şube müdürlüğü veya büro tarafından uyarılır. Uyarıya rağmen uyulmaması halinde, şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Mahkeme de bunun üzerine hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verir ve bu karar derhal infaz edilir.

Yaptırım veya yükümlülük yükümlülüklerle uygun olarak infaz edilmek suretiyle sona erdiğinde durum, ilgili eğitim kurumuna iletilerek evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.³²⁰

3.2.4. Belirli Yerlere Gitmekten Veya Belirli Etkinlikleri Yapmaktan Yasaklanma Yaptırımının İnfazı

Belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımının infazı, hükümlünün mahkeme kararıyla mahkûm olduğu hapis cezasının yarısından, bir katına kadar süreyle belirli yerlere gitmekten ya da belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanması şeklinde yerine getirilir.

³²⁰ Meran, *Kısa Süreli Hapis Cezasına*, s.191; DSYMKK Yönetmeliğinin 37/2-4.maddesi; Nursal ve Ataç, a.g.e., ss.379-382; Adalet Bakanlığı, *CTEGM El Kitabı*, ss.23-24.

3.2.4.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Seçenek Yaptırımın Kayıt Altına Alınması

Kesinleşen mahkeme kararında gösterilen belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinliklere katılmaktan yasaklanma yaptırımı içeren ilâm Cumhuriyet başsavcılığına verilir. Cumhuriyet Başsavcılığına ilâm denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü ya da bürosuna gönderilir.

Şube müdürlüğü veya büro tarafından; yetişkinler için verilen kararlar denetimli serbestlik defterine, çocuklar için verilen kararlar çocukların denetimine ilişkin deftere kaydedilir. (DSYMKKY m. 39/1-2)³²¹

3.2.4.2. Yaptırımın Yerine Getirilmesinin Tebliğ ve İnfazı

Hakkında belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma yaptırımı ile belli yerlere devam etme kararı verilen sanık veya hükümlüye on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurması hususunda bildirim yapılır.

Sanık veya hükümlünün; haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın şube müdürlüğü veya büroya; 5237 sayılı Kanunun 50/1-d maddesi gereğince on gün içinde başvurmaması ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması hâlinde, şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak durum Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye bildirilir.

Sanık veya hükümlünün süresinde başvurması halinde, denetim görevlisi veya denetleme memuru tarafından denetleme planı hazırlanır. Denetleme memuru tarafından hazırlanan denetleme planı, denetim görevlisinin onayı ile uygulamaya koyulur. Denetleme planında; TCK'nın 50/1-d maddesi gereğince hükümlünün gitmemesi gereken yerler veya yapmaması gereken etkinlikler belirtilir.

Şube müdürlüğü veya büroca hazırlanan denetleme planı; sanık veya hükümlüye bildirilir. Ayrıca plan ilgili kurum ve kuruluşlar ile denetiminin sağlanması için kolluğa iletilir.

Sanık veya hükümlünün denetleme planına uyup uymadığı şube müdürlüğü veya büroca her zaman denetlenir. Yaptırım ve yükümlülüklerin denetimi; ulaşım

³²¹. Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, ss.208-210.

güçlüğü veya güvenlik gibi nedenlerin bulunması halinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile koluğa yazı yazılmak suretiyle yerine getirilir. Yaptırım veya yükümlülüğün başlama tarihi, sanık veya hükümlünün eğitim kurumuna veya programına başladığı tarihtir. (DSYMKKY m. 40)

3.2.4.3. Seçenek Yaptırımın İhlali ve Kaydın Kapatılması

CİKYCGTİHT'ün 51/4-b maddesine göre gerek hükümlünün haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın on gün içinde gelmemesi ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması hâlinde; gerekse denetleme planına uyulmadığının ilgili kurum veya kuruluş ya da kolluk tarafından bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi hâlinde sanık veya hükümlü denetleme planına uyması yönünde şube müdürlüğü veya büroca uyarılmasına rağmen denetleme planına uyulmaması halinde, kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Mahkeme bu durumda kısa süreli hapis cezasının tamamen ya da kısmen infazına karar verecek ve bu karar derhal infaz edilecektir.

Yaptırım veya yükümlülüğe uygun davranılmak suretiyle sona erdiğinde durum, kolluk ile ilgili kurum ve kuruluşa iletilerek evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. (DSYMKK Y Md. 41).³²²

3.2.5. Ehliyet Ve Ruhsat Belgelerinin Geri Alınması, Belli Bir Meslek Ve Sanatı

Yapmaktan Yasaklanma Yaptırımının İnfazı

Ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması ile belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma yaptırımının infazı, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, hükümlünün ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanması şeklinde yerine getirilir.³²³

³²² Nursal-Ataç, a.g.e.,s.382-385; Adalet Bakanlığı, *CTEGM El Kitabı*, s.25, 103, 128; Necati Meran, *Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar*, 2007, s.191.

³²³ Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, s.211.

3.2.5.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Seçenek Yaptırımın Kayıt Altına Alınması

DSYMKKY 43.maddesine göre kesinleşen ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma yaptırımını içeren ilâm, Cumhuriyet Başsavcılığına verilir. Cumhuriyet Başsavcılığınca ilâm denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü ya da bürosuna gönderilir.

Şube müdürlüğü veya büro tarafından; yetişkinler için verilen kararlar denetimli serbestlik defterine, çocuklar için verilen kararlar çocukların denetimine ilişkin deftere kaydedilir.

3.2.5.2. Yaptırımın Yerine Getirilmesinin Tebliğ ve İnfazı

Hakkında ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma seçenek yaptırımı verilen hükümlüye; on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurusu hususunda bildirim yapılmalıdır.

Hükümlünün; haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın şube müdürlüğü veya büroya; on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurmaması ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması hâlinde, şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak durum Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye bildirilmelidir.

Hükümlünün süresinde başvurusu halinde, denetim görevlisi veya denetleme memuru tarafından denetleme planı hazırlanmalıdır. Denetleme memuru tarafından hazırlanan denetleme planı denetim görevlisinin onayı ile uygulamaya koyulur. Denetleme planında; meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanma yaptırımının başlangıç ve bitiş tarihleri belirtilir.

Şube müdürlüğü veya büroca hazırlanan denetleme planı ile ilâm örneği; hükümlüye, Türkiye İş Kurumuna, ilgili meslek kuruluşuna ve mahalli idareye bildirilir. Hükümlünün denetleme planına uyup uymadığı şube müdürlüğü veya büroca her zaman denetlenir. Yaptırımın denetimi, ulaşım güçlüğü veya güvenlik gibi nedenlerin bulunması halinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa yazı yazılmak suretiyle yerine

getirilir. Yaptırımın başlama tarihi, şube müdürlüğü veya büroca kararın hükümlüye bildirildiği tarihtir.

3.2.5.3. Seçenek Yaptırımın İhlali ve Kaydın Kapatılması

CİKYCGTİH Tüzüğü'nün 51/5-b maddesine göre gerek hükümlünün haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın on gün içinde gelmemesi ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması hâlinde; gerekse denetleme planına uyulmadığının kolluk, mahalli idare veya ilgili meslek kuruluşu tarafından bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi hâlinde, hükümlü denetleme planına uyması yönünde şube müdürlüğü veya büroca uyarılmasına rağmen denetleme planına uyulmaması halinde, kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Ayrıca durum Türkiye İş Kurumu, ilgili meslek kuruluşu, mahalli idare ve kolluğa bildirilmek zorundadır. Mahkeme bu durumda kısa süreli hapis cezasının tamamen ya da kısmen infazına karar verecek ve bu karar derhal infaz edilecektir.³²⁴

Yaptırım usulüne uygun olarak infaz edilmek suretiyle sona erdiğinde durum kolluk, Türkiye İş Kurumu, mahalli idare ile ilgili meslek kuruluşuna iletilerek evrakın iadesi istenerek, kayıt kapatılacak ve evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilecektir.³²⁵

3.2.6. Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımının İnfazı

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma; hükümlünün, bir kamu kurumu veya kuruluşunda belirli hizmetlerde, mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla ücretsiz olarak çalıştırılmasıdır.

3.2.6.1. Kesinleşmiş İlâmın Gönderilmesi ve Seçenek Yaptırımın Kayıt Altına Alınması

DSYMKKY 47.maddesine göre kesinleşen kamuya yararlı bir işte çalıştırma yaptırımını içeren ilâm, Cumhuriyet Başsavcılığına verilir. Cumhuriyet Başsavcılığınca ilâm denetimli serbestlik genel defterine kaydedildikten sonra denetimli serbestlik ve

³²⁴ Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, ss.211-212.

³²⁵ Adalet Bakanlığı, *CTEGM El Kitabı*, s.26,132; V.Kadri Kamer, http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/ehliyet_ruhsat.htm (02.03.2009); Necati Meran, *Kısa Süreli Hapis cezasına Seçenek Yaptırımlar*, ss.191-192.

yardım merkezi şube müdürlüğü ya da bürosuna gönderilir.

Şube müdürlüğü veya büro tarafından; yetişkinler için verilen kararlar denetimli serbestlik defterine, çocuklar için verilen kararlar çocukların denetimine ilişkin deftere kaydedilir.

3.2.6.2. Yaptırımın Yerine Getirilmesinin Tebliğ ve İnfazı

Hakkında kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilen hükümlüye on gün içinde şube müdürlüğü veya büroya başvurması hususunda bildirim yapılır.

Hükümlünün; haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın şube müdürlüğü veya büroya; 5237 sayılı Kanunun 50/1-f bendi gereğince on gün içinde başvurmaması ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması hâlinde şube müdürlüğü veya büroca ilgili defterdeki kayıt kapatılarak durum Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla mahkemeye bildirilir.

Hükümlünün süresinde başvurması hâlinde, denetim görevlisi veya denetleme memuru tarafından tanıma formu düzenlenir. Ayrıca çalışma protokolü dikkate alınarak denetleme planı hazırlanır.

Denetleme memuru tarafından hazırlanan denetleme planı, denetim görevlisinin onayı ile uygulamaya koyulur. Denetleme planında; hükümlü veya çocuğun hangi kurum veya kuruluşta, hangi gün ve saatlerde çalışacağı ve yaptırımın başlayış ve bitiş tarihleri belirtilir.

Hükümlü veya çocuğun çalışmaya başlama tarihi, bildirimin tebliğ edildiği tarihten itibaren otuz günü geçemez.

Şube müdürlüğü veya büroca hazırlanan denetleme planı; hükümlü, ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilir.

Hükümlünün denetleme planına uyup uymadığı, şube müdürlüğü veya büroca her zaman denetlenir. Yaptırımın denetimi, ulaşım güçlüğü veya güvenlik gibi nedenlerin bulunması halinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile kolluğa yazı yazılmak suretiyle yerine getirilir.

On beş yaşını doldurmamış çocukların çalışması yasaktır. Ancak böyle bir karar verilmişse, on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar;

bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine; eğitimini sürdürenler ise okullarına devamına engel olmayan, hafif işlerde çalışabilir. Bu konuda 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 71, 85 ve 87 nci madde hükümleri uygulanır.

Yaptırımın başlama tarihi, hükümlünün çalışmaya başladığı tarihtir.

3.2.6.3. Seçenek Yaptırımın İhlali ve Kaydın Kapatılması

CİKYCGTİH Tüzüğü'nün 51/6 maddesine göre hükümlünün haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın on gün içinde gelmemesi ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması hâlinde kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Aynı şekilde denetleme planına uyulmadığının kolluk, ilgili kurum veya kuruluş tarafından bildirilmesi ya da şube müdürlüğü veya büro tarafından tespit edilmesi hâlinde hükümlü denetleme planına uyması yönünde şube müdürlüğü veya büroca uyarılmasına rağmen denetleme planına uyulmaması halinde de kayıt kapatılarak evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.³²⁶ Aksi durum bozma nedeni yapılmıştır.

Yargıtay vermiş olduğu bir kararda, “sanık hakkında, TCK’nın 191/1 maddesi uyarınca verilen hapis cezasının verildiği, aynı kanunun 50/1 maddesinde öngörülen seçenek yaptırımlardan birisine çevrilmesi durumunda da, hükmedilen tedbirin infazının, 191/5 uyarınca, tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranılmaması halinde söz konusu olacağı, bu nedenle infaz aşamasında, tedavi ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranılmadığının tespit edilmesi durumunda, tedbir kararının aynen infazına karar verildikten sonra, hükmün C.Savcılığına gönderilmesi gerektiğinden, mahkemece bu aşamalar beklenmeksizin ve kabule göre, aynı kanunun 50/6. maddesine aykırı olarak C. Savcılığı yerine, seçenek yaptırımın uygulanacağı kuruma, kesinleşmiş hükmün bir örneğinin gönderilmesine karar verilmesi” ni bozma nedeni yapılmıştır.

Burada mahkeme sanık hakkında TCK’nın 191/1 uyarınca kısa süreli hapis cezasına hükmettikten sonra TCK’nın 50/1-f maddesinde hükmolunan tedbire çevirmiştir. Tedbir kararı verildikten ve kararın kesinleşmesinden sonra infaz için adı geçen maddenin 6. maddesi uyarınca C.Başsavcılığına gönderilmesi yerine kararın bir

³²⁶ Bkz;10.CD’nin 21.03.2007 Tarih ve 11031/3377 sayılı kararı; Malkoç, a.g.e., s.308.

örneğin ilgili kuruma gönderilmesine karar verilmiştir. Mahkeme ayrıca 191/2 maddesi uyarınca tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine hükmedilmiştir. İnfaz aşamasında, 191/2'nin gereklerine uygun davranılmaması durumunda, TCK'nın 191/1 den verilen cezanın aynen infaz edilmemesi gerekir. Bu durumda asıl olan 50/1f uyarınca verilen tedbir kararı olduğundan seçenek yaptırımın infazı kararı verilmelidir. Bu kararın infazı için, hükmün C.Savcılığına gönderilmesi gerekirken C. Savcılığı yerine, seçenek yaptırımın uygulanacağı kuruma, kesinleşmiş hükmün bir örneğinin gönderilmesine karar verilmesi yasaya aykırıdır.

Kaydın kapatılarak evrakın mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilirken ayrıca durum kolluk ve ilgili kurum ve kuruluşlara da bildirilecektir. Mahkeme bu durumda kısa süreli hapis cezasının tamamen ya da kısmen infazına karar verecek ve bu karar derhal infaz edilecektir.³²⁷

Çalıştırma yaptırımı usule uygun sona erdiğinde durum, kolluk ve ilgili kurum ve kuruluşa iletilerek evrakın iadesi istenir, kayıt kapatılır ve evrak mahkemeye iletilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

3.2.7. Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımların Hükmü Veren Mahkeme Tarafından Değiştirilmesi

TCK'nın 50/7 maddesi uyarınca hükmedilen seçenek tedbirin hükümlünün elinde olmayan nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, hükmü veren mahkemeye tedbir değiştirilmek zorundadır.

Ancak o tarihe kadar geçen süre infazda dikkate alınmalıdır. Örneğin okuma yazma kursunda görevlendirilen hükümlü burada bir müddet çalıştıktan sonra kurs kapanmış ise bu durumda mahkemeye tedbirin değiştirilmesinin zorunlu olduğundan yeni bir tedbir getirilecek ama önceki çalışılan süre dikkate alınacaktır.³²⁸ TCK'nın 50. maddenin başlığı her ne kadar seçenek yaptırımlar ise de 50/7. maddesinde hükmedilen seçenek tedbir değiştirilir demek suretiyle adli para cezası dışında kalanların tedbir olduğu anlaşılmakta,³²⁹ yine 50/5 maddesinin lafzında “ adli para cezası veya tedbir”

³²⁷ Nursal ve Ataç, a.g.e., s.386-390; Adalet Bakanlığı, *CTEGM El Kitabı*, ss.27-138; Çolak ve Altun, *Kısa Süreli Hapis Cezaları*, ss.217-220.

³²⁸ Bakıcı, a.g.e., s. 954.

³²⁹ Özbek, *İzmir Şerhi*, 2005, ss.502-503; Nursal ve Ataç, a.g.e., s.376.

kelimeleri kullanılmak suretiyle adli para cezasının bir tedbir olmadığı 50/1-b,c,d,e,f bentlerindeki düzenlemelerin tedbir olduğu ve adli para cezalarının diğer tedbirlere çevrilemeyeceği, diğer tedbirlerin de adli para cezasına çevrilmeyeceği anlaşılmaktadır.

Çünkü kısa süreli hapis cezası adli para cezasına çevrildiğinde ceza olmak özelliğini korumaktadır.³³⁰

Dolayısıyla kısa süreli hapis cezası yerine seçenek yaptırım olarak hükmolunan adli para cezası ödenmezse mahkeme seçenek yaptırım olarak birinci fıkradaki diğer tedbirlerden birine çevirme yetkisine sahip değildir. Bu durumda mahkeme TCK'nın 50/6, CGTİHK'nın 106/9-10 maddeleri uyarınca infaz edilecektir.³³¹

Bu durumda infazı yapan Cumhuriyet Savcısı tedbirin değiştirilmesi için hükmü veren mahkemeye başvuracak mahkeme de kişiye uygun başka bir tedbire hükmedecektir.³³²

3.3. SEÇENEK YAPTIRIMIN İNFAZININ SONUÇLARI

Hakkında seçenek yaptırımlardan birine hükmedilen kişinin bu yaptırımın gereklerine uygun hareket etmesi durumunda, durumunda kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza açısından bu cezaya mahkûmiyete bağlı hukuki sonuçlar doğmayacaktır.³³³ Burada doğrudan seçenek yaptırıma hükmetmeye bağlanan sonuçlar ortaya çıkacaktır.

Ancak seçenek yaptırımların infazına yönelik TCK'nın 50/6 maddesi uyarınca Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan tebligata rağmen ilgili yaptırımların gereği kısmen veya tamamen yerine getirilmemiş ise mahkemece ya tedbir değiştirilecek veya hapse dönüştürülecek ya da bu karar derhal yerine getirilecektir. Dolayısıyla bu durumda artık TCK'nın 50/5. madde uygulanmayacak sonuç olarak kişi artık hapis cezasına mahkûm edilmiş sayılacak ve uygulamada kısa süreli hapis cezası esas alınacaktır.

³³⁰ Erdal Noyan, (2007), Ceza Davası, Adalet Yayınevi, Ankara, s.979.

³³¹ Özbek, *İzmir Şerhi*, 2006, s.556; Özgenç, *Gazi Şerhi*, s.640.

³³² Akkaya, a.g.e., s.70.

³³³ Şahin ve Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı*, s.160; Meran, *Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar*, s.189.

Yalnız, çocuklar hakkında hükmedilen adli para cezası ve hapis cezasından çevrilen adli para cezası ödenmezse bu durumda cezalar hapse çevrilmeyip 6183 sayılı AATUHK' a göre tahsil olunacaktır. 5275 Sayılı Kanunu m. 106/4,11)³³⁴

Seçenek yaptırımının infazının diğer bir sonucu da TCK'nın 50/5. maddesine göre, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesi halinde asıl mahkûmiyetin TCK'nın 50/1. maddesinde öngörülen adli para cezası veya tedbir olduğunun kabul edilmesidir. Dolayısıyla kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın adli para cezasına veya diğer tedbirlere çevrilmesindeki esas amaç göz önüne alınarak asıl mahkûmiyetin artık çevrilen adli para cezası veya tedbir olduğu belirtilmiştir. Gerek cezanın ertelenmesi gerekse tekerrür müessesesi³³⁵ bakımından hürriyeti bağlayıcı cezanın yerine verilmiş olan para cezası veya diğer tedbirler asıl mahkûmiyet olarak esas alınacaktır.³³⁶

³³⁴ Parlar ve Hatipoğlu, a.g.e., s.463; Bakıcı, a.g.e., s.953;

³³⁵ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.452.

³³⁶ 5237 Sayılı TCK'nın 50/5. maddesi uyarınca uygulamada asıl mahkûmiyet bu madde hükümlerine göre çevrilen adli para cezası veya tedbir olduğunun belirtilmesi karşısında, asıl mahkûmiyetin çevrilen "mağdurun uğradığı zararın tazmin suretiyle aynen giderilmesi" seçenek yaptırım olduğu ve bu durumda aynı kanunun 58/6. maddesi uyarınca mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanmasının mümkün olmadığı anlaşılmakla tebliğmanedeki bozma düşüncesine (Tebliğmanede sanığa verilen kısa süreli hapis cezasının TCK 50/1-b maddesine çevrilmesinden sonra sanığın daha sonra işlediği suç nedeniyle TCK 58 maddesinin uygulanması istenmiştir. Ancak gerek tekerrür gerekse erteleme konusunda asıl mahkûmiyet çevrilen adli para cezası veya tedbir olduğundan karar yerindedir.) iştirak edilmediği belirtilmiştir.

Bkz. 2 CD'nin 20.2.2007 tarih ve 10427-2290 Sayılı Kararı.; Erol, a.g.e., 2007, s.682-683; 50. madde Gerekçesinden.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Seçenek yaptırımlar, yeni seçenekler ve özellikleriyle birlikte 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiştir. Seçenek yaptırımların uygulanabilmesi için öncelikle failin bir suç işlemiş olması gerekmektedir. Ancak suç işlendikten sonra seçenek yaptırımlara hükmedilebilecektir. Failin işlemiş olduğu suçun neticesinde verilecek olan sonuç cezanın kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza sınırında bulunması diğer bir zorunluluktur. Hâkimin işlenmiş olunan suç neticesinde suçlunun kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre verilen cezanın seçenek yaptırımlara (adli para cezasına, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın giderilmesine, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla eğitim kurumuna devam etmeye, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmaya, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınmasına, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmaya, kamuya yararlı bir işte çalıştırılmaya) çevrilmesi hususunda bir olumlu bir kanaatinin oluşması gerekmektedir.

Belirtilen genel şartlar haricinde özel bir takım şartlar da bulunmaktadır.

Daha önce hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmak koşuluyla suçluya sonuç ceza olarak otuz gün ve daha az süreli hürriyeti bağlayıcı ceza verilmişse veya 18 yaşından küçük veya 65 yaşını tamamlamış kişiler açısından sonuç ceza olarak bir yıl ve daha az süreli hürriyeti bağlayıcı ceza verilmişse bu durumlarda seçenek yaptırıma çevirmek zorunludur.

Para cezasının hapis cezasının seçeneği olduğu hallerde hakim hapis cezasını seçmesi halinde bu ceza artık adli para cezasına çevrilemeyecektir. Açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen hükümde mahkûm olunan hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi mümkün olmayacaktır.

Taksirle işlenen suçlarda uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların seçenek yaptırımlardan adli para cezasına çevrilebilmesi mümkün iken bilinçli taksirle işlenen suçlarda sonuç cezanın bir yıldan fazla olması durumunda bu cezanın adli para cezasına çevrilmesi yasaktır.

Yine özel yasa hükümleri nedeniyle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların diğer seçenek yaptırımlara çevrilmesi mümkün olmayacaktır.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesi bakımından, işlenen suçla, bu suçtan dolayı mahkûm olunan kısa süreli hapis cezası yerine uygulanacak seçenek yaptırım arasında bir irtibatın kurulması da aranmıştır. İşlenen suçla ilişkili olmayan bir seçenek yaptırımın olayda uygulanması mümkün olmayacaktır.

Seçenek yaptırımın suçla bağlantılı olarak belirlenmesinin yanı sıra uygulanması ve kontrolü mümkün olmalıdır.

TCK'nın 50. maddesinde seçenek yaptırımlar sınırlayıcı olarak sayıldığından kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın, maddelerde öngörülmeyen bir tedbire çevrilmesi mümkün değildir.

Ayrıca seçenek yaptırım uygulanmasına karar verildiğinde, yaptırımlardan yalnızca birinin uygulanmasına karar verilebilir. Adli para cezası ile birlikte maddede gösterilen tedbir niteliğindeki yaptırımlar veya tedbir niteliğindeki birkaç yaptırım bir arada uygulanamaz.

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının, gerek hükümlü, yakın çevresi ve ailesine vereceği zarar gerekse topluma getireceği faydanın değerlendirilmesi sonucunda, bu cezaların özellikle belli süreli olanlarının infaz edilmesinin faydadan çok zarar getirdiği tecrübe edilmiştir. Artık şahsa hürriyeti bağlayıcı cezanın verilmesi yoluna gidilmesinden önce, hükümlünün ve toplumun işlenen suçun zararının asgariye indirilmesi amacına matuf çeşitli tedbir ve yaptırımların uygulanması yoluna gidilmesi benimsenmiştir. Bu düşünceden hareketle, özgürlüğü bağlayıcı özellikle kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanan seçenek yaptırımlar tanzim olunmuştur.

Bu amaçla 5237 Sayılı TCK'da kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların, kişinin gördüğü eğitim, yaşadığı sosyal çevre ve diğer psişik ve ahlaki eğilimleri itibariyle tesadüfî suçlu özelliğini taşıması durumu ve hapis cezasına mahkûm olmanın, cezanın fonksiyonunu yerine getirmesi ile cezanın infaz kurumunda çektirilmesinin, kişi ve toplum açısından yarattığı sıkıntılar dolayısıyla, seçenek yaptırımlar düzenlenmiştir.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu bu çerçevede kamunun uğradığı zararın giderilmesi, meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etme gibi yeni seçenek yaptırımlara yer vermiştir.

Her ne kadar, öngörülen seçenek yaptırımlar açısından gerekli yasal düzenlemeler yapılmış olsa da, özellikle uygulamada bu seçenek yaptırımların etkin bir şekilde kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Çalışmamız ikinci bölümündeki sayısal verilerden de anlaşılacağı üzere, seçenek yaptırımlardan uygulamada yeterince yararlanılmadığı, bu kurumların uygulanmadığı görülmektedir. Her ne kadar, yıllar içerisinde bu rakamlar tedrici olarak artmış gözükse de, bu durum uygulamasal anlamda yaptırımların yeterli olarak kullanıldığını göstermez. Ancak, sadece geleceğe dönük olarak bir iyimserliğin belirtisi olarak değerlendirilebilir.

Gerek Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, gerekse bu kanunun uygulanmasına yönelik tüzük ve Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları Yönetmeliğinde söz konusu yaptırımların uygulanmasına ilişkin olarak, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri Şube Müdürlükleri ve bürolarının önemli bir rolü olduğu sabittir.

Özellikle ülkemizin maddi koşulları ve diğer bürokratik unsurları göz önüne alındığında, seçenek yaptırımların uygulanmasına ilişkin bu örgütlenmelerin ağır ceza merkezlerinde toplandığı, bu merkezlerde dahi gerekli teşkilatlanmanın tam olarak oturmadığı, bunun haricinde, diğer merkezlerde gerek infaz işlemleri, gerekse diğer usuli işlemleri yerine getirecek büro, teşkilat ve personel yapılanmasının olmadığı hususları da birlikte değerlendirildiğinde, belirtilen bu eksikliklerin giderilmemesi halinde kanun koyucunun, bu seçenek yaptırımlarla gütmüş olduğu amaç gerçekleşmeyecek ve uygulamada da mahkemelerce seçenek yaptırım olan adli para cezası hariç olmak üzere diğer seçenek yaptırımlar hususunda yeterince karar verilemeyecektir.

Uygulamada seçenek yaptırımların etkin ve yaygın olarak kullanılmayışının temel nedenlerinden birisi de, hâkimlerin öteden beri tercihlerini genellikle para cezasından yana kullanmış olmalarıdır. Hâkimlerin bu şekilde adli para cezalarını tercih etmiş olmalarının en önemli sebepleri, adli para cezalarının infazının yerleşik bir örgütlenmeye sahip olan Cumhuriyet Başsavcılıklarınca yerine getirilmesi ve diğer seçenek yaptırımlarda olduğu gibi, arada bulunan diğer kurumların usuli prosedürel işlemlerinin fazlalığının bulunmaması, eski yasa döneminden beri para cezalarının uygulanagelen alışkanlıkların da henüz ortadan kalkmamasıdır.

Yukarıda belirtilen seçenek yaptırımların uygulanmamasına ilişkin hususların giderilmesi amacıyla, öncelikle uygulayıcıların seçenek tedbirleri kullanmaları konusunda Adalet Bakanlığının ilgili genel müdürlük ve alt birimlerinin kamuoyu oluşturmaları, ancak bunu da yapabilmek amacıyla teşkilatlanmaya yönelik olarak çalışmaların tamamlanması, bu konulara gerekli kaynakların harcanması ve bu yaptırımlara ilişkin ilgili tüm kurumlarla işbirliği içerisinde protokoller çerçevesinde çeşitli uygulamaların da tanzim edilmesi gerekmektedir.

Yine aynı bağlamda mahkemeler kısa süreli hapis, hürriyeti bağlayıcı cezalara seçenek yaptırımlara karar verirken suçlunun kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu ve yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık ile suçun işlenmesindeki özelliklere göre karar vermek zorundadırlar. Ancak uygulamada mahkemeler, iş yükü nedeniyle seçenek yaptırımlara çevirme kararı verirken kolluk araştırması ile yetinmek zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla seçenek yaptırıma çevirme veya çevirmeme konusunda verilen kararlar da yeterince sağlıklı sonuç vermediğinden bu anlamda sosyal inceleme raporları ve bu raporları tanzim eden birimlere ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak bu sayede verilen kararların hukuka uygunluğu artacaktır. Ayrıca seçenek yaptırımlara benzer kurumlardan olan CMK'nın 231. maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması yine aynı Kanunun 171. maddesinde düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi, yine 5237 sayılı TCK'nın 51. maddesinde düzenlenen erteleme gibi kurumlar mevcut bulunduğundan, TCK 50. maddesinde düzenlenmiş bulunan kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların infazı hususunun bu müesseselere nazaran ayrıca bir yük oluşturmaları ve mahkemelerin iş yükü gibi nedenlerle de seçenek yaptırımları uygulama konusundaki oranını düşürmektedir.

Sonuç olarak; yeni ve etkinliği artırılmış olarak hukuk sistemimize dâhil edilen, seçenek yaptırımların önündeki en büyük engel, uygulamasal sorunlardır. Bu sorunlar da yukarıda gerek tezimizin bölümlerinde, gerekse sonuç bölümünde ifade olunmuştur. Önemli olan, tedbirlere hükmetmek anlamında gerekli zihin değişikliği ile birlikte diğer kurumsal, hizmetsel ve insani tüm faktörlerin sisteme enjekte edilerek uygulama oranlarının artırılmasıdır. Bu konuda yapılacak olan uygulamasal artışlar neticesinde hem hükümlü ve hem de toplumun büyük menfaatler kazanacağı kuşkusuzdur.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, (2007), **Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetleri El Kitabı**, Ankara,
- Adalet Bakanlığı CTEGM Dış İlişkilerden Sorumlu Daire Başkanlığı, (2005) **Uluslararası Denetimli Serbestlik ve Yardım Konferansı**, 14-16 Kasım İstanbul.
- Adalet Bakanlığı CTEGM, (2009) **II. Uluslar arası Denetimli Serbestlik Konferansı**, Ames Matbaacılık Ltd Şti., Ankara,.
- ALDEMİR, Hüsnü,(2006) **Yeni Türk Ceza Kanunu Açısından Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi**, Terazî Hukuk Dergisi, Sayı 3,
- ALDEMİR, Hüsnü (2005), **TCK ve Kabahatler Kanunu Yorumu**, Kartal Yayınevi, Ankara.
- AKKAYA, Çetin, (2006) **Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Ve İnfaz Hukuku**, Kartal Yayınevi, Ankara.
- ARTUK, Mehmet Emin, GÖKCEN Ahmet ve YENİDÜNYA A.Caner,(2003), **Ceza Hukuku Genel Hükümler II Yaptırım Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ARTUÇ, Mustafa ve HIRSLI Tahir, (2005), **Hüküm Kurma Esasları, Adli Sicil ve Sabıka Kayıtlarının Silinmesi**, Kartal Yayınevi, Ankara.
- AVCI, Mustafa, (1994), “Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenekler”, Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul,
- BAKICI, Sedat, (2007), **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara.
- BAŞLAR, Kemal, (2007), **Türk Mahkeme Kararlarında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**, Şen Matbaa, Ankara.
- CENTEL, Nur, Zafer Hamide ve Çakmut Özlem, (2006) **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, Beta Yayınevi, 4.Baskı, İstanbul.
- CENTEL Nur, (2001) **“Cezanın Amacı ve Belirlenmesi”**, Turhan Tufan Yüce’ ye Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir.
- ÇOLAK, Haluk ve ALTUN Uğurtan, (2006) Kısa Süreli Hapis Cezaları, Seçenekli Yaptırımlar ve İnfaz Rejimleri, **TBB Dergisi**, Sayı 67.
- ÇOLAK, Haluk, ALTUN Uğurtan, (2006) “Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi Ve Penolojik Bakımdan Tahlili İle Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler”, **Adalet Dergisi**, Ankara, sayı 25.
- ÇOLAK, Haluk, (2001) **21. yy girerken cezaların infazı sempozyumu** (21-22 Ocak 2000), Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- ÇOLAK, Haluk, (2005a)“Hükümlülerin İnsani Haklarının Penolojik Görünümü ve Yeni İnfaz Rejimi”, **Adalet Dergisi**, sayı 23.
- ÇOLAK, Haluk, (2005b) **Hükümlülerin İnsani Haklarının Penolojik Görünümü ve İnfaz Rejimi**”,Adalet Dergisi,Sayı 23.

- ÇOLAK, Haluk, ALTUN Uğurtan, (2008) Tarihi ve Kronolojik Perspektifte Ceza İnfaz Kurumları, **Adalet Dergisi**, 31.sayı.
- ÇINAR, Ali Rıza, (2005) **Türk Ceza Hukukunda Cezalar**, Turan Kitabevi, Ankara.
- DEMİRBAŞ, Timur, (2003) **İnfaz Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- DENİZHAN Hüseyin, (2006), Adli Para Cezaları, **Adalet Dergisi**, Ankara, 25. Sayı.
- DİLBEROĞLU, A. Vedat, (2007) “Ceza Hukukunda Güvenlik Tedbirleri”, Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara,.
- DONAY, Süheyl, (1972), **Para Cezaları**, Doktora Tezi, İstanbul.
- DÖNMEZER Sulhi ve ERMAN Sahir, (1997) **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt I-II**, 12.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul.
- DÖNMEZER, Sulhi ve ERMAN Sahir, (1994) **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt III**, 11.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul,.
- DÜZGÜN, Nuri ve ELMACI Şerafettin, (2007), **5237 Sayılı TCK’na Göre Olası Kast, Bilinçli Taksir ve Taksirle İşlenen Suçlar**, Adalet Kitabevi, Ankara.
- ERDEM, Mustafa Ruhan, (2001), “**Kısa Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Yeni Seçenekler Tebliği**”, İnfaz Hukukunun Sorunları, Başkent Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- ERDOĞAN, Oktay, (2007), **Para Cezaları ve İnfazı**, Beta Yayınevi, İstanbul.
- EROL, Haydar, (2005), **Gerekçeli, Açıklamalı ve İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu**, Yayın Matbaacılık, Ankara.
- EROL, Haydar, (2007), **5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu**, Yayın Matbaacılık, Ankara.
- GÜNAY, Erhan, **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2006.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki, (2007), **5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Cezalar ve Güvenlik Tedbirleri**, Ankara Barosu Dergisi, Yıl:65, Sayı:1.
- HAKERİ, Hakan ve Ünver Yener,(2007), **Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler**, 1. Baskı, Ankara.
- İÇEL, Kayıhan, Sokullu Akıncı Füsün, Özgün İzzet, Sözüer Adem, Mahmutoğlu Fatih, ÜNVER Yener, (2000), **Yaptırım Teorisi**, 3.Kitap, Beta Yayınları, İstanbul.
- İNCE, Hüseyin, (2007), **Türk Ceza Hukukunda Kısa Süreli Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Yaptırımlar**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- İNCE, Hüseyin, (2008), “Kısa Süreli Hapis Cezasına Uygulanabilecek Seçenek Yaptırımlardan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımı”, **Adalet Dergisi**, 30. Sayı, Ankara.
- İNCEOĞLU, Sibel, (2007), “**Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği**”, Şen Matbaa, Ankara.
- İPEK, Ali İhsan ve Parlak Engin, (2009), **İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma**, Adalet Yayınevi, Ankara.

- KAMER, Vehbi Kadri, (2007) **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı**, Adalet Yayınevi, Ankara.
- KAMER, V.Kadri, “Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi”, **Adalet Dergisi**, 31.Sayı, 2008.
- KAMER, Vehbi Kadri, (2009), “5275 sayılı CGTİHK 105.m.de Yer Alan Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırılma”, **Adalet Dergisi**, 33. Sayı.
- KARAGÜLMEZ, Ali, (2005), **Gün Para Cezası Sistemi**, Kartal Yayınevi, Ankara.
- KAYMAZ, Seydi ve GÖKCAN H.Tahsin, (2007), **Uzlaşma ve Önödeme**, 2.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- MALKOÇ, İsmail, (2007) **Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu**, I.Cilt, Malkoç Kitabevi, Ankara.
- MERAN, Necati, (2005), **Yeni Türk Ceza Kanununda Kişilere Karşı Suçlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- MERAN, Necati (2007), “Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar”, **Adalet Dergisi**, sayı 27.
- NOYAN, Erdal, (2007) **Ceza Davası**, Adalet Yayınevi, Ankara.
- NURSAL, Necati ve ATAÇ Selcen, (2006) **Denetimli Serbestlik ve Yardım Sistemi**, Yetkin Yayıncılık, Ankara.
- ÖZBEK, Veli Özer, (2005) **TCK İzmir Şerhi**, Yeni TCK’nın Anlamı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ÖZBEK, Veli Özer, (2006) **TCK İzmir Şerhi**, Yeni TCK’nın Anlamı, 3.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ÖZBEK, Veli Özer, (1999) **Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ÖZGENÇ, İzzet, (2007), **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ÖZGENÇ, İzzet, (2006), **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi**, Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, 3. Bası. Ankara.
- ÖZGENÇ, İzzet, (2001), **Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme**, (Anayasa Yargısı), Cilt 18, Ankara.
- ÖZTÜRK, Bahri ve ERDEM Mustafa Ruhan, (2007), **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 11.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- PARLAR, Ali ve HATİPOĞLU Muzaffer, (2007) **Türk Ceza Kanununun Yorumu**, Yayın Matbaacılık, Ankara .
- SCHÖCH, Heinz, (2006) **Denetimli Serbestlik Yardımı ve İnsancıl Ceza Yargısı**,Bacaksız Pinar, (Çev.), “Suç Politikası”, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- SOYASLAN, Doğan, (2001), **Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfaz Rejimi Tebliği**, İnfaz Hukukunun Sorunları, Başkent Üniversitesi Yayınları, Ankara,.
- SOYASLAN, Doğan, (2003) **Kriminoloji** , Yetkin Yayınevi, Ankara,.

- SOYASLAN, Doğan, (2005) **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 3.Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- ŞAHİN, Cumhur ve Özgenç İzzet, (2007) **Türk Ceza Hukuku Mevzuatı**, Yosun Ofset Ltd.Şti, Ankara,
- ŞAHİN, Cumhur, (1998), “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Süleyman Arslan’a Armağan”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**,.
- TEZCAN, Durmuş, Cengiz Serkan, Demirağ Fahrettin, Ergül Teoman, Mc Bride Jeremy, (2008) “**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**” TBB, Şen Matbaa, Ankara.
- TOROSLU, Nevzat, (2006) “**Ceza Hukuku Genel Kısım**”, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara,
- Tutanaklarla Türk Ceza Kanunu**, (2005), Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- KOCA, Mahmut ve ÜZÜLMEZ İlhan, (2008), **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ÜZÜLMEZ, İlhan, (2006) “Yeni Ceza Kanununun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi Bireyselleştirilmesi” **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt X, sayı, 3-4.
- YALVAÇ, Gürsel, (2008) **TCK CMK CGTİK ve İlgili Mevzuat**, Adalet Yayınevi, Ankara,.

<http://www.cte.adalet.gov.tr> (18.12.2008)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ceza> (10.07.2008)

http://www.kriminoloji.com/Ceza_Adaletinde_Kalite_Yonetimi.Bicak.htm(02.03.2009)

www.cte.adalet.gov.tr/mevzuat/_protokol/meb_protokol.doc (02.03.2009)

http://www.ctedsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/belirli_yerlere_gitmekten_men.htm (02.03.2009.)

http://www.ctedsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/ehliyet_ruhsat.htm(02.03.2009)

http://www.ctedsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/kamuya_yararli_calisma.htm(15.12.2008)

http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/adlsyc/2008_ocak_edergi.pdf(17.03.2009)

http://www.cte-dsm.adalet.gov.tr/adlsyc/2009_subat_edergi.pdf(17.03.2009)

http://www.ctedsm.adalet.gov.tr/dosyalar/makale/magdur_zarar_infaz.htm(02.03.2009)

<http://www.abchukuk.com/cezahukuku/guvenlik-tedbirleri.html> (10.06.2009)

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSDBI5%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A08J22B53356I5602718%20A08J22B53356I560271%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI> (02.04.2009)

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSDBI5%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A07J22B71658B3719818%20A07J22B71658B371981%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI>(02.04.2009)

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSDBI5%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A08J22B54247A2841418%20A08J22B54247A284141%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI> (02.04.2009)

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=95%203%20ICM8%20ICMNLSDBI5%20UYAPVERIBANKASI59%2026%20A1001001A07F11B71541D5600918%20A07F11B71541D560091%2014%201162&aranan=&dokumanTuru=YARGITAYKARARI> (03.04.2009)

DİZİN

A

adli para cezası 1, 3, 6, 19, 20, 21, 30, 33, 34, 35, 38, 44, 46, 48, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 74, 75, 79, 81, 95, 100, 112, 113, 114, 115, 117
adli sicil kaydı 51, 52

B

bilinçli taksir 44, 57, 58, 59, 60, 115

C

ceza .. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 84, 88, 94, 95, 96, 113, 115, 117
ceza hukuku.... 1, 2, 3, 5, 8, 9, 15, 18, 27, 33, 62, 67, 68, 78, 79
cezanın belirlenmesi 67, 69, 74
cezanın bireyselleştirilmesi 46, 49, 50, 67, 69, 72, 74
cezanın infazı .. 2, 7, 36, 37, 94, 98, 99, 100, 101

D

denetimli serbestlik 33, 38, 40, 41, 79, 81, 82, 103, 106, 108, 109, 110, 111, 112
dikkat ve özen yükümlülüğü .. 43, 59, 61, 85, 86, 87

E

ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması 3, 43, 61, 85, 86, 87, 107, 108, 115
erteleme . 34, 35, 36, 39, 41, 53, 68, 95, 114, 118

G

gün para cezası 39, 63, 64, 70, 72
güvenlik tedbiri 5, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 19, 20, 21, 32, 53

H

hapis cezası 2, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 23, 25, 27, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 43, 44, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 65, 66, 67, 68, 80, 81, 84, 86, 88, 89, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 105, 111, 113, 114, 115, 116
hukuk.. 1, 5, 6, 12, 18, 20, 28, 29, 45, 62, 64, 78, 118
hükmün açıklanmasının geri bırakılması . 27, 29, 32, 33, 56, 118

K

kamu davasının açılmasının ertelenmesi... 27, 29, 32, 88, 118
kast..... 49, 60
kısa süreli hapis cezası . 2, 14, 17, 21, 23, 25, 34, 35, 41, 43, 44, 52, 60, 61, 78, 79, 83, 84, 87, 89, 95, 97, 98, 100, 103, 107, 109, 111, 112, 113, 114, 116, 118

M

mağdur 24, 27, 29, 48, 75, 77, 88
mağdurun zararının giderilmesi 38, 76
müsadere 11, 12, 29, 32

S

seçenek yaptırımlar 2, 3, 5, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 73, 79, 80, 85, 86, 89, 95, 97, 101, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118
sosyal inceleme raporu..... 74
suçlunun kişiliği 7, 21, 43, 46, 47, 49, 52, 56, 65, 67, 68, 79, 115, 118
suçun işlenmesindeki özellikler 7, 21, 43, 46, 47, 49, 52, 115, 118

T

taksir 57, 60

U

uzlaşma 28, 29, 31
uzun süreli hapis cezası..... 14, 17, 57, 60

Z

zarar 7, 23, 25, 27, 28, 29, 62, 76, 77, 78, 79, 88, 101, 102, 103, 116

